

На основу члана 67. став 1. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20),

Министар просвете, науке и технолошког развоја доноси

ПРАВИЛНИК

о плану и програму наставе и учења гимназије за ученике са посебним способностима за сценску и аудио-визуелну уметност

Члан 1.

Овим правилником утврђују се план наставе и учења гимназије за ученике са посебним способностима за сценску и аудио-визуелну уметност, као и програм наставе за први разред гимназије за ученике са посебним способностима за сценску и аудио-визуелну уметност, који су одштампани уз овај правилник и чине његов саставни део.

Члан 2.

План и програм наставе и учења остварује се и у складу с Правилником о плану и програму наставе и учења за гимназију („Службени гласник РС – Просветни гласник”, број 4/20), у делу који се односи на план и програм наставе и учења за следеће предмете природно-математичког смера за први разред:

- Српски језик и књижевност;
- Матерњи језик и књижевност;
- Српски као нематерњи језик;
- Историја;
- Географија;
- Биологија;
- Математика;
- Физика;
- Хемија;
- Рачунарство и информатика;
- Физичко и здравствено васпитање;
- Ликовна уметност;
- Музичка уметност;
- Грађанско васпитање.

Члан 3.

Програм верске наставе остварује се на основу Правилника о наставном плану и програму предмета Верска настава за средње школе („Службени гласник РС – Просветни гласник”, бр. 6/03, 23/04, 9/05 и 11/16).

Члан 4.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије – Просветном гласнику”, а примењује се од школске 2020/2021. године.

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА УЧЕНИКЕ СА ПОСЕБНИМ СПОСОБНОСТИМА ЗА СЦЕНСКУ И АУДИО-ВИЗУЕЛНУ УМЕТНОСТ

		I РАЗРЕД				II РАЗРЕД				III РАЗРЕД				IV РАЗРЕД				УКУПНО		
		недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		годишње		
		т	в	т	в	т	в	т	в	т	в	т	в	т	в	т	в	т	в	Σ
I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ		26	6	962	222	27	5	999	185	24	8	888	296	20	12	660	396	3509	1099	4608
1.	Српски језик и књижевност	4		148		4		148		4		148		4		132		576		576
1.1.	_____језик и књижевност ¹	4		148		4		148		4		148		4		132		576		576
2.	Српски као нематерњи језик ¹	2		74		2		74		2		74		2		66		288		288
3.	Први страни језик	1	1	37	37	1	0,5	37	18,5	1	0,5	37	18,5	1	0,5	33	16,5	144	90,5	234,5
4.	Други страни језик ²	1	1	37	37	1	0,5	37	18,5	1	0,5	37	18,5	1	0,5	33	16,5	144	90,5	234,5
5.	Социологија													2		66		66		66
6.	Психологија									2		74						74		74
7.	Филозофија													2		66		66		66
8.	Историја	2		74		2		74		2		74						222		222
9.	Географија	2		74		2		74										148		148
10.	Биологија	2		74		2		74		2		74						222		222
11.	Математика	4		148		4		148		4		148		4		132		576		576
12.	Физика	2		74		2		74		2		74						222		222
13.	Хемија	2		74		1		37										111		111
14.	Рачунарство и информатика		2		74		2		74		1		37		1		33		218	218
15.	Физичко и здравствено васпитање	2		74		2		74		2		74		2		66		288		288
16.	Ликовна уметност	1		37		1		37		1		37		1		33		144		144
17.	Музичка уметност	1		37		1		37		1		37		1		33		144		144
18.	Сценске уметности	1	1	37	37	2	1	74	37	1	3	37	111	1	5	33	165	181	350	531
19.	Аудио-визуелне уметности	1	1	37	37	2	1	74	37	1	3	37	111	1	5	33	165	181	350	531
II ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ		1		37		1		37		1		37		1		33		144		144
1.	Верска настава/Грађанско васпитање ³	1		37		1		37		1		37		1		33		144		144

2.	Матерњи језик са елементима националне културе ⁴																			
УКУПНО I + II		27	6	999	222	28	5	1036	185	25	8	925	296	21	12	693	396	3653	1099	4752

1 Назив језика националне мањине у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине.

2 Школа нуди листу страних језика у складу са својим кадровским могућностима а ученик наставља са изучавањем страног језика који је учио у основном образовању и васпитању

3 Ученик бира један од понуђених изборних програма.

4 Реализује се у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине.

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

ОБЛИК ОБРАЗОВНО– ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељеног старешине	37	37	37	33	144
Додатна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунска настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Час одељеног старешине	37	37	37	33
Екскурзија	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Језик националне мањине са елементима националне културе	2 часа недељно			
Трећи страни језик	2 часа недељно			
Слободне активности (хор, оркестар, секције, техничке, хуманитарне, спортско-рекреативне и друге ваннаставне активности)	30–60 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	15–30 часова годишње			

Остваривање плана и програма наставе и учења

1. Распоред радних недеља у току наставне године

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	37	37	37	33
Слободне активности (ваннаставне активности)	2	2	2	2
Матурски испит				4
Укупно радних недеља	39	39	39	39

2. Подела одељења на групе ученика¹

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД	Број ученика у групи
Рачунарство и информатика	74	74	37	33	10
Први страни језик	37	18,5	18,5	16,5	10
Други страни језик	37	18,5	18,5	16,5	10
Сценске уметности	37	37	111	165	10
Аудио-визуелне уметности	37	37	111	165	10

¹ Ученици се деле у групе на часовима који су по планом наставе и учења предвиђени за вежбе.

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ГИМНАЗИЈЕ ЗА УЧЕНИКЕ СА ПОСЕБНИМ СПОСОБНОСТИМА ЗА СЦЕНСКУ И АУДИО-ВИЗУЕЛНУ УМЕТНОСТ

1. ЦИЉЕВИ ОПШТЕГ СРЕДЊЕГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА СУ:

- развој кључних компетенција неопходних за даље образовање и активну улогу грађанина за живот у савременом друштву;
- оспособљавање за самостално доношење одлука о избору занимања и даљег образовања;
- свест о важности здравља и безбедности;
- оспособљавање за решавање проблема, комуникацију и тимски рад;
- поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавања различитости;
- развој мотивације и самоиницијативе за учење, оспособљавање за самостално учење, способност самовредновања и изражавања сопственог мишљења;
- пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- развој свести о себи, стваралачких способности и критичког мишљења;
- развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
- развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике;
- развијање позитивних људских вредности;

– развијање компетенција за разумевање и поштовање људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;

– развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине.

2. ОПШТЕ УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ПРЕДМЕТА

1. Програми оријентисани на процес и исходе учења

Структура програма наставе и учења свих обавезних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за сва четири разреда општег средњег образовања и васпитања. Иза циља се налазе општа предметна и специфичне предметне компетенције. У табели која следи, у првој колони наведени су стандарди који су утврђени за крај образовног циклуса, а који се делимично или у потпуности достижу на крају разреда, у другој колони дати су исходи за крај разреда, а у трећој се налазе теме/области са кључним појмовима садржаја. За предмете који немају утврђене стандарде за крај средњег образовања, у табели не постоји одговарајућа колона. Након табеле следе препоруке за остваривање наставе и учења предмета под насловом *Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма*. Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формално и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању*.

њивању ученика у средњем образовању и васпитању, а у оквиру Упутства за дидактичко-методичко остваривање програма налазе се препоруке за праћење и вредновање постигнућа ученика у односу на специфичности датог предмета.

Сви програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама ученика. Усмерени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретне наставне предмете. Овако конципирани програми подразумевају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних. Прегледом исхода који су дати у оквиру појединих програма наставе и учења може се видети како се постављају темељи развоја кључних компетенција које желимо да ученици имају на крају општег средњег образовања.

На путу остваривања циља и исхода, улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Програми наставе и учења, наставницима су полазна основа и педагошко полазиште за развијање наставе и учења, за планирање годишњих и оперативних планова, као и непосредну припрему за рад.

II. Препоруке за планирање наставе и учења

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да се на основу датог програма планирају и остварују настава и учење који одговарају конкретним потребама ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

Полазећи од датих исхода учења и кључних појмова садржаја, од наставника се очекује да дати програм контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Приликом планирања наставе и учења потребно је руководити се:

- индивидуалним разликама међу ученицима у погледу начина учења, темпа учења и брзине напредовања;
- интегрисаним приступом у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
- партиципативним и кооперативним активностима које омогућавају сарадњу;
- активним и искуственим методама наставе и учења;
- уважавањем свакодневног искуства и знања које је ученик изградио ван школе, повезивањем активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене наученог и свакодневном животу;
- неговањем радозналости, одржавањем и подстицањем интересовања за учење и континуирано сазнавање;
- редовним и осмишљеним прикупљањем релевантних података о напредовању ученика, остваривању исхода учења и постигнутом степену развоја компетенција ученика.

Полазећи од датих исхода, наставник најпре, као и до сада, креира свој годишњи (глобални) план рада из кога касније развија своје оперативне планове. Како су исходи дефинисани за крај наставне године, наставник треба да их операционализује прво у оперативним плановима, а потом и на нивоу конкретне наставне јединице. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом.

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности.

Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика. У том смислу на наставнику је да осмишља разноврсне активности, како своје, тако и активности ученика. Очекује се да ученици у добро осмишљеним и разноврсним активностима наставе развијају своје компетенције целоживотног учења кроз самостално проналажење информација, критичко разматрање, обраду података на различите начине, презентацију, аргументовану дискусију, показивање иницијативе и спремности на акцију.

Од наставника се очекује да континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби изврши корекције у свом даљем планирању. Треба имати у виду да се неке планиране активности у пракси могу показати као неодговарајуће зато што су, на пример, испод или изнад могућности ученика, не обезбеђују остваривање исхода учења, не доприносе развоју компетенција, не одговарају садржају итд. Кључно питање у избору метода, техника, облика рада, активности ученика и наставника јесте да ли је нешто релевантно, чему то служи, које когнитивне процесе код ученика подстиче (са фокусом на подстицање когнитивних процеса мишљења, учења, памћења), којим исходима и компетенцијама води.

III. Препоруке за праћење и вредновање наставе и учења

Праћење и вредновање је део професионалне улоге наставника. Од њега се очекује да континуирано прати и вреднује:

- процес наставе и учења,
- исходе учења и
- себе и свој рад.

Оријентисаност нових програма наставе и учења на исходе и процес учења омогућава:

- објективније вредновање постигнућа ученика,
- осмишљавање различитих начина праћења и оцењивања,
- диференцирање задатака за праћење и вредновање ученичких постигнућа и
- боље праћење процеса учења.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*. У настави оријентисаној на остваривање исхода учења вреднују се и процес учења и резултати учења. Поред уобичајених начина праћења и оцењивања ученика путем усменог и писменог испитивања које даје најбољи увид у резултате учења, постоје и многи други начини које наставник може и треба да употребљава како би објективно проценио не само резултате већ и процес учења. У том смислу, путем посматрања, он може да прати следеће показатеље: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује и доноси закључке. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, навођење примера, спремност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликовање чињеница од интерпретација, извођење закључака, прихватање другачијег мишљења, примењивање, предвиђање последица, давање креативних решења. Поред тога, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизам.

Како ни један од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Повратна информација треба да буде увременењена, дата током или непосредно након обављања неке активности; треба да буде конкретна, да се односи на активности и продукте ученика, а не на његову личност.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ

ПРВИ СТРАНИ ЈЕЗИК

Циљ учења страног језика је да ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и унапређивањем стратегија учења страног језика развије комуникативну компетенцију, оспособи се за писмену и усмену комуникацију, интеркултурално разумевање и професионални развој.

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик влада језичким вештинама и знањима која му омогућавају да на страном језику разуме текстове које слуша или чита у приватном, јавном, образовном или професионалном контексту; комуницира писмено или усмено у формалним и неформалним ситуацијама.

Посредујући у усменој или писаној комуникацији, ученик преноси поруке са страног на матерњи (први) језик и обрнуто. Владањем страним језиком ученику омогућава стицање знања из различитих области која примењује у свакодневном животу, образовању и раду. Учењем страног језика ученик развија креативност, критичко мишљење, вештине комуникације, самосталност и сарадњу, уважавање различитости култура и културу дијалога.

Основни ниво

Ученик користи страни језик у мери која му помаже да разуме садржај усмене поруке и кратке једноставне информације у вези са личним интересовањем и познатим областима и активностима. Учествоје у уобичајеном, свакодневном разговору, чита и проналази жељену информацију у текстовима са темом од непосредног личног интереса. Пише о различитим аспектима из непосредног окружења и ради сопствених потреба.

Средњи ниво

Ученик користи страни језик да разуме суштину текста или да учествује у разговору или дискусији (нпр. школа, забава, спорт); сналази се у не/предвидивим ситуацијама када му је неопходно да користи страни језик и/или да у кратком усменом излагању оствари свој интерес. Пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања.

Напредни ниво

Ученик користи страни језик да активно учествује у усменој комуникацији; да прати дужа и сложенија излагања или дискусије о конкретним или апстрактним темама из познатих општих или

стручних тематских области, као и да објашњава своје ставове и/или образлаже различите предлоге. Чита и пише текстове о широком спектру тема у складу са општим и властитим интересовањима.

СПЕЦИФИЧНА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА: Рецепција (слушање и читање)

Основни ниво

Ученик разуме уобичајене изразе и схвата општи смисао свакодневне комуникације изговорене споро и разговетно. Користећи основно лингвистичко знање, чита краће текстове написане стандардним језиком, разноврсног садржаја из свакодневног живота и/или блиских области или струке, у којима преовлађују фреквентне речи и изрази.

Средњи ниво

Ученик разуме основне елементе разговетног говора у свакодневним ситуацијама и једноставна излагања и презентације из блиских области изговорене стандардним језиком и релативно споро. У тексту, из домена личног интересовања и делатности, у коме преовлађују сложене језичке структуре, ученик разуме општи смисао и допунске информације, користећи различите технике/врсте читања.

Напредни ниво

Ученик разуме суштину и детаље опширнијих излагања или разговора у којима се користи стандардни језик, мења ритам, стил и тон разговора, а у вези са садржајима из ширег интересовања ученика. Ученик разуме дуже текстове различитог садржаја (нпр. адаптирана или оригинална прозна књижевна дела, актуелни новински чланци и извештаји); брзину и технику читања подешава према тексту који чита.

СПЕЦИФИЧНА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА: Продукција (говор и писање)

Основни ниво

Ученик у свакодневним ситуацијама пише или даје усмена упутства, писмено или усмено размењује информације о уобичајеним општим и блиским темама. Користећи једноставне изразе, фразе и језичке структуре, пише кратке забелешке, поруке и писма, и/или према моделу пише једноставне текстове нпр. описе особа и догађаја из познатих области.

Средњи ниво

Ученик без припреме започиње и води разговор, износи усмено или писмено мишљење о темама из домена личног интересовања, образовања, културе и сл. Користећи разноврсне језичке структуре, шири фонд речи и изрза, ученик усмено или писмено извештава, излаже и/или према упутству пише компактни текст поштујући правописну норму и основна правила организације текста.

Напредни ниво

Ученик са сигурношћу, течно и спонтано, учествује у усменој или писменој комуникацији, говори, извештава, преводи и/или самостално пише текстове о темама и садржајима из ширег круга интересовања; користећи информације и аргументе из различитих извора, износи ставове и преноси мишљење, размењује, проверава и потврђује информације. Ученик према потреби води формалну или неформалну преписку, доследно примењујући правописну норму, језичка правила и правила организације текста.

ВЕЗА ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА И ИСХОДА ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Стандарди образовних постигнућа достижу се **на крају општег средњег образовања**. Исти стандард (или његов део) активираће се више пута током школске године, односно до краја

средњег образовања, сваки пут уз другу наставну јединицу. Такво поступање осигурава досезање све вишег и вишег нивоа појединачних ученичких постигнућа, а ученичка знања, вештине и способности се непрестано сагледавају из нових углова, утврђују, проширују и систематизују.

С обзиром на сложеност предмета **Страни језик** и области унутар предмета, неопходно је поступно остваривати све стандарде кроз све четири године средњошколског образовања, али поједини стандарди се могу видети и као конкретније повезани са одређеним исходом.

Разред **Први**
Недељни фонд часова **2 (1 час теорије + 1 час вежби)**
Годишњи фонд часова **74 часа (37 часова теорије + 37 часова вежби)**

СТАНДАРДИ	ИСХОДИ По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да:	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма
<p>Област језичке вештине – СЛУШАЊЕ</p> <p>2.СТ.1.1.1. Разуме краће поруке, обавештења и упутства која се саопштавају разговетно и полако.</p> <p>2.СТ.1.1.2. Схвата смисао краће спонтане интеракције између двоје или више саговорника у личном, образовном и јавном контексту.</p> <p>2.СТ.1.1.3. Схвата општи смисао информације или краћих монолошких излагања у образовном и јавном контексту.</p> <p>2.СТ.1.1.4. Схвата смисао прилагођеног аудио и видео записа у вези с темама из свакодневног живота (стандардни говор, разговетни изговор и спор ритам излагања).</p> <p>2. Област језичке вештине – ЧИТАЊЕ</p> <p>2.СТ.1.2.1. Разуме општи смисао једноставних краћих текстова у вези с блиским темама, у којима преовлађују фреквентне речи и интернационализми.</p> <p>2.СТ.1.2.2. Проналази потребне информације у једноставним текстовима (нпр. огласи, брошуре, обавештења, кратке новинске вести).</p> <p>2.СТ.1.2.3. Разуме једноставне личне поруке и писма.</p> <p>2.СТ.1.2.4. Уочава потребне детаље у текстовима из свакодневног живота (натписи на јавним местима, упутства о руковању, етикете на производима, јеловник и сл.).</p> <p>2.СТ.1.2.5. Разуме кратке адаптиране одломке књижевних дела, и друге поједностављене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.</p> <p>3. Област језичке вештине – ГОВОР</p> <p>2.СТ.1.3.1. Уме да оствари друштвени контакт (нпр. поздрављање, представљање, н захваливање).</p> <p>2.СТ.1.3.2. Изражава слагање/неслагање, предлаже, прихвата или упућује понуду или позив.</p> <p>2.СТ.1.3.3. Тражи и даје једноставне информације, у приватном, јавном и образовном контексту.</p> <p>2.СТ.1.3.4. Описује блиско окружење (особе, предмете, места, активности, догађаје).</p> <p>2.СТ.1.3.5. Излаже већ припремљену кратку презентацију о блиским темама.</p> <p>2.СТ.1.3.6. Преноси или интерпретира кратке поруке, изјаве, упутства или питања.</p> <p>2.СТ.1.3.7. Излаже једноставне, блиске садржаје у вези са културом и традицијом свог и других народа.</p> <p>4. Област језичке вештине – ПИСАЊЕ</p> <p>2.СТ.1.4.1. Пише кратке белешке и једноставне поруке (нпр. изражава захвалност, извињење, упозорење).</p> <p>2.СТ.1.4.2. Пише приватно писмо о аспектима из свакодневног живота (нпр. описује људе, догађаје, места, осећања).</p> <p>2.СТ.1.4.3. Попуњава образац/упитник, наводећи личне податке, образовање, интересовања и сл.</p> <p>2.СТ.1.4.4. Пише једноставне текстове према моделу, уз помоћ илустрација, табела, слика, графикана, детаљних упутстава.</p> <p>2.СТ.1.4.5. Преводи или интерпретира информације из једноставних порука, бележака или образаца.</p> <p>5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ</p> <p>2.СТ.1.5.1. Користи задовољавајући број фреквентних речи и израза које му омогућавају изражавање основних комуникативних функција у свакодневним ситуацијама.</p> <p>2.СТ.1.5.2. Саставља кратке, разумљиве реченице користећи једноставне језичке структуре.</p> <p>2.СТ.1.5.3. Има углавном јасан и разумљив изговор.</p> <p>2.СТ.1.5.4. Пише с одговарајућом ортографском тачношћу уобичајене речи које користи у говору.</p> <p>2.СТ.1.5.5. Примењује основну правописну норму.</p> <p>2.СТ.1.5.6. Користи неутралан језички регистар.</p>	<p>– адекватно реагује на усмене поруке у вези са активностима у образовном контексту;</p> <p>– разуме основну поруку краћих излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;</p> <p>– разуме информације о релативно познатим и блиским садржајима и једноставна упутства у приватном, јавном и образовном контексту;</p> <p>– разуме општи смисао информативних радијских и телевизијских емисија о блиским темама, у којима се користи стандардни говор и разговетан изговор;</p> <p>– разуме основне елементе радње у серијама и филмовима у којима се обрађују релативно блиске теме, ослањајући се и на визуелне елементе;</p> <p>– разуме суштину исказа (са)говорника који разговарају о блиским темама, уз евентуална понављања и појашњавања;</p> <p>– изводи закључке после слушања непознатог текста у вези са врстом текста, бројем саговорника, њиховим међусобним односима и намерама, као и у вези са општим садржајем;</p> <p>– ослањајући се на општа знања, искуства и контекст поруке, увиђа значење њених непознатих елемената;</p> <p>– памти и контекстуализује битне елементе поруке.</p>	<p>РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА</p> <ul style="list-style-type: none"> – разумевање говора; – комуникативна ситуација; – монолошко и дијалошко излагање; – стандардни језик; – изговор; – информативни прилози; – размена информација; – култура и уметност; – ИКТ
<p>2.СТ.1.3.1. Уме да оствари друштвени контакт (нпр. поздрављање, представљање, н захваливање).</p> <p>2.СТ.1.3.2. Изражава слагање/неслагање, предлаже, прихвата или упућује понуду или позив.</p> <p>2.СТ.1.3.3. Тражи и даје једноставне информације, у приватном, јавном и образовном контексту.</p> <p>2.СТ.1.3.4. Описује блиско окружење (особе, предмете, места, активности, догађаје).</p> <p>2.СТ.1.3.5. Излаже већ припремљену кратку презентацију о блиским темама.</p> <p>2.СТ.1.3.6. Преноси или интерпретира кратке поруке, изјаве, упутства или питања.</p> <p>2.СТ.1.3.7. Излаже једноставне, блиске садржаје у вези са културом и традицијом свог и других народа.</p> <p>4. Област језичке вештине – ПИСАЊЕ</p> <p>2.СТ.1.4.1. Пише кратке белешке и једноставне поруке (нпр. изражава захвалност, извињење, упозорење).</p> <p>2.СТ.1.4.2. Пише приватно писмо о аспектима из свакодневног живота (нпр. описује људе, догађаје, места, осећања).</p> <p>2.СТ.1.4.3. Попуњава образац/упитник, наводећи личне податке, образовање, интересовања и сл.</p> <p>2.СТ.1.4.4. Пише једноставне текстове према моделу, уз помоћ илустрација, табела, слика, графикана, детаљних упутстава.</p> <p>2.СТ.1.4.5. Преводи или интерпретира информације из једноставних порука, бележака или образаца.</p> <p>5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ</p> <p>2.СТ.1.5.1. Користи задовољавајући број фреквентних речи и израза које му омогућавају изражавање основних комуникативних функција у свакодневним ситуацијама.</p> <p>2.СТ.1.5.2. Саставља кратке, разумљиве реченице користећи једноставне језичке структуре.</p> <p>2.СТ.1.5.3. Има углавном јасан и разумљив изговор.</p> <p>2.СТ.1.5.4. Пише с одговарајућом ортографском тачношћу уобичајене речи које користи у говору.</p> <p>2.СТ.1.5.5. Примењује основну правописну норму.</p> <p>2.СТ.1.5.6. Користи неутралан језички регистар.</p>	<p>– разликује најчесталије врсте текстова, познајући њихове основне карактеристике, сврху и улогу;</p> <p>– разуме краће текстове о конкретним темама из свакодневног живота, као и језички прилагођене и адаптиране текстове утемељене на чињеницама, везане за домене општих интересовања;</p> <p>– разуме осећања, жеље, потребе исказане у краћим текстовима;</p> <p>– разуме једноставна упутства и саветодавне текстове, обавештења и упозорења на јавним местима;</p> <p>– разуме краће литерарне форме у којима доминира конкретна, фреквентна и позната лексика (конкретна поезија, кратке приче, анегдоте, скечеве, стрипови);</p> <p>– проналази, издваја и разуме у информативном тексту о познатој теми основну поруку и суштинске информације;</p> <p>– идентификује и разуме релевантне информације у писаним прототипским документима (писмима, проспектима) и другим нефункционалним текстовима (новинским вестима, репортажама и огласима);</p> <p>– препознаје основну аргументацију у једноставнијим текстовима (нпр. новинским колумнама или писмима читалаца, као и другим врстама коментара);</p> <p>– наслућује значење непознатих речи на основу контекста.</p>	<p>РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ТЕКСТА</p> <ul style="list-style-type: none"> – разумевање прочитаног текста; – врсте текстова; – издвајање поруке и суштинских информација; – препознавање основне аргументације; – непознате речи; – ИКТ;
<p>2.СТ.1.4.3. Попуњава образац/упитник, наводећи личне податке, образовање, интересовања и сл.</p> <p>2.СТ.1.4.4. Пише једноставне текстове према моделу, уз помоћ илустрација, табела, слика, графикана, детаљних упутстава.</p> <p>2.СТ.1.4.5. Преводи или интерпретира информације из једноставних порука, бележака или образаца.</p> <p>5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ</p> <p>2.СТ.1.5.1. Користи задовољавајући број фреквентних речи и израза које му омогућавају изражавање основних комуникативних функција у свакодневним ситуацијама.</p> <p>2.СТ.1.5.2. Саставља кратке, разумљиве реченице користећи једноставне језичке структуре.</p> <p>2.СТ.1.5.3. Има углавном јасан и разумљив изговор.</p> <p>2.СТ.1.5.4. Пише с одговарајућом ортографском тачношћу уобичајене речи које користи у говору.</p> <p>2.СТ.1.5.5. Примењује основну правописну норму.</p> <p>2.СТ.1.5.6. Користи неутралан језички регистар.</p>	<p>– учествује у краћим дијалозима, размењује информације и мишљење са саговорником о блиским темама и интересовањима;</p> <p>– користи циљни језик као језик комуникације у образовном контексту, прилагођавајући свој говор комуникативној ситуацији, у временском трајању од два до три минута;</p> <p>– описује себе и своје окружење, догађаје у садашњости, прошлости и будућности у свом окружењу и изван њега;</p> <p>– изражава своје утиске и осећања и образлаже мишљење и ставове у вези са блиским темама;</p> <p>– описује догађаје и саопштава садржај неке књиге или филма, износећи своје утиске и мишљења;</p> <p>– излаже унапред припремљену краћу презентацију на одређену тему (из домена личног интересовања);</p> <p>– указује на значај одређених исказа и делова исказа пригодном гестикулацијом и мимиком или наглашавањем и интонацијом.</p>	<p>УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – усмено изражавање; – интерпретирање; – неформални разговор; – формална дискусија; – сарадња; – интервјуисање; – интонација, ритам и висина гласа; – дијалог; – комуникативна намера;

<p>1. Област језичке вештине – СЛУШАЊЕ 2.СТ.2.1.1. Разуме суштину и битне појединости поруке, упутства и обавештења о темама из свакодневног живота и делатности. 2.СТ.2.1.2. Разуме суштину и битне појединости разговора или расправе између двоје или више са/говорника у приватном, образовном и јавном контексту. 2.СТ.2.1.3. Разуме суштину и битне појединости монолошког излагања у образовном и јавном контексту уколико је излагање јасно и добро структурирано. 2.СТ.2.1.4. Разуме суштину аутентичног тонског записа (аудио и видео запис) о познатим темама, представљених јасно и стандардним језиком.</p>	<p>– пише на разложен и једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања; – описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (обима 100 –120 речи); – описује утиске, мишљења и осећања (обима 80–100 речи); – пише белешке, поруке и лична писма да би тражио или пренео релевантне информације; – резимира прочитани/преслушани текст о блиским темама и износи сопствено мишљење о њему; – попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену; – пише краћа формална писма (писма читалаца, пријаве за праксе, стипендије или омладинске послове); – пише електронске поруке, СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу.</p>	<p>ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – писмено изражавање; – врсте текста; – описивање; – стандардне формуле писаног изражавања; – лексика и комуникативне функције; – ИКТ;
<p>2. Област језичке вештине – ЧИТАЊЕ 2.СТ.2.2.1. Разуме општи смисао и релевантне информације у текстовима о блиским темама из образовног и јавног контекста. 2.СТ.2.2.2. Открива значење непознатих речи на основу контекста који му је близак. 2.СТ.2.2.3. Разуме описе догађаја, осећања и жеља у личној преписци. 2.СТ.2.2.4. Проналази потребне информације у уобичајеним писаним документима (нпр. пословна преписка, проспекти, формулари). 2.СТ.2.2.5. Проналази специфичне појединости у дужем тексту са претежно сложеним структурама, у коме се износи мишљења, аргументи и критике (нпр. новински чланци и стручни текстови). 2.СТ.2.2.6. Разуме адаптиране књижевне текстове и прилагођене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.</p>	<p>– препознаје и разуме, у оквиру свог интересовања, знања и искуства, правила понашања, свакодневне навике, сличности и разлике у култури своје земље и земаља чији језик учи; – препознаје и разуме најчешће присутне културне моделе свакодневног живота земље и земаља чији језик учи; – препознаје и адекватно користи најфреквентније стилове и регистре у вези са елементима страног језика који учи, али и из осталих области школских знања и животних искустава; – препознаје различите стилове комуникације и најфреквентнија пратећа паравербална и невербална средстава (степен формалности, љубазности, као и паравербална средства: гест, мимика, просторни односи међу говорницима, итд.); – користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације (електронске поруке, СМС поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже); – користи савремене видове комуникације у откривању културе земаља чији језик учи</p>	<p>СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> – интеркултурност; – правила понашања; – стереотипи; – стилови у комуникацији на страном језику; – ИКТ;
<p>3. Област језичке вештине – ГОВОР 2.СТ.2.3.1. Започиње, води и завршава једноставан разговор и укључује се у дискусију на теме како од личног интереса, тако и оне о свакодневном животу. 2.СТ.2.3.2. Износи лични став, уверења, очекивања, искуства, планове као и коментаре о мишљењима других учесника у разговору. 2.СТ.2.3.3. Размењује, проверава, потврђује информације о познатим темама у формалним ситуацијама (нпр. у установама и на јавним местима). 2.СТ.2.3.4. Описује или препричава стварне или измишљене догађаје, осећања, искуства. 2.СТ.2.3.5. Излаже већ припремљену презентацију о темама из свог окружења или струке. 2.СТ.2.3.6. Извештава о догађају, разговору или садржају нпр. књиге, филма и сл. 2.СТ.2.3.7. Излаже садржаје и износи своје мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа.</p> <p>4. Област језичке вештине – ПИСАЊЕ 2.СТ.2.4.1. Пише белешке или одговара на поруке, истичући битне детаље. 2.СТ.2.4.2. У приватној преписци, тражи или преноси информације, износи лични став и аргументе. 2.СТ.2.4.3. Пише, према упутству, дескриптивне и наративне текстове о разноврсним темама из области личних интересовања и искустава. 2.СТ.2.4.4. Пише кратке, једноставне есеје о различитим темама из личног искуства, приватног, образовног и јавног контекста. 2.СТ.2.4.5. Пише извештај или прослеђује вести (преводи, интерпретира, резимира, сажима) у вези са кратким и/или једноставним текстом из познатих области који чита или слуша.</p> <p>5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ 2.СТ.2.5.1. Користи речи и изразе који му омогућавају успешну комуникацију у предвидивим/свакодневним ситуацијама, актуелним догађајима и сл. 2.СТ.2.5.2. Правилно разуме и користи већи број сложенијих језичких структура. 2.СТ.2.5.3. Има сасвим разумљив изговор. 2.СТ.2.5.4. Пише прегледан и разумљив текст у коме су правопис, интерпункција и организација углавном добри. 2.СТ.2.5.5. Препознаје формални и неформални регистар; познаје правила понашања и разлике у култури, обичајима и веровањима своје земље и земље чији језик учи.</p>	<p>– преноси суштину поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи, додајући, по потреби, објашњења и обавештења, писмено и усмено; – резимира садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције; – преноси садржај писаног или усменог текста, прилагођавајући га саговорнику; – користи одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу описа, парафраза и сл.; – преводи на матерњи језик садржај краћег текста о познатим темама.</p>	<p>МЕДИЈАЦИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> – преношење поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи; – стратегије преношења поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи.

<p>1. Област језичке вештине – СЛУШАЊЕ</p> <p>2.СТ.3.1.1. Разуме појединости значајне за разговор или расправу са сложеном аргументацијом у којој се износе лични ставови једног или више са/говорника, у приватном, образовном, јавном и професионалном контексту.</p> <p>2.СТ.3.1.2. Разуме презентацију или предавање са сложеном аргументацијом уз помоћ пропратног материјала.</p> <p>2.СТ.3.1.3. Разуме аутентични аудио и видео запис у коме се износе ставови на теме из друштвеног или професионалног живота.</p> <p>2. Област језичке вештине – ЧИТАЊЕ</p> <p>2.СТ.3.2.1. Препознаје тему и схвата садржај разноврсних текстова, примењујући одговарајуће технике/врсте читања.</p> <p>2.СТ.3.2.2. Из различитих писаних извора, уз одговарајућу технику читања, долази до потребних информација из области личног интересовања.</p> <p>2.СТ.3.2.3. Разуме формалну кореспонденцију у вези са струком или личним интересовањима.</p> <p>2.СТ.3.2.4. Разуме општи смисао и појединости у стручним текстовима на основу сопственог предзнања (нпр. специјализовани чланци, приручници, сложена упутства).</p> <p>2.СТ.3.2.5. Разуме садржај извештаја и/или чланка о конкретним или апстрактним темама у коме аутор износи нарочите ставове и гледишта.</p> <p>2.СТ.3.2.6. Разуме одломке оригиналних књижевних дела и текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.</p> <p>3. Област језичке вештине – ГОВОР</p> <p>2.СТ.3.3.1. Активно учествује у формалним и неформалним разговорима/дискусијама о општим и стручним темама, с једним или више саговорника.</p> <p>2.СТ.3.3.2. Размењује ставове и мишљења уз изношење детаљних објашњења, аргумената и коментара.</p> <p>2.СТ.3.3.3. Методично и јасно излаже о разноврсним темама; објашњава своје становиште износећи предности и недостатке различитих тачака гледишта и одговара на питања слушалаца.</p> <p>2.СТ.3.3.4. Извештава о информацијама из нпр. новинског чланка, документарног програма, дискусија, излагања и вести (препричава, резимира, преводи).</p> <p>2.СТ.3.3.5. Упоредује ставове и монолошки изражава мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа.</p> <p>4. Област језичке вештине – ПИСАЊЕ</p> <p>2.СТ.3.4.1. Пише неформална писма у којима изражава властиту емотивну реакцију, наглашавајући детаље неког догађаја или искуства и коментаришући туђе ставове.</p> <p>2.СТ.3.4.2. Пише пословна и друга формална писма различитог садржаја за личне потребе и потребе струке.</p> <p>2.СТ.3.4.3. Пише дескриптивни или наративни текст о стварним или измишљеним догађајима.</p> <p>2.СТ.3.4.4. Пише есеје, користећи информације из различитих извора и нуди аргументована решења у вези с одређеним питањима; јасно и детаљно исказује став, осећање, мишљење или реакцију.</p> <p>2.СТ.3.4.5. Пише извештај/преводи садржаје и информације из дужих и сложенијих текстова из различитих области које чита или слуша (нпр. препричава, описује, систематизује и сл.).</p> <p>5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ</p> <p>2.СТ.3.5.1. Разуме и користи разноврстан репертоар речи, израза и идиома, који му омогућавају да се изражава јасно, течно, прецизно и детаљно.</p> <p>2.СТ.3.5.2. Разуме целокупни репертоар граматичких структура и активно користи све уобичајене граматичке структуре.</p> <p>2.СТ.3.5.3. Има јасан и природан изговор и интонацију.</p> <p>2.СТ.3.5.4. Пише јасне, прегледне и разумљиве текстове, доследно примењујући језичка правила, правила организације текста и правописну норму.</p> <p>2.СТ.3.5.5. Познаје и адекватно користи формални и неформални језички регистар.</p>		
---	--	--

1) ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Именице

Бројиве и небројиве именице.

Множина именица (правилна и неправилна).

Саксонски генитив.

Члан

Употреба одређеног и неодређеног члана.

Изостављање члана.

Заменице

Личне, показне, присвојне, релативне, одричне и узајамно повратне.

Детерминатори

Присвојни, показни, неодређени, квантификатори.

Придеви и прилози

Грађење и употреба придева и прилога.

Место придева и прилога у реченици.

Предлози

Најчешћи предлози за оријентацију у простору и времену.

Предлози после придева (нпр. *goodat, interestedin*) и после глагола (нпр. *workfor, speakto*).

Бројеви

Прости, редни и децимални бројеви; разломци; основне рачунске операције.

Везници

Повезивање елемената исте важности: *for, and, nor, but, or, yet, so*.

Глаголи

Глаголска времена (активне и пасивне конструкције)

Употреба садашњих времена (*Present Simple Tense, Present Continuous Tense, Present Perfect Tense*).

Употреба прошлих времена (*Past Simple Tense, Past Continuous Tense, Past Perfect Tense*).

Начини изражавања будућности (*Future Simple Tense, begoingto, Present Continuous Tense, PresentSimpleTense*).

Глаголи и фразе праћени инфинитивом или -ing обликом.

Модални глаголи (*can, can't, could, should, must, haveto, needn't, mustn't, may*).

Фразални глаголи са *across, back, down...* (нпр. *comeacross, comeback, cutdown*).

Творба речи

Сложенице.

Најчешћи суфикси и префикси.

Реченица

Ред речи у реченици.

Потврдне, упитне и одричне реченице.

Погодбене реченице (реалне, потенцијалне).

Неуправни говор (без слагања времена).

2) ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

Именице

Властите и заједничке именице, одговарајући род и број са детерминативом.

Системски приказ морфолошких карактеристика.

Слагање именица и придева.

Члан

Систематизација употребе одређеног и неодређеног члана.

Партитивни члан.

Заменице

Личне заменице.

Наглашене личне заменице.

Наглашене личне заменице у служби директног објекта *complementooggetto* и индиректног објекта *complemento di termine*.

Присвојне заменице.

Показне заменице (*questo, quello*).

Повратне заменице.

Упитне заменице (*chi? che?/checosa? Quanto/a/le? Quale/i?*).

Придеви

Описни придеви, слагање придева и именице у роду и броју.

Компарација придева

(*Anna è piùalta di Luca*).

Апсолутни суперлатив

(*Maria è bellissima*).

Присвојни придеви. Употреба члана уз присвојне придеве (*lamiabici, tuofratello*).

Показни придеви: *questo, quello*.

Назив боја (*bianco, rosso, verde, giallo, nero, azzurro...*). Морфолошке особености придева (*viola, rosa, blu, arancione*).

Бројеви

Главни бројеви.

Редни бројеви.

Предлози

Прости предлози *di, a, da, in, con, su, per, tra, fra* и њихова основна употреба.

Предлози *dentro, fuori, sotto, sopra, davanti, dietro*.

Предлози спојени са чланом (*preposizioniarticolate*).

Глаголи

Садашње време (*PresenteIndicativo*).

Presenteprogressivo (stare + gerundio).

Императив за неформално обраћање (*Imperativodiretto*):

Fa' presto! Nontornaretdi! Nonandateviasenza di me.

Заповедни начин за формално обраћање (*Imperativoindiretto*):

PregoSignora, entri! Midiaunetto di prosciutto, perfavore!

Повратни глаголи.

Употреба глагола *piacere*.

Перфекат (*PassatoProssimo*) правилних и неправилних глагола: *Sonoandataallastazione.*

Nonhofattoilcompito di casa.

Перфект модалних глагола *volere, dovere, potere, sapere*:

Sonodovutoandaredaldentista.

Hopotutoleggere i titoliinitaliano.

Кондиционал садашњи, правилних и неправилних глагола (*Condizionale Presente*):

Vorreiunchilo di mele, perfavore! Potrestiprestarmiiltuolibro di italiano?

Футурправилнихинеправилнихглагола:

Noitornaremo a casaallecinque.

Имперфекат (*Imperfetto*):

C'eraunavoltaunre e vivevainuncastello.

Плусквамперфекат (*Trapassatoprossimo*):

Sonoarrivatoallastazionequandoiltrenoeraagiàpartito.

Прилози

Основни прилози (*bene, male, molto, poco, troppo, meno, più*), прилошки изрази за одређивање времена (*prima, durante, dopo*) и простора (*a destra, a sinistra, dritto, davanti, dietro, sotto, sopra, su, giù*).

Упитни прилози *quando? come? perché? dove?*

Грађење прилога од придева помоћу суфикса *mente*.

Речце

Ci, ne.

Везници (*e, anche, o, ma, perché, se, quando, come, siccome, appena*).

Реченица

Проста и проширена реченица у потврдном и у одричном облику.

Упитна реченица.

Ред речи у реченици.

Сложена реченица: употреба везника који уводе зависну реченицу (временску, узрочну, релативну, хипотетички период).

Хипотетички период: Реална погодбена реченица:

Sepiove, prendil'ombrello.

Sefaràbeltempo, andremoingita.

3) НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Именице

Властите и заједничке (у облицима једине и множине: *Bild – Bilder, Kopf – Köpfe, Frau – Frauen*), са одговарајућим родом. Из-

ведене суфиксацијом: *Faulheit, Bildung*. Изведене префиксацијом: *Ausbildung*. Сложенице: *Sommerferien, Jugendliebe, Tomatensuppe*.

Придеви

Изведени суфиксацијом од глагола и именица: *fehlerfrei, liebevoll, sprachlos, trinkbar*. Сложени: *steinreich*.

Придевска промена – јака, слаба, мешовита (рецептивно и продуктивно).

Компаратив и суперлатив (правилна творба и главни изузеци: *groß – größer, teuer – teurer*).

Придеви са предлозима: *zufriedenmit, reichan*.

Члан

Одређени (*der, die, das*), неодређени (*ein, eine*), нулти, присвојни (*mein, dein*), показни (*dieser, jener*), негациони (*kein, keine*), неодређени (*mancher, solcher, einige*). Употреба члана у номинативу (субјект), акузативу и дативу (директни и индиректни објект), партизивном генитиву (*dieHälfte des Lebens*), посесивном генитиву (*dieMutter meiner Mutter*).

Бројеви

Основни и редни (*dersiebteerste; amsiebtenersten*).

Предлози

Предлози са генитивом (*Erliestwährend derPause*), акузативом (*Ichbingegendich*), дативом (*SiearbeitetbeieinemZahnarzt*). Предлози са дативом или акузативом (*EristinderSchule. SiekommtindieSchule*).

Партикуле

Употреба основних партикула (рецептивно и продуктивно): *Wasmachstudennda? Daskannichabernicht. Sagmal! Wennichihndochgefragthätte*.

Глаголи

Глаголска времена: презент, претерит, перфект и футур слабих и јаких глагола. Глаголи са предлозима (*wartenauf, sichinteressierenfür*). Пасив презент и претерита (рецептивно и продуктивно). Коњуктив у функцији изражавања жеље, учтивне молбе и условљености (*Ichhättetgern... Ichmöchte... Ichwürdegern... Könnteich..... Wennich wäre*). Модални и основни модалитети глагола, инфинитивске конструкције (*Ichhoffe, dichwiederzusehen./ ErhatGelegenheit, vieleSprtlerkennenzulernen.*).

Везници и везнички изрази: *und, oder; aber; denn, deshalb, trotzdemweil, wenn, als, während, bis, obwohl*; двојни везници: *weder ... noch, sowohl ... alsauch, zwar ... aber, nichtnur sondernauch*.

Личне заменице у номинативу, дативу и акузативу.

Прилози за време (*gestern*), место (*nebenan*), начин (*allein*), количину (*viel, wenig*).

Реченице

Изјавне реченице, упитне реченице; независне и зависно-сложене реченице.

4) РУСКИ ЈЕЗИК

Фонетика спродојом

Акцентовани гласови. Отвореност и затвореност акцентованих вокала.

Редукција вокалских гласова. Редукција вокала после тврдих гласова („акање”); редукција вокала после меких гласова („икање”).

Систем сугласничких гласова руског језика. Парни тврди и меки гласови. Увек тврди и увек меки гласови.

Обезвучавање шумних звучних сугласничких гласова на крају речи; алтернације звучних и безвучних сугласника.

Сугласничке групе *чт, сч, зч, ци, зи, вств, стн, лнци, здн*.

Основне интонационе конструкције (ИК-1, ИК-2, ИК-3).

Упитни исказ без упитне речи (ИК-3). ИК-3 у унутрашњим фонетским синтагмама. Сегментација.

Именице

Обнављање и систематизација основних именичких промена. Варијанте различитих наставака: локатив на *-у: обереге/на берегу, о лесе/в лесу, о крае/на краю*.

Номинатив множине на *-а, -я, -ья, -е: города, учителя, деревья, граждане*(рецептивно).

Именице којима се означавају професије људи, њихова национална и територијална припадност.

Промена именица на *-ия, -ие, -мя: история, здание, время*.

Именице pluraliatantum: *каникулы, сумерки, очки, Балканы*(рецептивно).

Непроменљиве именице: *кино, кофе, метро, кафе*.

Руска презимена на *-ов, -ев: Петров, Фадеев* и сл.

Заменице

Одричне заменице: *никто, ничто, ничей, никакой*.

Неодређене заменице: *кто-то, что-то, кто-нибудь, что-нибудь, некто, нечто, некоторый*(рецептивно).

Придеви

Поређење придева: прост и сложен компаратив и суперлатив.

Присвојни придеви на *-ов, -ев, -ин, -ский: братьев, Игорев, мамин, пушкинский*(рецептивно).

Придеви за означавање простора и времена: *сегодняшний, здешний*.

Реакција придева: *больной чем, готовый к чему, способный к чему и сл*.

Кратки придеви на примерима *рад, готов, занят, должен, болен*.

Бројеви

Промена основних бројева: 1, 2, 3, 4, 5–20 и 30, 40, 90, 100, 500–900, 1000 и њихова употреба у најчешћим структурама за исказивање количине и времена с предлозима: *с – до, с – по, от – до*, к итд. (рецептивно).

Редни бројеви: *первый, второй, пятый, десятый*.

Исказивање времена на сату у разговорном и службеном стилу.

Слагање броја и именице: *один дом, два (три, четыре) дома, пять домов; однапарта, две (три, четыре) парты, пять парт; один год, два (три, четыре) года, пять лет*.

Четири рачунске радње (рецептивно).

Глаголи

Обнављање и систематизација глагола прве и друге коњугације. Глаголи с алтернацијом сугласника у основи (*любить, видеть...*).

Глаголски вид и време (садашње, будуће – просто и сложено, прошло).

Потенцијал – грађење и употреба.

Глаголи кретања са и без префикса (по-, при, у-, вы-, в-): *идти – ходить, ехать – ездить, бежать – бегать, плыть – плавать, лететь – летать, нести – носить, вести – водить, везти – возить*.

Исказивање заповести: *Дай мне тетрадь, пожалуйста! Давайтеповторим! Подумайте об этом! Садитесь! Пошли! Смотри не опоздай! Куритьзапрещается!*

Глаголски прилози (рецептивно).

Реакција глагола: *поздравитького с чем, поблагодаритького за что, пожертвоватькем-чем, напоминать о ком-чём, интересоватьсякем-чем, привыкнуть к чему, следить за кем-чем* итд.

Прилози

Прилози и прилошке одредбе за место, време, начин, циљ и количину. Поређење прилога – грађење и употреба.

Помоћне врсте речи

Предлози (*в, о, на, над, под, без, во время, через, после, с, до, к, по, от, из, у...*), везници и везничке речи (*и, или, а, но, не только..., но и..., потомучто, поэтому, что, чтобы, если, где, куда, который*), речце (*не, ни, ли, неужели, разве*).

Реченица

Однос реченица у сложеној реченици: независно сложене и зависно сложене реченице (саставне, раставне; субјекатске, предикатске, објекатске, временске итд.).

Управни и неуправни говор.

Реченични модели

Реченични модели у потврдном, одричном и упитном облику за исказивање следећих односа:

– **субјекатско-предикатски односи**

именски предикат, копуле *быть, стать, являться*

Шшишкин был великим художником.Вашакопиякомпьютерно-ипрограммы не являетсяподлинной.

одсуство копуле

Я – Мария. Мой папа – лётчик.

Придеви

Описни придеви.

Положај придева и фреквентни придеви који мењају значење зависно од положаја:

granhombre / hombregrande.

Апокопирање придева уз именицу:

buenhombre.

Компарација придева: *másque, menosque, el/lamás, tan...como.*

Апсолутни суперлатив:

muyrico, riquísimo.

Прилози

Фреквентни прилози за време, количину и начин.

Прилози на -mente и прилошке конструкције:

Miguelcompletaeltrabajoexitosamente / demodexitoso.

Предлози

Фреквентни предлози за оријентацију у простору и времену.

Глаголи

Препознаје и са релативном тачношћу примењује глаголска времена савладана у основној школи (presente, pretéritoimperfecto, pretéritoindefinido, pretéritoperfecto).

Императив.

Футур.

Глаголске перифразе уз инфинитив (*ir a, tenerque, deber, hayque, empezar a*) и герунд (*estar*).

Разлике између глагола *seriestar*.

Рецептивно: Субјунктив презента за изражавање жеље.

Реченица

Проста и проширена реченица у потврдном облику.

Проста и проширена реченица у одричном облику (*nada, nadie, ningún/ninguno/ninguna, nunca, tampoco*):

Nohavenidonadie. / Nadiehavenido.

Nomegustaestapelícula. – A mitampoco.

Упитна реченица (*quién/quienes, qué, cuándo, cómo, dónde, cuánto/a/os/as*).

Ред речи у реченици.

Независно-сложена реченица уз везнике *y/e, o/u, pero, sinembargo*.

Зависно-сложена реченица у индикативу (временска, узрочна, релативна, условна).

Зависно-сложена реченица са истим субјектом.

Директни и индиректни говор у индикативу, основна употреба.

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Тематске области за све језике се прожимају и исте су у сва четири разреда гимназије – у сваком наредном разреду обнавља се, а затим проширује фонд лингвистичких знања, навика и умења и екстралингвистичких представа везаних за конкретну тему. Наставници обрађују теме у складу са интересовањима ученика, њиховим потребама и савременим токовима у настави страних језика, тако да свака тема представља одређени ситуацијски комплекс.

Тематске области:

Свакодневни живот (организација времена, послова, слободно време)

Становање (врсте кућа и станова, стамбени простор и историје и специфичности у вези са њима, становање у великим и мањим градовима и становање на селу)

Свет рада (перспективе и образовни системи, радна места и послови)

Догађаји важни у животу појединца (рођење детета, ступање у брак, завршетак школовања, породица и пријатељи)

Интересантне животне приче и догађаји

Свет културе и уметности (књижевност, визуелне уметности, позориште, музика, филм)

Знамените личности, из света културе и уметности (историјске и савремене)

Важни историјски догађаји

Живи свет и заштита човекове околине

Научна достигнућа, модерне технологије и свет компјутера (распрострањеност, примена, корист и негативне стране)

Медији и комуникација

Храна и здравље (навике у исхрани, карактеристична јела и пића у земљама света, припремање хране)

Описивање људи (спољашњи изглед, карактер, осећања и расположења)

Потрошачко друштво (новац и новчане трансакције, врсте продавница, продајних објеката и начина куповине, производи и специјализоване продавнице, оглашавање)

Спортови и спортске манифестације

Србија – моја домовина

Познати градови и њихове знаменитости, региони и земље у којима се говори циљни језик

Путовање (врсте и начини путовања, туристички центри, опрема за путовање, вредност и корист путовања за појединца)

Празници и обичаји у културама света

Европа и заједнички живот народа

Друштво (религија, социјална питања, миграције, поштовање различитости, права и обавезе појединца, разумевање)

КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ

Представљање себе и других

Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, регионално специфично)

Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.

Давање једноставних упутстава и команди

Изражавање молби и захвалности

Изражавање извињења

Изражавање потврде и негирање

Изражавање допадања и непопадања

Изражавање физичких сензација и потреба

Исказивање просторних и временских односа

Давање и тражење информација и обавештења

Описивање и упоређивање лица и предмета

Изрицање забране и реаговање на забрану

Изражавање припадања и поседовања

Скретање пажње

Тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања

Тражење и давање дозволе

Исказивање честитки

Исказивање препоруке

Изражавање хитности и обавезности

Исказивање сумње и несигурности

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Општи комуникативни циљ наставе страних језика се постиже помоћу различитих поступака, метода наставе и наставних средстава. Комуникативни приступ у настави страних језика се остварује кроз примену различитих облика рада (рад у групама и паровима, индивидуални рад, пројекти), употребу додатних средстава у настави (АВ материјали, ИКТ, игре, аутентични материјали, итд.), као и уз примену принципа наставе засноване на сложеним задацима који не морају бити искључиво језичке природе (*task-basedlanguage teaching; enseñanzaportareas, handlungsortientierter FSU*).

Савремена настава страних језика претпоставља остваривање исхода уз појачану мисаону активност ученика, поштовања и уважавања дидактичких принципа и треба да допринесе развоју стваралачког и истраживачког духа који ће омогућити ученицима да развијају знања, вредности и функционалне вештине које ће моћи да користе у даљем образовању, у професионалном раду и у свакодневном животу; формирају вредносне ставове; буду оспособљени за живот у мултикултуралном друштву; овладају општим и међупредметним компетенцијама, релевантним за активно учешће у заједници и целоживотно учење.

Планирању се може приступити аналитички и синтетички. Аналитичка метода подразумева рашчлањавање програма до

нивоа наставних јединица које се затим распоређују у плану за одређени временски период. Синтетичка метода препоручује обрађивање наставне грађе по ширим целинама. Да би планирање (глобално, оперативно, лекцијско) било функционално и квалитетно треба водити рачуна о томе да је годишњим планом предвиђено да ученици имају два часа недељно, односно 1 час теорије и 1 час вежби. Ипак, приликом планирања, а полазећи од (комуникативне) природе и образовних захтева предмета, часови страног језика се не могу грубо поделити на часове теорије и часове вежби. У том смислу, планирање се врши тако да на часовима теорије доминира обрада новог градива, намењена упознавању ученика са новим језичким појавама (уз понављање и повезивање претходно развијених знања са новим материјалом, иницијално увежбавање и сл.), док на часовима вежби доминира увежбавање, репродуковање, утврђивање раније усвојених знања, (што опет не искључује могућност да и на овом типу часа буду присутни теоријски коментари и сл.).

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ НАСТАВЕ

- Слушање и реаговање на налоге и/или задатке у вези са текстом намењеним развоју и провери разумевања говора;
- Рад у паровима, малим и већим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.);
- Активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу, организација тематских вечери и сл.);
- Дебате и дискусије примерене узрасту (дебате представљају унапред припремљене аргументоване монологе са ограниченим трајањем, док су дискусије спонтаније и неприпремљене интеракције на одређену тему);
- Обимнији пројекти који се раде у учионици и ван ње у трајању од неколико недеља до читавог полугодишта уз конкретно видљиве и мерљиве производе и резултате;
- Граматичка грађа добија свој смисао тек када се доведе у везу са одговарајућим комуникативним функцијама и темама, и то у склопу језичких активности разумевања (усменог) говора и писаног текста, усменог и писменог изражавања и медијације;
- Полазиште за посматрање и увежбавање језичких законитости јесу усмени и писани текстови различитих врста, дужине и степена тежине; користе се, такође, изоловани искази, под условом да су контекстуализовани и да имају комуникативну вредност;
- Планира се израда два писмена задатка (један у првом и један у другом полугодишту).

КАКО СЕ РАЗВИЈАЈУ ЈЕЗИЧКЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Развој предметних компетенција се тешко може одвојити од општих и међупредметних компетенција. Колико год биле специфичне, предметне компетенције треба да доприносе да ученици успешније живе и уче. Сваки час је прилика да се развијају и предметне и међупредметне компетенције кроз добро осмишљене активности ученика које погодују трансферу знања, развијају спознајних способности ученика, побољшању њихове радне културе и примени стеченог знања у реалним животним контекстима.

Разумевање говора

Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје и поима фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање, ученик треба да поседује и следеће компетенције: дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука), референцијалну (о темама о којима је реч) и социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).

Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца: од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде, од његове мо-

тивације и разлога због којих слуша дати усмени текст, од особина онога ко говори, од намера с којима говори, од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују, од карактеристика и врсте текста који се слуша итд.

Прогресивна (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:

- присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима, због обиља контекстуалних информација које се аутоматски процесуирају, остављајући ученику могућност да пажњу усредреди на друге појединости);
- дужина усменог текста (напори да се разумеју текстови дужи од три минута оптерећују и засићују радну меморију);
- брзина говора;
- јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
- познавање теме;
- могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Уопште говорећи, без обзира на врсту текста који се слуша на страном језику, текст се лакше разуме ако поседује следеће карактеристике: ограничен број личности и предмета; личности и предмете који се јасно разликују; једноставне просторне релације (нпр. једна улица, један град) уместо неодређених формулација („мало даље” и слично); хронолошки след; логичке везе између различитих исказа (нпр. узрок/последича); могућност да се нова информација лако повеже са претходно усвојеним знањима.

У вези са тим, корисне су следеће термилошке напомене:

- категорије насловљене *Аудио и видео материјали* подразумевају све врсте снимака (ДВД, ЦД, материјали са интернета) разних усмених дискурзивних форми, укључујући и песме, текстове писане да би се читали или изговарали и сл., који се могу преслушавати више пута;
- категорије насловљене *Монолошка излагања, Медија* (информативне и забавне емисије, документарни програми, интервјуи, дискусије), *Спонтана интеракција, Упутства*, подразумевају снимке неформалних, полуформалних и формалних комуникативних ситуација у којима слушаца декодира речено у реалном времену, то јест без могућности преслушавања/поновног прегледа аудио и видео материјала, као и реалне ситуације којима присуствује уживо у својству посматрача, гледаоца или слушаоца (предавања, филмови, позоришне представе и сл.).

Стално развијање способности разумевања говора на страном језику услов је за развој аутономије у употреби страног језика ван учионице и аутономије у учењу тог језика. Стога се у настави и учењу страног језика непрекидно ради на стицању стратешке компетенције, коју чине когнитивне и метакогнитивне стратегије, на пример (когнитивне од броја 1 до 4, метакогнитивне под бројем 5 и 6):

1. коришћење раније усвојених знања;
2. дедуктивно/индуктивно закључивање;
3. употреба контекста;
4. предвиђање;
5. анализа и критичко расуђивање;
6. самостална контрола активности.

Како би ученици са већим успехом разумели говор на страном језику, потребно је да приликом слушања примене стратегије чија је делотворност доказана у разним ситуацијама, то јест да обрате пажњу на а) општу тему разговора или поруку, б) улоге саговорника, в) њихово расположење, г) место где се разговор одвија и д) време када се разговор одвија. Битно је, такође, да буду свесни свега што је допринело да дођу до тих информација како би се навикли да предвиде развој разговора на основу онога што су чули и на основу својих чињеничних знања; да износе претпоставке на основу контекста и тона разговора; да слушају „између речи” (као што се чита „између редова”) да би разумели шта стварно мисле саговорници, јер људи не кажу увек оно што мисле; да разликују чињенице од мишљења како би постали критички слушаоци.

Пример листе критеријума за проверу која се може дати ученицима

Пре слушања	
Проверио/ла сам да ли сам добро разумео/ла налог.	
Пажљиво сам погледао/ла слике и наслов како бих проверио/ла да ли ми то може помоћи у предвиђању садржаја текста који ћу слушати.	
Покушао/ла сам да се присетим што је могуће већег броја речи у вези са темом о којој ће бити говора.	
Покушао/ла сам да размислим о томе шта би се могло рећи у таквој ситуацији.	
За време слушања	
Препознао/ла сам врсту текста (разговор, рекламна порука, вести итд.).	
Обратио/ла сам пажњу на тон и на звуке који се чују у позадини.	
Ослонио/ла сам се на још неке показатеље (нпр. на кључне речи) како бих разумео/ла општи смисао текста.	
Ослонио/ла сам се на своја ранија искуства како бих из њих извео/ла могуће претпоставке.	
Обратио/ла сам пажњу на речи које постоје и у мом матерњем језику.	
Нисам се успаничио/ла када нешто нисам разумео/ла и наставио/ла сам да слушам.	
Покушао/ла сам да извојим имена лица и места.	
Покушао/ла сам да запамтим тешке гласове и да их поновим.	
Покушао/ла сам да извојим из говорног ланца речи које сам онда записао/ла да бих видео/ла да ли одговарају онима које су ми познате.	
Нисам се предао/ла пред тешкоћом задатка и нисам покушао/ла да погађам наслепо.	
Покушао/ла сам да уочим граматичке елементе од посебног значаја (времена, заменице итд.).	
После слушања	
Вратио/ла сам се на почетак како бих проверио/ла да ли су моје почетне претпоставке биле тачне, односно да ли треба да их преиспитам.	
Како бих поправио/ла своја постигнућа, убудуће ћу водити рачуна о следећем:	

Разумевање прочитаног текста

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација, као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте визуелне рецепције:

- читање ради усмеравања;
- читање ради информисаности;
- читање ради праћења упуштава;
- читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:

- глобалну информацију;
- посебну информацију;
- потпуну информацију;
- скривено значење одређене поруке.

На основу ових показатеља програм садржи делове који, из разреда у разред, указују на прогресију у домену дужине текста, количине информација и нивоа препознатљивости и разумљивости и примени различитих стратегија читања. У складу са тим, грађани су по нивоима следећи делови програма:

- разликовање текстуалних врста;
- препознавање и разумевање тематике – ниво глобалног разумевања;
- глобално разумевање у оквиру специфичних текстова;
- препознавање и разумевање појединачних информација – ниво селективног разумевања;
- разумевање стручних текстова;
- разумевање књижевних текстова.

Писмено изражавање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, мишљења и осећања, пише електронске и СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу, резимира садржај различитих порука о познатим темама (из медија, књижевних и уметничких текстова и др.), као и да сачини краће презентације и слично.

Задатак писања на овом нивоу остварује се путем тзв. вођеног састава. Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простижег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма наставе и учења предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће ставке:

- теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
- текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, наративни текстови и др.);
- лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази захвалност, да се извини, да нешто честита и слично у доменима као што су приватни, јавни и образовни).

Усмено изражавање

Усмено изражавање као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији монолошког излагања текста, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији интеракције, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.

Активности монолошке говорне продукције су:

- јавно обраћање путем разгласа (саопштења, давање упутстава и информација);
- излагање пред публиком (јавни говори, предавања, презентације разних производа, репортаже, извештавање и коментари о неким културним догађајима и сл.).

Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:

- читањем писаног текста пред публиком;
- спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
- реализацијом увежбане улоге или певањем.

Зато је у програму и описан, из разреда у разред, развој способности општег монолошког излагања које се огледа кроз описивање, аргументовање и излагање пред публиком.

Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, усаглашавање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример: размену информација, спонтану конверзацију, неформалну или формалну дискусију, дебат, интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.

Стога се и у програму, из разреда у разред, прати развој вештине говора у интеракцији кроз следеће активности:

- разумевање изворног говорника;
- неформални разговор;

- формална дискусија;
- функционална сарадња;
- интервјуисање;
- усклађивање интонације, ритма и висине гласа (са комуникативном намером и са степеном формалности говорне ситуације).

Социокултурна компетенција

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између властите заједнице ученика и заједница чији језик учи. Та знања се односе на све аспекте живота једне заједнице, од свакодневне културе (навике, начин исхране, радно време, разонода), услова живота (животни стандард, здравље, сигурност) и умећа живљења (тачност, конвенције и табуи у разговору и понашању), преко међуљудских односа, вредности, веровања и понашања, до паравербалних средстава (гест, мимика, просторни односи међу саговорницима итд.). Ова знања су услов за успешну комуникацију, те чине неодојиви део наставе страног језика. Социокултурна компетенција се развија кроз активно укључивање у аутентичну усмену и писану комуникацију (слушање песама, гледање емисија, читање аутентичних текстова, разговор, електронске поруке, СМС, друштвене мреже, дискусије на форуму или блогу итд.), као и истраживање тема које су релевантне за ученика у погледу њиховог узраста, интересовања и потреба.

У тесној вези са социокултурном компетенцијом је и интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између говорних заједница у којима се ученик креће (како у матерњем језику/језицима, тако и у страним језицима које учи). Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање радозналости, толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности.

Медијација

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење већ преузима улогу посредника између особа које нису у стању или могућности да се непосредно споразумевају. На овом нивоу образовања, медијација може бити усмена, писана или комбинована, неформална или полуформална, и укључује, на Л1 или на Л2, сажимање текста, његово експликативно проширивање и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом нити као елемент за вредновање језичких постигнућа – оцењивање (нпр. за проверу разумевања говора или писаног текста). Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационог технологија итд.) и способност изналажења језичких и културних еквивалената између језика са којег се преводи и језика на који се преводи. Поред поменутог, у склопу те језичке активности користе се одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају у оквиру језичке активности медијације (на пример перифраза, парафраза и друго), о којима је такође потребно водити рачуна у настави и учењу.

Лингвистичка компетенција

Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања. Ова знања су основ за остваривање општег комуникативног циља наставе страног језика и развој правилних језичких навика кроз усвајање нормиране језичке структуре.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладава-

ња страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичке појава, формирање навика и умећа у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

Грамматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта тј. од значења према средствима за његово изражавање (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говорјење и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, у овом случају у свим типовима гимназије, према јасно утврђеним циљевима и задацима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Језички садржаји су разврстани у складу са Стандардима образовних постигнућа за крај општег средњег образовања. Документ Стандарда је усаглашен са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво (од нивоа А2.2 до нивоа Б2.2 (Ц1), који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената, надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес праћења и вредновања може започети иницијалним (или: дијагностичким) оцењивањем. Овим се установљује колико ученик влада пређашњим градивом неопходним за даље учење страног језика. На основу иницијалног теста наставник ће лакше планирати и организовати процес учења, па и индивидуализовати приступ ученицима.

Током целе школске године, при вредновању треба да се смењују две врсте оцењивања: формативно и сумативно.

Формативно оцењивање, којим се вреднују ученикова постигнућа, у начелу треба да подржава и ученика и учење. Оно треба да се спроводи чешће, и да буде интерактивно, то јест да и ученици учествују у оцењивању: њихово самопроцењивање и узајамно процењивање треба да буде део укупног процеса оцењивања. Циљ тога је да се код ученика подстакне самосталност и одговорност. Наставник притом добија увид у то како ученик учи, прикупља информације о постигнућима, и на том основу модификује наставу и остале активности. Формативно оцењивање олакшава наставнику и да утврди критеријуме за вредновање постигнућа. Наставник ученику током праћења његовог рада и активности мора пружати повратне информације како би му помогао да постигне предвиђени исход. Формативно оцењивање даће и самом наставнику назнаке о квалитету његовог рада и ефикасности примењених метода.

Сумативним оцењивањем вреднује се резултат учења. Овакво оцењивање спроводи се периодично, на крају појединих делова програма и по завршетку читавог програма. Оријентисано на прошлост, оно сумира постигнућа до тренутка оцењивања. Сумативним оцењивањем наставник ће утврдити да ли је ученик постигао предвиђене резултате, то јест исходе учења.

Наставник треба нарочито да подржи саморефлексију код ученика: потребно је да ученик у одређеној мери објективно процењује шта зна, уме и може. Такође треба подстицати вршњачко учење, тј. сарадњу међу ученицима при утврђивању градива, усва-

јању новог, раду на пројектним задацима итд. Модалитети и квалитет те сарадње даваће наставнику шири увид у сопствени рад и у напредак ученика.

Најзад, у процесу наставе вреднује се и рад наставника, како путем самопроцењивања тако и путем анкетирања ученика.

Ниједан начин вредновања није потпуно објективан; зато их треба комбиновати, да би се стекла што веродостојнија слика о раду, постигнутим исходима и стеченим компетенцијама ученика, као и о раду и дидактичким методама наставника.

Како се прати и вреднује развој језичких компетенција

Нека правила и поступци у процесу праћења и процењивања степена развијености компетенција код ученика:

– Развој компетенција наставници прате заједно са својим ученицима.

– Наставници сарађују и заједнички процењују развој компетенција код својих ученика.

– Процес праћења је по карактеру пре формативан него сумативан.

– У проценама се узимају у обзир разноврсни примери који илуструју развијеност компетенције.

– У процењивању се узимају у обзир и самопроцене ученика и вршњачке процене, а не само процене наставника.

– Велики значај се придаје квалитативним, уместо претежно квантитативним подацима и показатељима.

– Процена садржи опис јаких и слабијих страна развијености компетенције и предлоге за њено даље унапређивање, а не само суд о нивоу развијености.

ДРУГИ СТРАНИ ЈЕЗИК

Циљ учења страног језика је да ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и унапређивањем стратегија учења страног језика развије комуникативну компетенцију, оспособи се за писмену и усмену комуникацију, интеркултурално разумевање и професионални развој.

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик влада језичким вештинама и знањима која му омогућавају да на страном језику разуме текстове које слуша или чита у приватном, јавном, образовном или професионалном контексту; комуницира писмено или усмено у формалним и неформалним ситуацијама.

Посредујући у усменој или писаној комуникацији, ученик преноси поруке са страног на матерњи (први) језик и обрнуто. Владане страним језиком ученику омогућава стицање знања из различитих области која примењује у свакодневном животу, образовању и раду. Учењем страног језика ученик развија креативност, критичко мишљење, вештине комуникације, самосталност и сарадњу, уважавање различитости култура и културу дијалога.

Основни ниво

Ученик користи страни језик у мери која му помаже да разуме садржај усмене поруке и кратке једноставне информације у вези са личним интересовањем и познатим областима и активношћима. Учествоје у уобичајеном, свакодневном разговору, чита и проналази жељену информацију у текстовима са темом од непосредног личног интереса. Пише о различитим аспектима из непосредног окружења и ради сопствених потреба.

Средњи ниво

Ученик користи страни језик да разуме суштину текста или да учествује у разговору или дискусији (нпр. школа, забава, спорт); налази се у не/предвидивим ситуацијама када му је неопходно да користи страни језик и/или да у кратком усменом излагању оствари свој интерес. Пише о властитом искуству, описује своје утиске, планове и очекивања.

Напредни ниво

Ученик користи страни језик да активно учествује у усменој комуникацији; да прати дужа и сложенија излагања или дискусије о конкретним или апстрактним темама из познатих општих или стручних тематских области, као и да објашњава своје ставове и/или образлаже различите предлоге. Чита и пише текстове о широком спектру тема у складу са општим и властитим интересовањима.

СПЕЦИФИЧНА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА: Рецепција (слушање и читање)

Основни ниво

Ученик разуме уобичајене изразе и схвата општи смисао свакодневне комуникације изговорене споро и разговетно. Користећи основно лингвистичко знање, чита краће текстове написане стандардним језиком, разноврсног садржаја из свакодневног живота и/или блиских области или струке, у којима преовлађују фреквентне речи и изрази.

Средњи ниво

Ученик разуме основне елементе разговетног говора у свакодневним ситуацијама и једноставна излагања и презентације из блиских области изговорене стандардним језиком и релативно споро. У тексту, из домена личног интересовања и делатности, у коме преовлађују сложене језичке структуре, ученик разуме општи смисао и допунске информације, користећи различите технике/врсте читања.

Напредни ниво

Ученик разуме суштину и детаље опширнијих излагања или разговора у којима се користи стандардни језик, мења ритам, стил и тон разговора, а у вези са садржајима из ширег интересовања ученика. Ученик разуме дуже текстове различитог садржаја (нпр. адаптирана или оригинална прозна књижевна дела, актуелни новински чланци и извештаји); брзину и технику читања подешава према тексту који чита.

СПЕЦИФИЧНА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА: Продукција (говор и писање)

Основни ниво

Ученик у свакодневним ситуацијама пише или даје усмена упутства, писмено или усмено размењује информације о уобичајеним општим и блиским темама. Користећи једноставне изразе, фразе и језичке структуре, пише кратке забелешке, поруке и писма, и/или према моделу пише једноставне текстове нпр. описе особа и догађаја из познатих области.

Средњи ниво

Ученик без припреме започиње и води разговор, износи усмено или писмено мишљење о темама из домена личног интересовања, образовања, културе и сл. Користећи разноврсне језичке структуре, шири фонд речи и изрази, ученик усмено или писмено извештава, излаже и/или према упутству пише компактни текст поштујући правописну норму и основна правила организације текста.

Напредни ниво

Ученик са сигурношћу, течно и спонтано, учествује у усменој или писменој комуникацији, говори, извештава, преводи и/или самостално пише текстове о темама и садржајима из ширег круга интересовања; користећи информације и аргументе из различитих извора, износи ставове и преноси мишљење, размењује, проверава и потврђује информације. Ученик према потреби води формалну или неформалну преписку, доследно примењујући правописну норму, језичка правила и правила организације текста.

ВЕЗА ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА И ИСХОДА ПРОГРАМА НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Стандарди образовних постигнућа достижу се **на крају општег средњег образовања**. Исти стандард (или његов део) активираће се више пута током школске године, односно до краја средњег образовања, сваки пут уз другу наставну јединицу. Такво поступање осигурава досезање све вишег и вишег нивоа појединачних ученичких постигнућа, а ученичка знања, вештине и способности се непрестано сагледавају из нових углова, утврђују, проширују и систематизују.

С обзиром на сложеност предмета **Страни језик** и области унутар предмета, неопходно је поступно остваривати све стандарде кроз све четири године средњошколског образовања, али поједини стандарди се могу видети и као конкретније повезани са одређеним исходом.

Разред	Први
Недељни фонд часова	2 (1 час теорије + 1 час вежби)
Годишњи фонд часова	74 часа (37 часова теорије + 37 часова вежби)

СТАНДАРДИ	ИСХОДИ По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да:	ТЕМЕ и кључни појмови садржаја програма
<p>Област језичке вештине – СЛУШАЊЕ</p> <p>2.СТ.1.1.1. Разуме краће поруке, обавештења и упутства која се саопштавају разговетно и полако.</p> <p>2.СТ.1.1.2. Схвата смисао краће спонтане интеракције између двоје или више саговорника у личном, образовном и јавном контексту.</p> <p>2.СТ.1.1.3. Схвата општи смисао информације или краћих монолошких излагања у образовном и јавном контексту.</p> <p>2.СТ.1.1.4. Схвата смисао прилагођеног аудио и видео записа у вези са темама из свакодневног живота (стандардни говор, разговетни изговор и спор ритам излагања).</p> <p>2. Област језичке вештине – ЧИТАЊЕ</p> <p>2.СТ.1.2.1. Разуме општи смисао једноставних краћих текстова у вези са блиским темама, у којима преовлађују фреквентне речи и интернационализми.</p> <p>2.СТ.1.2.2. Проналази потребне информације у једноставним текстовима (нпр. огласи, брошуре, обавештења, кратке новинске вести).</p> <p>2.СТ.1.2.3. Разуме једноставне личне поруке и писма.</p> <p>2.СТ.1.2.4. Уочава потребне детаље у текстовима из свакодневног живота (натписи на јавним местима, упутства о руковању, етикете на производима, јеловник и сл.).</p> <p>2.СТ.1.2.5. Разуме кратке адаптиране одломке књижевних дела, и друге поједностављене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.</p> <p>3. Област језичке вештине – ГОВОР</p> <p>2.СТ.1.3.1. Уме да оствари друштвени контакт (нпр. поздрављање, представљање, захваљивање).</p> <p>2.СТ.1.3.2. Изражава слагање/неслагање, предлаже, прихвата или упућује понуду или позив.</p> <p>2.СТ.1.3.3. Тражи и даје једноставне информације, у приватном, јавном и образовном контексту.</p> <p>2.СТ.1.3.4. Описује блиско окружење (особе, предмете, места, активности, догађаје).</p> <p>2.СТ.1.3.5. Излаже већ припремљену кратку презентацију о блиским темама.</p> <p>2.СТ.1.3.6. Преноси или интерпретира кратке поруке, изјаве, упутства или питања.</p> <p>2.СТ.1.3.7. Излаже једноставне, блиске садржаје у вези са културом и традицијом свог и других народа.</p> <p>4. Област језичке вештине – ПИСАЊЕ</p> <p>2.СТ.1.4.1. Пише кратке белешке и једноставне поруке (нпр. изражава захвалност, извињење, упозорење).</p> <p>2.СТ.1.4.2. Пише приватно писмо о аспектима из свакодневног живота (нпр. описује људе, догађаје, места, осећања).</p> <p>2.СТ.1.4.3. Попуњава образац/упитник, наводећи личне податке, образовање, интересовања и сл.</p> <p>2.СТ.1.4.4. Пише једноставне текстове према моделу, уз помоћ илустрација, табела, слика, графикана, детаљних упутстава.</p> <p>2.СТ.1.4.5. Преводи или интерпретира информације из једноставних порука, бележака или образаца.</p>	<p>– реагује на одговарајући начин на усмене поруке у вези са активностима у образовном контексту;</p> <p>– разуме, уз евентуалну претходну припрему, основну поруку краћих излагања о познатим темама у којима се користи стандардни језик и разговетан изговор;</p> <p>– разуме информације о познатим и блиским садржајима и једноставна упутства у приватном, јавном и образовном контексту;</p> <p>– разуме општи смисао прилагођеног аудио и видео материјала;</p> <p>– разуме суштину исказа (са)говорника који разговарају о блиским темама, уз евентуална понављања и појашњавања;</p> <p>– изводи закључке после слушања текста о познатим темама у вези са врстом текста, бројем саговорника, њиховим међусобним односима и намерама, као и у вези са општим садржајем текста;</p> <p>– доводи у везу, ослањајући се на општа знања и искуства, непознате елементе поруке, на основу контекста, и памти, репродукује и контекстуализује њене битне елементе.</p> <p>– разуме краће текстове (дужине око 120 речи) о конкретним, блиским темама из свакодневног живота, ослањајући се и на претходно стечена знања;</p> <p>– препознаје најучесталије врсте текстова на основу њихових карактеристика;</p> <p>– разуме обавештења и упозорења на јавним местима;</p> <p>– разуме краћу личну поруку упућену у сврху кореспонденције;</p> <p>– разуме општи садржај и основну поруку из краћег информативног текста у циљу глобалног разумевања;</p> <p>– проналази, издваја и разуме одређену релевантну информацију унутар препознатљиве врсте текста у циљу селективног разумевања;</p> <p>– разуме кратке и једноставне текстове који садрже упутства и савете у циљу детаљног разумевања (уз визуелну подршку);</p> <p>– разуме краће литерарне форме у којима доминира конкретна, фреквентна и позната лексика (конкретна поезија, кратке приче, анегдоте, скечеви, стрипови).</p> <p>– учествује у кратким дијалозима, размењује информације и мишљење са саговорником о познатим темама и интересовања;</p> <p>– користи циљни језик као језик комуникације у образовном контексту;</p> <p>– описује себе и своје окружење, догађаје у садашњости, прошлости и будућности у свом окружењу;</p> <p>– изражава своје утиске, мишљења и осећања у вези са блиским темама;</p> <p>– излаже основни садржај писаних, илустрованих и усмених текстова о познатим темама;</p> <p>– излаже унапред припремљену кратку презентацију на одређену тему (из домена личног интересовања).</p>	<p>РАЗУМЕВАЊЕ ГОВОРА</p> <p>– разумевање говора;</p> <p>– комуникативна ситуација;</p> <p>– монолошко и дијалогско излагање;</p> <p>– стандардни језик;</p> <p>– изговор;</p> <p>– информативни прилози;</p> <p>– размена информација;</p> <p>– култура и уметност;</p> <p>– ИКТ</p> <p>РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ ТЕКСТА</p> <p>– разумевање прочитаног текста;</p> <p>– врсте текстова;</p> <p>– издвајање поруке и суштинских информација;</p> <p>– препознавање основне аргументације;</p> <p>– непознате речи;</p> <p>– ИКТ;</p> <p>УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ</p> <p>– усмено изражавање;</p> <p>– интерпретирање;</p> <p>– неформални разговор;</p> <p>– формална дискусија;</p> <p>– сарадња;</p> <p>– интервјуисање;</p> <p>– интонација, ритам и висина гласа;</p> <p>– дијалог;</p> <p>– комуникативна намера;</p>

<p>5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ 2.СТ.1.5.1. Користи задовољавајући број фреквентних речи и израза које му омогућавају изражавање основних комуникативних функција у свакодневним ситуацијама. 2.СТ.1.5.2. Саставља кратке, разумљиве реченице користећи једноставне језичке структуре. 2.СТ.1.5.3. Има углавном јасан и разумљив изговор. 2.СТ.1.5.4. Пише с одговарајућом ортографском тачношћу уобичајене речи које користи у говору. 2.СТ.1.5.5. Примењује основну правописну норму. 2.СТ.1.5.6. Користи неутралан језички регистар.</p>	<p>– пише на једноставан начин о блиским темама из свог окружења и подручја интересовања; – описује особе и догађаје поштујући правила кохерентности (70-90 речи) користећи фреквентне речи и изразе; – описује утиске, мишљења и осећања (70-90 речи) – пише белешке, једноставне поруке и лична писма да би тражио или пренео релевантне информације користећи стандардне формуле писаног изражавања; – попуњава формуларе, упитнике и различите обрасце у личном и образовном домену.</p>	<p>ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> – писмено изражавање; – врсте текста; – описивање; – стандардне формуле писаног изражавања; – лексика и комуникативне функције; – ИКТ;
<p>1. Област језичке вештине – СЛУШАЊЕ 2.СТ.2.1.1. Разуме суштину и битне појединости порука, упутстава и обавештења о темама из свакодневног живота и делатности. 2.СТ.2.1.2. Разуме суштину и битне појединости разговора или расправе између двоје или више са/говорника у приватном, образовном и јавном контексту. 2.СТ.2.1.3. Разуме суштину и битне појединости монолошког излагања у образовном и јавном контексту уколико је излагање јасно и добро структурирано. 2.СТ.2.1.4. Разуме суштину аутентичног тонског записа (аудио и видео запис) о познатим темама, представљених јасно и стандардним језиком. 2. Област језичке вештине – ЧИТАЊЕ 2.СТ.2.2.1. Разуме општи смисао и релевантне информације у текстовима о блиским темама из образовног и јавног контекста. 2.СТ.2.2.2. Открива значење непознатих речи на основу контекста који му је близак. 2.СТ.2.2.3. Разуме описе догађаја, осећања и жеља у личној преписци. 2.СТ.2.2.4. Проналази потребне информације у уобичајеним писаним документима (нпр. пословна преписка, проспекти, формулари). 2.СТ.2.2.5. Проналази специфичне појединости у дужем тексту са претежно сложеним структурама, у коме се износе мишљења, аргументи и критике (нпр. новински чланци и стручни текстови). 2.СТ.2.2.6. Разуме адаптиране књижевне текстове и прилагођене текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.</p>	<p>– препознаје и разуме, у оквиру свог интересовања, знања и искуства, правила понашања, свакодневне навике, сличности и разлике у култури своје земље и земаља чији језик учи; – препознаје и разуме најчешће присутне културне моделе свакодневног живота земље и земаља чији језик учи; – препознаје и адекватно користи најфреквентније стилове и регистре у вези са елементима страног језика који учи, али и из осталих области школских знања и животних искустава; – препознаје различите стилове комуникације и најфреквентнија пратећа паравербална и невербална средстава (степен формалности, љубазности, као и паравербална средства: гест, мимика, просторни односи међу говорницима, итд.); – користи знање страног језика у различитим видовима реалне комуникације (електронске поруке, СМС поруке, дискусије на блогу или форуму, друштвене мреже); – користи савремене видове комуникације у откривању културе земаља чији језик учи;</p>	<p>СОЦИОКУЛТУРНА КОМПЕТЕНЦИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> – интеркултурност; – правила понашања; – стереотипи; – стилски у комуникацији на страном језику; – ИКТ;
<p>3. Област језичке вештине – ГОВОР 2.СТ.2.3.1. Започиње, води и завршава једноставан разговор и укључује се у дискусију на теме како од личног интереса, тако и оне о свакодневном животу. 2.СТ.2.3.2. Износи лични став, уверења, очекивања, искуства, планове као и коментаре о мишљењима других учесника у разговору. 2.СТ.2.3.3. Размењује, проверава, потврђује информације о познатим темама у формалним ситуацијама (нпр. у установама и на јавним местима). 2.СТ.2.3.4. Описује или препричава стварне или измишљене догађаје, осећања, искуства. 2.СТ.2.3.5. Излаже већ припремљену презентацију о темама из свог окружења или струке. 2.СТ.2.3.6. Извештава о догађају, разговору или садржају нпр. књиге, филма и сл. 2.СТ.2.3.7. Излаже садржаје и износи своје мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа. 4. Област језичке вештине – ПИСАЊЕ 2.СТ.2.4.1. Пише белешке или одговара на поруке, истичући битне детаље. 2.СТ.2.4.2. У приватној преписци, тражи или преноси информације, износи лични став и аргументе. 2.СТ.2.4.3. Пише, према упутству, дескриптивне и наративне текстове о разноврсним темама из области личних интересовања и искустава. 2.СТ.2.4.4. Пише кратке, једноставне есеје о различитим темама из личног искуства, приватног, образовног и јавног контекста. 2.СТ.2.4.5. Пише извештај или прослеђује вести (преводи, интерпретира, резимира, сажима) у вези са кратким и/или једноставним текстом из познатих области који чита или слуша. 5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ 2.СТ.2.5.1. Користи речи и изразе који му омогућавају успешну комуникацију у предвидивим/свакодневним ситуацијама, актуелним догађајима и сл.</p>	<p>– преноси суштину поруке са матерњег на страни језик / са страног на матерњи, додајући, по потреби објашњења и обавештења, писмено и усмено; – резимира садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције; – преноси садржај писаног или усменог текста, прилагођавајући га саговорнику; – користи одговарајуће компензационе стратегије ради превазилажења тешкоћа које се јављају, на пример: преводи или преноси садржај уз употребу описа, парафраза и сл.; – преводи на матерњи језик садржај краћег текста о познатим темама.</p>	<p>МЕДИЈАЦИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> – преношење поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи; – стратегије преношења поруке са матерњег на страни језик/са страног на матерњи.

2.СТ.2.5.2. Правилно разуме и користи већи број сложенијих језичких структура.

2.СТ.2.5.3. Има сасвим разумљив изговор.

2.СТ.2.5.4. Пише прегледан и разумљив текст у коме су правопис, интерпункција и организација углавном добри.

2.СТ.2.5.5. Препознаје формални и неформални регистар; познаје правила понашања и разлике у култури, обичајима и веровањима своје земље и земље чији језик учи.

1. Област језичке вештине – СЛУШАЊЕ

2.СТ.3.1.1. Разуме појединости значајне за разговор или расправу са сложеном аргументацијом у којој се износе лични ставови једног или више саговорника, у приватном, образовном, јавном и професионалном контексту.

2.СТ.3.1.2. Разуме презентацију или предавање са сложеном аргументацијом уз помоћ пропратног материјала.

2.СТ.3.1.3. Разуме аутентични аудио и видео запис у коме се износе ставови на теме из друштвеног или професионалног живота.

2. Област језичке вештине – ЧИТАЊЕ

2.СТ.3.2.1. Препознаје тему и схвата садржај разноврсних текстова, примењујући одговарајуће технике/врсте читања.

2.СТ.3.2.2. Из различитих писаних извора, уз одговарајућу технику читања, долази до потребних информација из области личног интересовања.

2.СТ.3.2.3. Разуме формалну кореспонденцију у вези са струком или личним интересовањима.

2.СТ.3.2.4. Разуме општи смисао и појединости у стручним текстовима на основу сопственог предзнања (нпр. специјализовани чланци, приручници, сложена упутства).

2.СТ.3.2.5. Разуме садржај извештаја и/или чланка о конкретним или апстрактним темама у коме аутор износи нарочите ставове и гледишта.

2.СТ.3.2.6. Разуме одломке оригиналних књижевних дела и текстове који се односе на цивилизацијске тековине, културу и обичаје свог и других народа.

3. Област језичке вештине – ГОВОР

2.СТ.3.3.1. Активно учествује у формалним и неформалним разговорима/дискусијама о општим и стручним темама, с једним или више саговорника.

2.СТ.3.3.2. Размењује ставове и мишљења уз изношење детаљних објашњења, аргумената и коментара.

2.СТ.3.3.3. Методично и јасно излаже о разноврсним темама; објашњава своје становиште износећи предности и недостатке различитих тачака гледишта и одговара на питања слушалаца.

2.СТ.3.3.4. Извештава о информацијама из нпр. новинског чланка, документарног програма, дискусија, излагања и вести (препричава, резимира, преводи).

2.СТ.3.3.5. Упоредује ставове и монолошки изражава мишљење у вези са културом, традицијом и обичајима свог и других народа.

4. Област језичке вештине – ПИСАЊЕ

2.СТ.3.4.1. Пише неформална писма у којима изражава властиту емотивну реакцију, наглашавајући детаље неког догађаја или искуства и коментаришући туђе ставове.

2.СТ.3.4.2. Пише пословна и друга формална писма различитог садржаја за личне потребе и потребе струке.

2.СТ.3.4.3. Пише дескриптивни или наративни текст о стварним или измишљеним догађајима.

2.СТ.3.4.4. Пише есеје, користећи информације из различитих извора и нуди аргументована решења у вези с одређеним питањима; јасно и детаљно исказује став, осећање, мишљење или реакцију.

2.СТ.3.4.5. Пише извештај/преводи садржаје и информације из дужих и сложенијих текстова из различитих области које чита или слуша (нпр. препричава, описује, систематизује и сл.).

5. Област ЗНАЊЕ О ЈЕЗИКУ

2.СТ.3.5.1. Разуме и користи разноврстан репертоар речи, израза и идиома, који му омогућавају да се изражава јасно, течно, прецизно и детаљно.

2.СТ.3.5.2. Разуме целокупни репертоар граматичких структура и активно користи све уобичајене граматичке структуре.

2.СТ.3.5.3. Има јасан и природан изговор и интонацију.
2.СТ.3.5.4. Пише јасне, прегледне и разумљиве текстове, доследно примењујући језичка правила, правила организације текста и правописну норму.
2.СТ.3.5.5. Познаје и адекватно користи формални и неформални језички регистар.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

1) ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Именице

Бројиве и небројиве именице.

Множина именица (правилна и неправилна).

Саксонски генитив.

Члан

Употреба одређеног и неодређеног члана.

Изостављање члана.

Заменице

Личне, показне, упитне.

Детерминатори

Присвојни, показни, неодређени, квантификатори.

Придеви и прилози

Грађење и употреба придева и прилога.

Врсте прилога.

Место придева и прилога у реченици.

Предлози

Најчешћи предлози за оријентацију у простору и времену.

Бројеви

Прости и редни бројеви.

Везници

Повезивање елемената исте важности: *for, and, nor, but, or, yet, so*.

Глаголи

Глаголска времена

Употреба садашњих времена (*Present Simple Tense, Present Continuous Tense, Present Perfect Tense*).

Изражавање прошлости (*Past Simple Tense, Past Continuous Tense*).

Начини изражавања будућности (*Future Simple Tense, begoingto*).

Модални глаголи (*can, must, may*).

Императив

Пасивни глаголски облици и конструкције (*Present Simple Tense, Past Simple Tense, Future Simple Tense, Present Perfect Tense*).

Творба речи

Сложенице.

Најчешћи суфикси и префикси.

Реченица

Ред речи у реченици.

Потврдне, упитне и одричне реченице.

2) ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

Именице

Властите и заједничке именице, одговарајући род и број са детерминативом.

Системски приказ морфолошких карактеристика.

Слагање именица и придева.

Члан

Систематизација употребе одређеног и неодређеног члана.

Партитивни члан.

Заменице

Личне заменице.

Наглашене личне заменице.

Наглашене личне заменице у служби директног објекта *complemento oggetto* и индиректног објекта *complemento di termine*.

Присвојне заменице.

Показне заменице (*questo, quello*).

Повратне заменице.

Упитне заменице (*chi? che?/checosa?*).

Придеви

Описни придеви, слагање придева и именице у роду и броју.

Апсолутни суперлатив (*Maria è bellissima*).

Присвојни придеви. Употреба члана уз присвојне придеве (*lamiabici, tuofratello*).

Показни придеви: *questo, quello*.

Назив боја (*bianco, rosso, verde, giallo, nero, azzurro...*).

Бројеви

Главни бројеви.

Редни бројеви.

Предлози

Прости предлози *di, a, da, in, con, su, per, tra, fra* и њихова основна употреба.

Предлози *dentro, fuori, sotto, sopra, davanti, dietro*.

РЕЦЕПТИВНО: Предлози спојени са чланом (*preposizioniar-ticolate*).

Глаголи

Садашње време (*PresenteIndicativo*).

РЕЦЕПТИВНО:

Presenteprogressivo (stare + gerundio).

Императив за неформално обраћање (*Imperativodiretto*): *Fa' presto! Nontornaretardi! Nonandateviassenza di me*.

Повратни глаголи.

Употреба глагола *piacere*.

Перфекат (*PassatoProssimo*) правилних и неправилних глагола: *Sonoandataallastazione.*

Nonhofattoilcompito di casa.

Футур правилних и неправилних глагола:

Noitorneremo a casaallecinque.

Имперфекат (*Imperfetto*):

C'eraunavoltaunre e vivevainuncastello.

Прилози

Основни прилози (*bene, male, molto, poco, troppo, meno, più*), прилошки изрази за одређивање времена (*prima, durante, dopo*) и простора (*a destra, a sinistra, dritto, davanti, dietro, sotto, sopra, su, giù*).

Упитни прилози *quando?, come?, perché? dove?*

Грађење прилога од придева помоћу суфикса *mente*.

Речце

Ci, ne.

Везници (*e, anche, o, ma, perché, quando, come*).

Реченица

Проста и проширена реченица у потврдном и у одричном облику.

Упитна реченица.

Ред речи у реченици.

Сложена реченица: употреба везника који уводе зависну реченицу (временску, узрочну, релативну).

НАПОМЕНА: Програм за италијански језик за пету годину учења, други страни језик, примењује се и за италијански као први страни језик у првом разреду гимназије. Оба статуса језика подразумевају подједнак недељни фонд часова (два часа недељно) и исту годину учења (пета година).

3) НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Именице

Властите заједничке (у облицима једине и множине: *Bild – Bilder, Kopf – Köpfe, Frau – Frauen*), са одговарајућим родом.

Изведене суфиксацијом: *Faulheit, Bildung*.

Изведене префиксацијом: *Ausbildung*.

Сложенице: *Sommerferien, Jugendliebe, Tomatensuppe*.

Придеви

Изведени суфиксацијом од глагола и именица: *fehlerfrei, liebevoll, sprachlos, trinkbar*.

Сложени: *steinreich*.

Придевска промена – јака, слаба, мешовита (рецептивно).

Компаратив и суперлатив (правилна творба и главни изузеци: *groß – größer; teuer – teurer*).

Члан

Одређени (*der, die, das*), неодређени (*ein, eine*), нулти, при- својни (*mein, dein*), показни (*dieser, jener*), негациони (*kein, keine*).

Употреба члана у номинативу (субјект), акузативу и дативу (директни и индиректни објекат), партитивном генитиву (*dieHälfte desLebens*), посесивном генитиву (*dieMuttermeinerMutter*).

Бројеви:

Основни и редни (*dersiebteerste; amsiebtenersten*).

Предлози

– са акузативом (*Ichbingegendich*),

– са дативом (*SiearbeitetbeieinemZahnarzt*),

– са дативом или акузативом (*EristinderSchule. Siekommtindie Schule*).

Глаголи

Глаголска времена: презент, претерит модалних, помоћних, слабих и нафреквентнијих јаких глагола, перфект слабих и јаких глагола, футур.

Глаголи са предлозима (*wartenauf, sichinteressierenfür*).

Конјуктив у функцији изражавања жеље (*Ichhättegern... Ichmöchte...Ichwürdegern...*).

Везнициивезничкиизрази:

und, oder; aber; weil, wenn, als, während, bis, obwohl, dass, ob.

Личне заменице

У номинативу, дативу и акузативу.

Прилози

За време (*gestern*), место (*nebenan*), начин (*allein*), количину (*viel, wenig*).

Реченице

Изјавне реченице, упитне реченице; независне и зависно-сло- жене реченице, индиректне упитне реченице.

Ред речи у реченици.

4) РУСКИ ЈЕЗИК

Фонетика с прозодијом

Акцентовани гласови. Отвореност и затвореност акцентованих вокала.

Редукција вокалских гласова. Редукција вокала после тврдих гласова („акање”); редукција вокала после меких гласова („икање”).

Систем сугласничких гласова руског језика. Парни тврди и меки гласови. Увек тврди и увек меки гласови.

Обезвучавање шумних звучних сугласничких гласова на кра- ју речи; алтернације звучних и безвучних сугласника.

Сугласничке групе *чт, сч, зч, си, зи, вств, стн, лнц, здн*.

Основне интонационе конструкције (ИК-1, ИК-2, ИК-3).

Упитни исказ без упитне речи (ИК-3). ИК-3 у унутрашњим фонетским синтагмама. Сегментација.

Именице

Обнављање и систематизација основних именичких промена.

Варијанте различитих наставака: локатив на **-у:береге/на бе- регу, о лесе/в лесу, о крае/на крају**.

Номинатив множине на **-а, -ја, -ья, -е: города, учителя, дере- вья, граждане**.

Именице којима се означавају професије људи, њихова наци- онална и територијална припадност.

Непроменљиве именице: *кино, кофе, метро, кафе*.

Заменице

Одричне заменице: *никто, ничто, ничей, никакой*. (рецептивно).

Придеви

Поређење придева: прост и сложен компаратив и суперлатив.

Присвојни придеви на **-ов, -ев, -ин, -ский: братов, Игорев, мамин, пушкинский**(рецептивно).

Реакција придева: *больной чем, готовый к чему, способный к чему* и сл.

Кратки придеви на примерима *рад, готов, занят, должен, болен*.

Бројеви

Промена основних бројева: 1, 2, 3, 4, 5–20, 30 (рецептивно).

Редни бројеви: *первый, второй, пятый, десятый*.

Слагање броја и именице: *один дом, два (три, четыре) дома, пять домов; однапарта, две (три, четыре) парты, пятьпарт; один год, два (три,четыре) года, пять лет*.

Глаголи

Обнављање и систематизација глагола прве и друге конјугаци- је. Глаголи с алтернацијом сугласника у основи (*любить, видеть...*).

Глаголски вид и време (садашње, будуће – просто и сложено, прошло).

Потенцијал – грађење и употреба. (рецептивно)

Глаголи кретања са и без префикса (по-, при, у-, вы-, в-): *идти – ходить, ехать – ездить, бежать – бегать, плыть – пла- вать, лететь – летать, нести – носить, вести – водить, везти – возить*.

Исказивање заповести: друго лице ј. и мн. продуктивно: *Дай мне тетрадь, пожалуйста! Подумайте об этом! Садитесь!* прво лице мн. рецептивно: *Давайтеповторим! Пошли!*

Реакција глагола: *поздравитького с чем, поблагодаритького за что, пожертвоватькем-чем, напоминать о ком-чём, интересова- тьсякем-чем, привыкнуть к чему, следить за кем-чем* итд.

Прилози

Прилози и прилошке одредбе за место (*далеко, близко*), вре- ме (*утром, зимой*), начин (*хорошо, плохо*), количину. Предикативни прилози (*нужно, можно, нельзя*), упитни прилози (*как, когда, где, куда, откуда*).

Помоћне врсте речи

Предлози (*в, о, на, над, под, без, во время, через, после, с, до, к, по, от, из, у...*), везници и везничке речи (*и, или, а, но, не то- лько..., но и..., потомучто, поэтому, что, чтобы, если, где, куда, который*), речце (*не, ни, ли, неужели, разве*).

Реченица

Однос реченица у сложеној реченици: независносложене и зависносложене реченице (саставне, раставне; субјектатске, предикатске, објектатске, временске итд. на конкретним примерима).

Управни и неуправни говор.

Реченични модели

Реченични модели у потврдном, одричном и упитном облику за исказивање следећих односа:

– **субјектатско-предикатски односи**

именски предикат, копуле *быть, стать, являться*;

Шишкин был великим художником.Вашакопиякомпьютерно- йпрограммы не являетсяподлинной.

одсуство копуле

Я – Мария. Мой папа – лётчик.

– **објектатски односи**

директни објекат

Андрейкупилвчерановуюфутболку. Я не получилответа.

индиректни објекат

Ваня их поблагодарил за помощь. Олег взялэтукнигу у това- рища. О чёмвыдумали?

зависна реченица

Олег мне сказал, чтовсе в порядке. Нам не сказали, что- выприедете.

– **просторни односи**

изражени прилогом

Куда нам идти? (вниз, наверх, внутрь, домой).Где вас жда- ть? (внизу, наверху, внутри).

изражени зависним падежом

За какойпартойсидишь?Онзаболелгриппом.

– **временски односи**

изражени прилогом

Вчера у менябылаконтрольная по математике.

изражени зависним падежом

Я сегодняработал с пяти до семи (часов).Мы дружим с дет- ства.

– **начински односи**

Миша странноведётсебя.Онхорошогоговорит по-русски.Она рисуеуллучшевсех.

– узрочни односи
изражени зависним падежом

Он не приехал в срок по болезни. Несмотря на плохую погоду мы поехали гулять.

– атрибутивни односи
изражени атрибутом у суперлативу

А. С. Пушкин является величайшим русским поэтом.

изражени атрибутом у зависном падежу

Я забыл тетрадь по русскому языку. Это мой товарищ по школе.

5) ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

Именичка група

Употреба детерминаната: одређених, неодређених и паритивних чланова; присвојних и показних придева; основних и редних бројева; неодређених речи; одсуство детерминаната (на пример: код етикета производа – *fromagedebrebis*, натписа на продавницама и установама – *boulangerie, banque*, назива рубрика у штампаним медијима – *faitsdivers*, на знаковима упозорења – *entréinterdite*; испред именици у позицији атрибута: *ilestboulanger* и слично).

Род и број именица и придева; место придева *petit, grand, jeune, vieux, gros, gentil, beau, joli, long, bon, mauvais*; промена значења неких придева у зависности од места: *ungrandhomme/unhomme grand*; *unbravehomme/unhommebrave*; поређење придева.

Заменице: личне ненаглашене (укључујући и заменицу *on*) и наглашене; заменице за директни и за индиректни објекат.

Глаголска група

Глаголски начини и времена: презент, сложени перфект, имперфект, футур први индикатива, као и перифрастичне конструкције: блиски футур, прогресивни презент, блиска прошлост; *ilfautque, jeveuxque, j'aimeraisque* праћени презентом субјунктива глагола прве групе (*Ilfautqueturacontesça à tonfrère*), као и рецептивно: *Ilfautquetufasses/quetuailles/quetusois/quetulises/quetusaches/quetuécrives*; презент кондиционала: *Simesparentsmelaissaientpartir, jeviendraisavectoi!* императив (рецептивно): *aieunpreudepatience, n'ayezpaspeur*;

Најфреквентнији униперсонални глаголи.

Предлози

Најчешћи предлози.

Контраховање члана и предлога.

Прилози

За место, за време, за начин, за количину.

Место прилога.

Прилошке заменице *en* и *y*.

Модалитети и форме реченице

Декларативни, интерогативни, екскламативни и императивни модалитет.

Афирмација и негација.

Реченице са презентативима *c'estmoncopain, voic/voilàmesparents, il y a beaucoupdebruitcesoir*.

6) ШПАНСКИ ЈЕЗИК

Фонетика и правопис

Обнављање и систематизација гласовног система шпанског језика.

Тонски и графички акценат, дијереза.

Интонација упитне реченице.

Основна правила писања правописних и интерпункцијских знакова.

Именице

Властите и заједничке именице.

Плуралијатангум:

lasgafas, lasvacaciones.

Употреба именица у одговарајућем роду и броју са детерминативом.

Слагање именица и придева:

Esunacasabonita.

Muchagenteviveenpisos.

Заменице

Личне заменице за субјекат и изостављање личне заменице:

Yosoyguitarrista. / Soyguitarrista.

Наглашене личне заменице.

Личне заменице у функцији директног објекта (*objetodirecto*) и индиректног објекта (*objetoindirecto*).

Повратне заменице.

Показне заменице.

Детерминативи

Присвојни, показни, неодређени, квантификатори.

Члан

Систематизација употребе одређеног и неодређеног члана.

Сажети члан *al, del*.

Одређени члан испред именица које почињу наглашеним *-a: elaula, lasaulas*.

Бројеви

Основни и редни бројеви.

Апокопирање редних бројева *primer(o), tercer(o)*.

Придеви

Описни придеви.

Положај придева.

Апокопирање придева уз именицу

buenhombre.

Компарација придева: *másque, menosque, el/lamás, tan...como*.

Прилози

Фреквентни прилози за време, количину и начин.

Прилози на *-mente* и прилошке конструкције:

Miguelcompletaeltrabajoexitosamente/demodoexitoso.

Предлози

Фреквентни предлози за оријентацију у простору и времену.

Глаголи

Глаголска времена савладана у основној школи (*presente, pretéritoimperfecto, pretéritoindefinido, pretéritoperfecto*).

Императив (императив за друго лице јединине и множине, императив за учтиво обраћање – треће лице јединине и множине).

Глаголске перифразе уз инфинитив (*ir a, tenerque, deber, hayque, empezar a*) и герунд (*estar*).

Реченица

Проста и проширена реченица у потврдном облику.

Проста и проширена реченица у одричном облику (*nada, nadie, ningún/ninguno/ninguna, nunca, tampoco*):

Nohavenidonadie. / Nadiehavenido.

Nomegustaestapelícula. – A mitampoco.

Упитна реченица (*quién/quienes, qué, cuándo, cómo, dónde, cuánto/a/os/as*).

Ред речи у реченици.

Независно-сложена реченица уз везнике *y/e, o/u, pero*.

Зависно-сложена реченица у индикативу (временска, узрочна, релативна).

Зависно-сложена реченица са истим субјектом.

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Тематске области за све језике се прожимају и исте су у сва четири разреда гимназије – у сваком наредном разреду обнавља се, а затим проширује фонд лингвистичких знања, навика и умења и екстралингвистичких представа везаних за конкретну тему. Наставници обрађују теме у складу са интересовањима ученика, њиховим потребама и савременим токовима у настави страних језика, тако да свака тема представља одређени ситуацијски комплекс.

Тематске области:

Свакодневни живот (организација времена, послова, слободно време)

Становање (врсте кућа и станова, стамбени простор и историје и специфичности у вези са њима, становање у великим и мањим градовима и становање на селу)

Свет рада (перспективе и образовни системи, радна места и послови)

Догађаји важни у животу појединца (рођење детета, ступање у брак, завршетак школовања, породица и пријатељи)

Интересантне животне приче и догађаји

Свет културе и уметности (књижевност, визуелне уметности, позориште, музика, филм)

Знамените личности, из света културе и уметности (историјске и савремене)

Важни историјски догађаји

Живи свет и заштита човекове околине

Научна достигнућа, модерне технологије и свет компјутера (распрострањеност, примена, корист и негативне стране)

Медији и комуникација

Храна и здравље (навике у исхрани, карактеристична јела и пића у земљама света, припремање хране)

Описивање људи (спољашњи изглед, карактер, осећања и расположења)

Потрошачко друштво (новац и новчане трансакције, врсте продавница, продајних објеката и начина куповине, производи и специјализоване продавнице, оглашавање)

Спортови и спортске манифестације

Србија – моја домовина

Познати градови и њихове знаменитости, региони и земље у којима се говори циљни језик

Путовање (врсте и начини путовања, туристички центри, опрема за путовање, вредност и корист путовања за појединца)

Празници и обичаји у културама света

Европа и заједнички живот народа

Друштво (религија, социјална питања, миграције, поштовање различитости, права и обавезе појединца, разумевање)

КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ

Представљање себе и других

Поздрављање (састајање, растанак; формално, неформално, регионално специфично)

Идентификација и именовање особа, објеката, боја, бројева итд.

Давање једноставних упутстава и команди

Изражавање молби и захвалности

Изражавање извињења

Изражавање потврде и негирање

Изражавање допадања и недопадања

Изражавање физичких сензација и потреба

Исказивање просторних и временских односа

Давање и тражење информација и обавештења

Описивање и упоређивање лица и предмета

Изрицање забране и реаговање на забрану

Изражавање припадања и поседовања

Скретање пажње

Тражење мишљења и изражавања слагања и неслагања

Тражење и давање дозволе

Исказивање честитки

Исказивање препоруке

Изражавање хитности и обавезности

Исказивање сумње и несигурности

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Општи комуникативни циљ наставе страних језика се постиже помоћу различитих поступака, метода наставе и наставних средстава. Комуникативни приступ у настави страних језика се остварује кроз примену различитих облика рада (рад у групама и паровима, индивидуални рад, пројекти), употребу додатних средстава у настави (АВ материјали, ИКТ, игре, аутентични материјали, итд.), као и уз примену принципа наставе засноване на сложеним задацима који не морају бити искључиво језичке природе (*task-based language teaching; enseñanzaportareas, handlungsorientierter FSU*).

Савремена настава страних језика претпоставља остваривање исхода уз појачану мисаону активност ученика, поштовања и уважавања дидактичких принципа и треба да допринесе развоју стваралачког и истраживачког духа који ће омогућити ученицима да развијају знања, вредности и функционалне вештине које ће моћи да користе у даљем образовању, у професионалном раду и у свакодневном животу; формирају вредносне ставове; буду оспособљени за живот у мултикултуралном друштву; овладају општим и међупредметним компетенцијама, релевантним за активно учешће у заједници и целоживотно учење.

Планирању се може приступити аналитички и синтетички. Аналитичка метода подразумева рашчлањавање програма до нивоа наставних јединица које се затим распоређују у плану за одређени временски период. Синтетичка метода препоручује обрађивање наставне грађе по ширим целинама. Да би планирање (глобално, оперативно, лекцијско) било функционално и квалитетно треба водити рачуна о томе да је годишњим планом предвиђено да ученици имају два часа недељно, односно 1 час теорије и 1 час вежби. Ипак, приликом планирања, а полазећи од (комуникативне) природе и образовних захтева предмета, часови страног језика се не могу грубо поделити на часове теорије и часове вежби. У том смислу, планирање се врши тако да на часовима теорије доминира обрада новог градива, намењена упознавању ученика са новим језичким појавама (уз понављање и повезивање претходно развијених знања са новим материјалом, иницијално увежбавање и сл.), док на часовима вежби доминира увежбавање, репродуковање, утврђивање раније усвојених знања (што опет не искључује могућност да и на овом типу часа буду присутни теоријски коментари и сл.).

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ НАСТАВЕ

– Слушање и реаговање на налоге и/или задатке у вези са текстом намењеним развоју и провери разумевања говора;

– Рад у паровима, малим и већим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације итд.);

– Активности (израда паноя, презентација, зидних новина, постера за учioniцу, организација тематских вечери и сл.);

– Дебате и дискусије примерене узрасту (дебате представљају унапред припремљене аргументоване монологе са ограниченим трајањем, док су дискусије спонтаније и неприпремљене интеракције на одређену тему);

– Обимнији пројекти који се раде у учioniци и ван ње у трајању од неколико недеља до читавог полугодишта уз конкретно видљиве и мерљиве производе и резултате;

– Граматичка грађа добија свој смисао тек када се доведе у везу са одговарајућим комуникативним функцијама и темама, и то у склопу језичких активности разумевања (усменог) говора и писаног текста, усменог и писменог изражавања и медијације;

– Полазиште за посматрање и увежбавање језичких законитости јесу усмени и писани текстови различитих врста, дужине и степена тежине; користе се, такође, изоловани искази, под условом да су контекстуализовани и да имају комуникативну вредност;

– Планира се израда два писмена задатка (један у првом и један у другом полугодишту).

КАКО СЕ РАЗВИЈАЈУ ЈЕЗИЧКЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Развој предметних компетенција се тешко може одвојити од општин и међупредметних компетенција. Колико год биле специфичне, предметне компетенције треба да допринесе да ученици успешније живе и уче. Сваки час је прилика да се развијају и предметне и међупредметне компетенције кроз добро осмишљене активности ученика које погодују трансферу знања, развијају спознајних способности ученика, побољшању њихове радне културе и примени стеченог знања у реалним животним контекстима.

Разумевање говора

Разумевање говора је језичка активност декодирања дословног и имплицитног значења усменог текста; поред способности да разазнаје и поима фонолошке и лексичке јединице и смисаоне целине на језику који учи, да би успешно остварио разумевање, ученик треба да поседује и следеће компетенције: дискурзивну (о врстама и карактеристикама текстова и канала преношења порука), референцијалну (о темама о којима је реч) и социокултурну (у вези са комуникативним ситуацијама, различитим начинима формулисања одређених говорних функција и др.).

Тежина задатака у вези са разумевањем говора зависи од више чинилаца: од личних особина и способности онога ко слуша, укључујући и његов капацитет когнитивне обраде, од његове мотивације и разлога због којих слуша дати усмени текст, од особина онога ко говори, од намера са којима говори, од контекста и околности – повољних и неповољних – у којима се слушање и разумевање остварују, од карактеристика и врсте текста који се слуша итд.

Прогресија (од лакшег ка тежем, од простијег ка сложенијем) за ову језичку активност у оквиру програма предвиђена је, стога, на више равни. Посебно су релевантне следеће:

- присуство/одсуство визуелних елемената (на пример, лакшим за разумевање сматрају се они усмени текстови који су праћени визуелним елементима, због обиља контекстуалних информација које се аутоматски процесуирају, остављајући ученику могућност да пажњу усредсреди на друге појединости);
- дужина усменог текста (напори да се разумеју текстови дужи од три минута оптерећују и засићују радну меморију);
- брзина говора;
- јасност изговора и евентуална одступања од стандардног говора;
- познавање теме;
- могућност/немогућност поновног слушања и друго.

Уопште говорећи, без обзира на врсту текста који се слуша на страном језику, текст се лакше разуме ако поседује следеће карактеристике: ограничен број личности и предмета; личности и предмете који се јасно разликују; једноставне просторне релације (нпр. једна улица, један град) уместо неодређених формулација („мало даље” и слично); хронолошки след; логичке везе између различитих исказа (нпр. узрок/последика); могућност да се нова информација лако повеже са претходно усвојеним знањима.

У вези са тим, корисне су следеће термилошке напомене:

- категорије насловљене *Аудио и видео материјали* подразумевају све врсте снимака (ДВД, ЦД, материјали са интернета) разних усмених дискурзивних форми, укључујући и песме, текстове писане да би се читали или изговарали и сл., који се могу преслушавати више пута;
- категорије насловљене *Монолошка излагања, Медији* (информативне и забавне емисије, документарни програми, интервјуи, дискусије), *Спонтана интеракција, Упутства*, подразумевају снимке неформалних, полуформалних и формалних комуникативних ситуација у којима слушаца декодира речено у реалном времену, то јест без могућности преслушавања/поновног прегледа аудио и видео материјала, као и реалне ситуације којима присуствује уживо у својству посматрача, гледаоца или слушаоца (предавања, филмови, позоришне представе и сл.).

Стално развијање способности разумевања говора на страном језику услов је за развој аутономије у употреби страног језика ван учионице и аутономије у учењу тог језика. Стога се у настави и учењу страног језика непрекидно ради на стицању стратешке компетенције, коју чине когнитивне и метакогнитивне стратегије, на пример (когнитивне од броја 1 до 4, метакогнитивне под бројем 5 и 6):

1. коришћење раније усвојених знања;
2. дедуктивно/индуктивно закључивање;
3. употреба контекста;
4. предвиђање;
5. анализа и критичко расуђивање;
6. самостална контрола активности.

Како би ученици са већим успехом разумели говор на страном језику, потребно је да приликом слушања примене стратегије чија је делотворност доказана у разним ситуацијама, то јест да обрате пажњу на а) општу тему разговора или поруке, б) улоге саговорника, в) њихово расположење, г) место где се разговор одвија и д) време када се разговор одвија. Битно је, такође, да буду свесни свега што је допринело да дођу до тих информација како би се навикли да предвиде развој разговора на основу онога што су чули и на основу својих чињеничних знања; да износе претпоставке на основу контекста и тона разговора; да слушају „између речи” (као што се чита „између редова”) да би разумели шта стварно мисле саговорници, јер људи не кажу увек оно што мисле; да разликују чињенице од мишљења како би постали критички слушаоци.

Пример листе критеријума за проверу која се може дати ученицима

Пре слушања	
Проверио/ла сам да ли сам добро разумео/ла налог.	
Пажљиво сам погледао/ла слике и наслов како бих проверио/ла да ли ми то може помоћи у предвиђању садржаја текста који ћу слушати.	
Покушао/ла сам да се присетим што је могуће већег броја речи у вези са темом о којој ће бити говора.	
Покушао/ла сам да размислим о томе шта би се могло рећи у таквој ситуацији.	
За време слушања	
Препознао/ла сам врсту текста (разговор, рекламна порука, вести итд.).	
Обратио/ла сам пажњу на тон и на звуке који се чују у позадини.	
Ослонио/ла сам се на још неке показатеље (нпр. на кључне речи) како бих разумео/ла општи смисао текста.	
Ослонио/ла сам се на своја ранија искуства како бих из њих извео/ла могуће претпоставке.	
Обратио/ла сам пажњу на речи које постоје и у мом матерњем језику.	
Нисам се успаничио/ла када нешто нисам разумео/ла и наставио/ла сам да слушам.	
Покушао/ла сам да издвојим имена лица и места.	
Покушао/ла сам да запамтим тешке гласове и да их поновим.	
Покушао/ла сам да издвојим из говорног ланца речи које сам онда записао/ла да бих видео/ла да ли одговарају онима које су ми познате.	
Нисам се предао/ла пред тешкоћом задатка и нисам покушао/ла да погађам наслепом.	
Покушао/ла сам да уочим граматичке елементе од посебног значаја (времена, заменице итд.).	
После слушања	
Вратио/ла сам се на почетак како бих проверио/ла да ли су моје почетне претпоставке биле тачне, односно да ли треба да их преиспитам.	
Како бих поправио/ла своја постигнућа, убудуће ћу водити рачуна о следећем:	

Разумевање прочитаног текста

Читање или разумевање писаног текста спада у тзв. визуелне рецептивне језичке вештине. Том приликом читалац прима и обрађује тј. декодира писани текст једног или више аутора и проналази његово значење. Током читања неопходно је узети у обзир одређене факторе који утичу на процес читања, а то су карактеристике читалаца, њихови интереси и мотивација, као и намере, карактеристике текста који се чита, стратегије које читаоци користе, као и захтеви ситуације у којој се чита.

На основу намере читаоца разликујемо следеће врсте визуелне рецепције:

- читање ради усмеравања;
- читање ради информисаности;
- читање ради праћења упутстава;
- читање ради задовољства.

Током читања разликујемо и ниво степена разумевања, тако да читамо да бисмо разумели:

- глобалну информацију;
- посебну информацију,
- потпуну информацију;
- скривено значење одређене поруке.

На основу ових показатеља програм садржи делове који, из разреда у разред, указују на прогресију у домену дужине текста, количине информација и нивоа препознатљивости и разумљивости и примени различитих стратегија читања. У складу са тим, градирани су по нивоима следећи делови програма:

- разликовање текстуалних врста;
- препознавање и разумевање тематике – ниво глобалног разумевања;
- глобално разумевање у оквиру специфичних текстова;
- препознавање и разумевање појединачних информација – ниво селективног разумевања;
- разумевање стручних текстова;
- разумевање књижевних текстова.

Писмено изражавање

Писана продукција подразумева способност ученика да у писаном облику опише догађаје, мишљења и осећања, пише електронске и СМС поруке, учествује у дискусијама на блогу, резимира садржај различитих порука о познатим темама (из медија, књижевних и уметничких текстова и др.), као и да сачини краће презентације и слично.

Задатак писања на овом нивоу остварује се путем тзв. вођеног састава. Тежина задатака у вези са писаном продукцијом зависи од следећих чинилаца: познавања лексике и нивоа комуникативне компетенције, капацитета когнитивне обраде, мотивације, способности преношења поруке у кохерентне и повезане целине текста.

Прогресија означава процес који подразумева усвајање стратегија и језичких структура од лакшег ка тежем и од простијег ка сложенијем. Сваки виши језички ниво подразумева циклично понављање претходно усвојених елемената, уз надоградњу која садржи сложеније језичке структуре, лексику и комуникативне способности. За ову језичку активност у оквиру програма наставе и учења предвиђена је прогресија на више равни. Посебно су релевантне следеће ставке:

- теме (ученикова свакодневница и окружење, лично интересовање, актуелни догађаји и разни аспекти из друштвено-културног контекста, као и теме у вези са различитим наставним предметима);
- текстуалне врсте и дужина текста (формални и неформални текстови, наративни текстови и др.);
- лексика и комуникативне функције (способност ученика да оствари различите функционалне аспекте као што су описивање људи и догађаја у различитим временским контекстима, да изрази захвалност, да се извини, да нешто честита и слично у доменима као што су приватни, јавни и образовни).

Усмено изражавање

Усмено изражавање као продуктивна вештина посматра се са два аспекта, и то у зависности од тога да ли је у функцији монолошког излагања текста, при чему говорник саопштава, обавештава, презентује или држи предавање једној или више особа, или је у функцији интеракције, када се размењују информације између два или више саговорника са одређеним циљем, поштујући принцип сарадње током дијалога.

Активности монолошке говорне продукције су:

- јавно обраћање путем разгласа (саопштења, давање упутстава и информација);
 - излагање пред публиком (јавни говори, предавања, презентације разних производа, репортаже, извештавање и коментари о неким културним догађајима и сл.).
- Ове активности се могу реализовати на различите начине и то:
- читањем писаног текста пред публиком;
 - спонтаним излагањем или излагањем уз помоћ визуелне подршке у виду табела, дијаграма, цртежа и др.
 - реализацијом увежбане улоге или певањем.

Зато је у програму и описан, из разреда у разред, развој способности општег монолошког излагања које се огледа кроз описивање, аргументовање и излагање пред публиком.

Интеракција подразумева сталну примену и смењивање рецептивних и продуктивних стратегија, као и когнитивних и дискурзивних стратегија (узимање и давање речи, договарање, услађивање, предлагање решења, резимирање, ублажавање или заобилажење неспоразума или посредовање у неспоразуму) које су у функцији што успешнијег остваривања интеракције. Интеракција се може реализовати кроз низ активности, на пример: размену информација, спонтану конверзацију, неформалну или формалну дискусију, дебат, интервју или преговарање, заједничко планирање и сарадњу.

Стога се и у програму, из разреда у разред, прати развој вештине говора у интеракцији кроз следеће активности:

- разумевање изворног говорника;
- неформални разговор;
- формална дискусија;
- функционална сарадња;
- интервјуисање;
- усклађивање интонације, ритма и висине гласа (са комуникативном намером и са степеном формалности говорне ситуације).

Социокултурна компетенција

Социокултурна компетенција представља скуп знања о свету уопште, као и о сличностима и разликама између властите заједнице ученика и заједница чији језик учи. Та знања се односе на све аспекте живота једне заједнице, од свакодневне културе (навике, начин исхране, радно време, разонода), услова живота (животни стандард, здравље, сигурност) и умећа живљења (тачност, конвенције и табуи у разговору и понашању), преко међуљудских односа, вредности, веровања и понашања, до паравербалних средстава (гест, мимика, просторни односи међу саговорницима итд.). Ова знања су услов за успешну комуникацију, те чине неодојиви део наставе страног језика. Социокултурна компетенција се развија кроз активно укључивање у аутентичну усмену и писану комуникацију (слушање песама, гледање емисија, читање аутентичних текстова, разговор, електронске поруке, СМС, друштвене мреже, дискусије на форуму или блогу итд.), као и истраживање тема које су релевантне за ученика у погледу њиховог узраста, интересовања и потреба.

У тесној вези са социокултурном компетенцијом је и интеркултурна компетенција, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између говорних заједница у којима се ученик креће (како у матерњем језику/језицима, тако и у страним језицима које учи). Интеркултурна компетенција такође подразумева и развијање радозналости, толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене, то јест, развој интеркултурне личности.

Медијација

Медијација представља активност у оквиру које ученик не изражава сопствено мишљење већ преузима улогу посредника између особа које нису у стању или могућности да се непосредно споразумевају. На овом нивоу образовања, медијација може бити усмена, писана или комбинована, неформална или полуформална, и укључује, на Л1 или на Л2, сажимање текста, његово експликативно проширивање и превођење. Превођење се у овом програму третира као посебна језичка активност која никако не треба да се користи као техника за усвајање било ког аспекта циљног језика предвиђеног комуникативном наставом нити као елемент за вредновање језичких постигнућа – оцењивање (нпр. за проверу разумевања говора или писаног текста). Превођење подразумева развој знања и вештина коришћења помоћних средстава (речника, приручника, информационих технологија итд.) и способност изналажења језичких и културних еквивалената између језика са којег се преводи и језика на који се преводи. Поред поменутог, у склопу те језичке активности користе се одговарајуће компензационе страте-

гије ради превазилажења тешкоћа које се јављају у оквиру језичке активности медијације (на пример перифраза, парафраза и друго), о којима је такође потребно водити рачуна у настави и учењу.

Лингвистичка компетенција

Лингвистичка компетенција се односи на познавање и разумевање принципа функционисања и употребе језика и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања. Ова знања су основ за остваривање општег комуникативног циља наставе страног језика и развој правилних језичких навика кроз усвајање нормиране језичке структуре.

Упутство за тумачење граматичких садржаја

Настава граматике, с наставом и усвајањем лексике и других аспеката страног језика, представља један од предуслова овладавања страним језиком. Усвајање граматике подразумева формирање граматичких појмова и граматичке структуре говора код ученика, изучавање граматичких појава, формирање навика и умења у области граматичке анализе и примене граматичких знања, као прилог изграђивању и унапређивању културе говора.

Грамматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта тј. од значења према средствима за његово изражавање (функционални приступ). У процесу наставе страног језика у што већој мери треба укључивати оне граматичке категорије које су типичне и неопходне за свакодневни говор и комуникацију, и то кроз разноврсне моделе, применом основних правила и њиховим комбиновањем. Треба тежити томе да се граматика усваја и рецептивно и продуктивно, кроз све видове говорних активности (слушање, читање, говорење и писање, као и превођење), на свим нивоима учења страног језика, у овом случају у свим типовима гимназије, према јасно утврђеним циљевима и задацима, стандардима и исходима наставе страних језика.

Језички садржаји су разврстани у складу са Стандардима образовних постигнућа за крај општег средњег образовања. Документ Стандарда је усаглашен са Европским референтним оквиром за живе језике за сваки језички ниво (од нивоа А2.2 до нивоа Б2.2 (Ц1), који подразумева прогресију језичких структура према комуникативним циљевима: од простијег ка сложенијем и од рецептивног ка продуктивном. Сваки виши језички ниво подразумева граматичке садржаје претходних језичких нивоа. Цикличним понављањем претходно усвојених елемената, надограђују се сложеније граматичке структуре. Наставник има слободу да издвоји граматичке структуре које ће циклично понављати у складу са постигнућима ученика, као и потребама наставног контекста.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења. С тим у вези, уз одређене граматичке категорије стоји напомена да се усвајају рецептивно, док се друге усвајају продуктивно.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес праћења и вредновања може започети иницијалним (или: дијагностичким) оцењивањем. Овим се установљује колико ученик влада пређашњим градивом неопходним за даље учење страног језика. На основу иницијалног теста наставник ће лакше планирати и организовати процес учења, па и индивидуализовати приступ ученицима.

Током целе школске године, при вредновању треба да се смењују две врсте оцењивања: формативно и сумативно.

Формативно оцењивање, којим се вреднују ученикова постигнућа, у начелу треба да подржава и ученика и учења. Оно треба да се спроводи чешће, и да буде интерактивно, то јест да и ученици учествују у оцењивању: њихово самопроцењивање и узајамно процењивање треба да буде део укупног процеса оцењивања. Циљ тога је да се код ученика подстакне самосталност и одговорност. Наставник притом добија увид у то како ученик учи, прикупља информације о постигнућима, и на том основу модификује наставу

и остале активности. Формативно оцењивање олакшава наставнику и да утврди критеријуме за вредновање постигнућа. Наставник ученику током праћења његовог рада и активности мора пружити повратне информације како би му помогао да постигне предвиђени исход. Формативно оцењивање даће и самом наставнику назнаке о квалитету његовог рада и ефикасности примењених метода.

Сумативним оцењивањем вреднује се резултат учења. Овакво оцењивање спроводи се периодично, на крају појединих делова програма и по завршетку читавог програма. Оријентисано на прошлост, оно сумира постигнућа до тренутка оцењивања. Сумативним оцењивањем наставник ће утврдити да ли је ученик постигао предвиђене резултате, то јест исходе учења.

Наставник треба нарочито да подржи саморефлексију код ученика: потребно је да ученик у одређеној мери објективно процењује шта зна, уме и може. Такође треба подстицати вршњачко учење, тј. сарадњу међу ученицима при утврђивању градива, усвајању новог, раду на пројектним задацима итд. Модалитети и квалитет те сарадње даваће наставнику шири увид у сопствени рад и у напредак ученика.

Најзад, у процесу наставе вреднује се и рад наставника, како путем самопроцењивања тако и путем анкетирања ученика.

Ниједан начин вредновања није потпуно објективан; зато их треба комбиновати, да би се стекла што веродостојнија слика о раду, постигнутим исходима и стеченим компетенцијама ученика, као и о раду и дидактичким методама наставника.

Како се прати и вреднује развој језичких компетенција

Нека правила и поступци у процесу праћења и процењивања степена развијености компетенција код ученика:

- Развој компетенција наставници прате заједно са својим ученицима.

- Наставници сарађују и заједнички процењују развој компетенција код својих ученика.

- Процес праћења је по карактеру пре формативан него сумативан.

- У проценама се узимају у обзир разноврсни примери који илустрирују развијеност компетенције.

- У процењивању се узимају у обзир и самопроцене ученика и вршњачке процене, а не само процене наставника.

- Велики значај се придаје квалитативним, уместо претежно квантитативним подацима и показатељима.

- Процена садржи опис јаким и слабијим страна развијености компетенције и предлоге за њено даље унапређивање, а не само суд о нивоу развијености.

СЦЕНСКЕ УМЕТНОСТИ

Циљ програма наставе и учења предмета Сценске уметности је овладавање начелима и вештинама сценског израза и комуникације, развијање стваралачког мишљења, опажања и изражавања кроз покрет и глас и оспособљавање ученика да стечена знања примењују у креативном сценском раду, настави других предмета, свакодневном животу, личном усавршавању, развијању националног и културног идентитета, неговању културних навика, даљем школовању и будућем занимању.

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик ефикасно примењује драмске технике, вештине, као и знања из теоријског дела наставе, у разноврсним креативним проблемским и пројектним задацима; овладава и развија изражајне способности, унапређује своју телесну форму и изражајност, ради на гласу и гласовном апарату, развија естетске критеријуме, стваралачко и критичко мишљење, истрајност, самопоуздање и самосталност у раду; истражује и експериментише у оквиру традиционалних и савремених драмских форми, задатака, као и у реализацији драмских сцена; ученик треба да буде оспособљен за вредновање свог рада, рада својих вршњака као и позоришних и других сценских изведби; упознаје се са свим елементима и актерима сценске уметности, негује индивидуални драмски израз, у

исто време негујући рад у групи, солидарност и тимски дух; треба да буде мотивисан за целоживотно усавршавање и подстицање културних потреба, да развија кључне компетенције зацртане Лисабонском конвенцијом, а посебно: комуникација на матерњем језику, учење учења, интерперсоналне, интеркултуралне и социјалне компетенције, грађанске компетенције, иницијативност и предузимљивост, и изражавање кроз културу и уметност.

СПЕЦИФИЧНА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА:

Основна поставка и остваривање плана и програма наставе и учења за област сценских уметности у пуном смислу нуди концепт који ће у наставу и учење унети принципе уметности и креативних процеса, драме као акције, интеракције, деловања, пуног учествовања и стваралачког односа, комуникације наставника и ученика у групи, са групом и за групу.

На основу захтева и смерница које се односе на план и програм наставе и учења за област Сценске уметности, реализоваће се у раду са ученицима поједнако кроз часове теорије и праксе.

Часови теоријског дела имају тежиште на теоретској обради препоручених садржаја по тематским јединицама са фокусом на новим знањима и истраживачким задацима. Специфичност предмета отвара могућност да се у наставу унесу и елементи методологије креативне драме као начин учења кроз замишљено искуство.

Тежиште часова практичног дела је непосредна примена нових сазнања и вештина, активно и интерактивно учење кроз креативно искуство. Рефлексија и развој креативног и критичког мишљења, као и истраживачки задаци и пројекти ученика, радна пракса, посете и сарадња са институцијама које покривају област сценских уметности на различите начине, такође су неопходан и

драгоцен део праксе. Посете позориштима су неопходно и у реализацији теоријских часова.

Наставни часови организују се и реализују као целовита наставна и развојна драмска структура, осмишљен систем повезивања делова и елемената грађења структуре и њиховог активног међусобног односа по принципу радионице.

Делови и елементи радионице бирају се и повезују у структуру радионице према садржајима, темама и циљевима порукама. Свака радионица постаје на тај начин јединствена структура развојних делова са изабраним драмским задацима елементима као мањим структурама. Избор и организација ових структура, у односу на развојне делове и радионицу у целини чине основни материјал, основу структурирања и основу за остваривање целовитости, развој процеса и осмишљеност повезивања и надограђивања целог система.

Систем чине изабране драмске игре и вежбе у функцији припреме и загревања, те разраде кроз активности драмских игара, импровизација и презентација праћених рефлексијом, те завршно извођење одабраних сцена, укључујући и евалуацију са драмским елементима.

Радионица негује динамику групе и одвија се кроз комуникацију, интеракцију и размену. Ученици активно учествују у свакој фази развоја радионице и утичу својом активношћу на процес преображавања импулса имагинације, експресије и комуникације у симболичке форме и драмску акцију. Непосредно искуство, увид и разумевање како су људи, ситуације ствари и догађаји повезани и како међусобно утичу једни на друге, од драгоценог су значаја као исходи јер откривају нове димензије искуства, сазнања и ставова. То су подстицаји и изазови који стварају потенцијале за даљи развој и откривања увек нових значења и могућности вредности за живот.

Разред **Први**
Годишњи фонд часова **74 часа**

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА
По завршетку првог разреда ученик ће бити у стању да:	
<ul style="list-style-type: none"> – именује основне елементе позоришта и разликује их; – објасни улогу и значај ритуала у постављању и развоју првих позоришних структура; – повеже традиционалне ритуалне образце из српске народне поезије са савременим ритуалима и позоришним изражајним средствима; – објасни главне особине античке (грчке и римске) драме и позоришта; – препозна драмске елементе у епској поезији и бајци; – именује и разликује основне појмове драмског стваралаштва; – објасни појам <i>сценско изражавање</i>; – примењује елементе сценског изражавања; – именује и објасни елементе драмске структуре; – упражњава и изводи драмске игре, вежбе и импровизације; – истражује теме, мотиве и поруке и критички се односи према њима; – креира сцене и учествује у стваралачком чину; – направи корелацију између драмских сцена и аудиовизуелног изражавања – унапреди вештину говора, дикције артикулације, декламовања; – развије и упражњава културу гледања и слушања; – развије и оствари отворен однос према групи, тимски и сараднички рад. 	<p>Теоријски део</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Појам позоришта 2. Увод у историју светског позоришта и драме 3. Појмови драмског стваралаштва <p>Практични део</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Увод у сценско изражавање 2. Игре улога 3. Елементи драмске структуре 4. Креативни драмски процес за развој садржаја 5. Припрема и сценско извођење

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава и учење предмета Сценске уметности треба да допринесе развоју стваралачког и истраживачког духа који ће омогућити ученицима да развијају знања, вредности и функционалне вештине које ће моћи да користе у даљем образовању, у професионалном раду и у свакодневном животу; да формирају вредносне ставове којима се чува национална и светска културна баштина; буду оспособљени за живот у културно плуралном друштву; овладају општим и међупредметним компетенцијама, релевантним за активно учење у заједници и целоживотно учење.

Квалитет и трајност знања, умења, вештина и ставова ученика умногоме зависе од принципа, облика, метода и средстава који се користе у процесу учења. Због тога савремена настава предмета Сценске уметности претпоставља остваривање исхода уз искуствено учење, откривање, истраживање, пројектно учење, те поштовања и уважавања дидактичких принципа посебно: свесне

активности ученика, научности, примерености, поступности, систематичности и очигледности. Избор одређених наставних облика, метода, поступака и средстава условљен је, пре свега, исходима које треба остварити, а потом и садржајима који ће помоћи да се прописани исходи остваре.

Редовна настава и учење сценске уметности изводи се у специјализованим учионицама и кабинетима за овај предмет, који треба да буду опремљени у складу са нормативима за гимназије. За реализацију Практичног дела наставе потребно је обезбедити довољно пространу учионицу без школског мобилијара и са чистим подом, у коју ће ученици улазити у посебној, комотној одећи и обући (патикама). За реализацију неких делова наставе могу послужити и физкултурне сале или свечане сале школе, ако их школа поседује, библиотека. Део наставе, нарочито онај који се односи на област Пракса, може да се одвија ван школе – посетом позориштима као публика али и организовањем упознавања рада у позоршту „иза сцене”.

У настави предмета сценске уметности користи се литература по препоруци професора доступна у школској и другим библи-

отекама, на интернету, чиме ученици додатно унапређују библиотечно-информацијске и информатичке компетенције, значајне за систематско оспособљавање ученика за самостално коришћење разних извора знања у настави и ван ње.

Посебно је важно током реализације програма наставе и учења успоставити **међупредметна повезивања** са предметом **Аудиовизуелне уметности** тако што ће се неке радионице на часовима практичног дела снимати, приказивати и евентуално о њима дискутовати на часовима овог предмета. Међупредметна повезивања подразумевају прожимање са програмом наставе и учења за **Српски језик и књижевност**, о чему ће више бити речи у даљој разради појединих тема у овом упутству. Међупредметна повезивања се могу успоставити и са наставом изборног програма **Језик, медији и култура**, где акценат треба ставити како на драмски процес и стваралаштво, тако и на продукцију, презентацију и посебно на језички, говорни аспект, артикулацију, дикцију, затим говорење и читање поезије. При томе се мора имати у виду да велики проценат ученика у крајњем исходу неће наставити своје професионално усавршавање у драмским уметничким дисциплинама али стицање ових вештина ће бити важно за њихов свакодневни и професионални живот у другим областима.

Области Теоретски део и Практични део треба да чине предметну целину, да се прожимају и употпуњују. Област теорија се изучава на часовима једанпут недељно, што чини укупно 35 часова, а област Пракса, такође једанпут недељно, са истим укупним бројем часова.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ОБЛАСТ: ТЕОРИЈСКИ ДЕО

Програм наставе и учења Сценске уметности за први разред гимназија организован је у области Теоријски део у три теме са кључним појмовима и садржајима и усклађен је са исходима учења за овај разред. Програмом се предвиђа увођење нових појмова и практичних вештина.

Предвиђено је да се ова област обради на 35 часова кроз следеће теме: Појам позоришта, Увод у историју светског позоришта и драме, Појмови драмског стваралаштва. Свака од ових тема разрађена је на неколико подтема:

1. Појам позоришта

У оквиру ове теме ученици треба стекну основна знања о пореклу позоришта (етимологија игре у свету природе и људског друштва), да се упознају са основним елементима позоришта (глумац/извођач, позорница/извођачки простор и публика) и процеса традиционалне позоришне продукције (писац, уметнички директор позоришта, редитељ, глумци, уметнички сарадници, сценска техника), као и са значајем позоришта за развој појединца и друштва.

1.1. Шта је за тебе позориште?

Разговор међу ученицима и са наставником.

Издавање основних елемената позоришта: глумци/плесачи/пантомимичари, позорница/извођачки простор, публика; разговор са ученицима о утемељењима у природи и у друштву (мимикрија, подражавање и игра); препознавање и одређивање спецификума позоришне комуникације: одигравање приче, вербална и невербална сценска изражајна средства, одабир тема за позоришну причу (кроз дискусију и подстицање закључака; рекапитулација).

1.1. Ко је ко у позоришту?

Разговор међу ученицима и са наставником.

Издавање чинилаца позоришта, одређивање професија, сагледавање целокупног процеса. Симулација процеса у простору кроз импровизације ученика – рад у малим групама (изражавање покретом и кратким реченицама).

1.2. Зашто волиш позориште?

Увод у вештине „читања позоришта”. Разговор међу ученицима и са наставником о питањима рецепције позоришног дела: шта гледамо и слушамо у позоришту, шта пратимо и како /дистанца и поистовећивање/, значај емоције у сценској нарацији, активна

улога публике у тумачењу/читању значења; како позориште делује на нас, које процесе покреће; која је, по мишљењу ученика, сврха позоришта (препознавање функције и доприноса позоришта процесима социо-емоционалног развоја појединца и развоју друштва; ово је повезница за увод у историју позоришта које настаје из ритуала).

2. Увод у историју светског позоришта и драме

У оквиру ове теме разрађују се теме значајне за разумевање настанка позоришта (значај ритуала, мита и имажинације), почетка историје позоришта и карактеристика класичног позоришта. Ученици се упознају са магијским обредним праксама, грчком трагедијом и комедијом, римским позориштем и римском комедијом.

Ученици се у оквиру ове теме упознају и са **културним наслеђем** које се везује за паганске обреде нашег народа кроз лирске песме (коледарске, лазаричке и додолске) и одређене ритуалне радње приликом њиховог извођења, као и са драмским потенцијалима епске народне поезије и народних бајки.

2.1. Од ритуала до позоришта: настанак позоришта

2.1.1. **Ритуали** – прилике, облици, сврха у развоју цивилизације:

Разговор са ученицима о овим питањима; разјашњења кроз дискусију; креативне импровизације (ученици у 'племенима' смислају и изводе једноставне ритуале);

Утврђивање појмова кроз рефлексију о вежбама. Делење штампаних материјала са одређењима.

2.1.2. **Ритуал и маска** – прилике, облици, сврха првих обредних инсценирања:

Разговор са ученицима, приказивање примера. Креативне импровизације (ученици у групама праве једноставне маске за своје ритуале и одигравају креативне обреде). Рефлексија и утврђивање појмова. Делење штампаних материјала са одређењима.

2.1.3. **Национална културна баштина:** Традиционални и савремени ритуали у нашем друштву. Коледарске, лазаричке и додолске песме: увод, илустрације, рефлексија о облицима и сврси. Препознавање савремених ритуала: мапирање, одигравање кроз креативне импровизације, рефлексија о магијском понашању и мишљењу, повезивање са позориштем данас (улоге, костим, простор, реквизита). Сврха: препознати 'невидљивог' учесника у обреду. Делење штампаних материјала са одређењима.

2.2. Од службе божанствима до истраживања људскости: античка грчка драма и позориште

Упознавање са зачецима античког позоришта: почетак демократије, први тирани, појава Бога Диониса – „народни” бог, удаљавање од Олимпа, дионизијске свечаности; од сатирског дигирамба до трагедије; од хорске лирике до трагедије; мит као основа садржаја трагедије.

Прва грчка позоришта: позоришна зграда, позорница, оркестра, простор за публику, параскеније и проскенија; глумци: протагонист, деутерагонист и тритагонист; костими: образина, хитон, химатија, котурне; глумачка удружења; хор: хорег, 15 хореута (трагедија) или 24 (комедија), распоређени у поворке, улазна песма и излазна песма, декламација, певање, декламација уз пратњу фруле; публика: законик, наплаћивање улазница, чувари реда, свечано обучени с венцем на глави, доношење хране, трајање представе цео дан, плескање, звиждање; време представа – дионизијске свечаности: март–април или фебруар–март.

Трагедија: надметање три трагичка песника с трагичким трилогијама или тетралогијама (ако има сатирске игре), судије, проглашење победника, записник такмичења – дидаскалија; композиција трагедије, трагички сукоб, трагичка кривица, разрешење принципом 'деус екс машина'; највећи грчки антички трагичари: Есхил, Софокле, Еурипид;

Комедија: стара атичка комедија, средња и нова; стара атичка комедија: Аристофан – окренутост актуелној стварности, савременом животу, дневној политици, јавним обичајима, просвети; одсуство заједљивости, комедија као поука о бољим временима у прошлости.

Ученици треба да прочитају и са наставником анализирају једну трагедију (Есхил: *Оковани Прометеј* / Софокле: *Цар Едип* / Еурипид: *Тројанке*) и једну Аристофанову комедију (*Жабе*)

2.3. Од филозофије до спектакла – античка римска драма и позориште

Нова античка комедија: комички заплет из савременог живота; Менандар; утицај нове античке комедије и Менандра на развој римске комедије; римска трагедија: Еније – преводи и адаптације грчких, претежно Еурипидових трагедија; римска комедија палијата – латинска обрада грчких комада; Плаут; Теренције; тогата – комедија са домаћим, римским темама и костимима (тога); гледијаторске игре и наумахије (поморске битке инсцениране у колосеуму) као спектакл.

2.4. Драмски потенцијал у српској народној епци (епска поезија и бајка)

Епска поезија као еквивалент античким грчким митовима на основу којих су настајала прва драмска дела. Повезати наставу предмета Сценске уметности са наставом књижевности. Указати на драмске слојеве у епској поезији: динамички мотиви у развоју догађаја, изражајни и упечатљиви ликови, ситуација 'трагичке кривице' у фабули епске песме, жив и бридак језик у дијалозима; карактеризација, значај језика, казивање у епском десетерцу, улога костима за сликање амбијента и времена. Прочитати драму *Бановић Страхиња* Борислава Михајловића-Михиза (целу или одломке).

Народна бајка: структура бајке (ликови, ситуације, радња, заплет, сукоб, разрешење сукоба) као еквивалент структури драме; повезати наставу предмета Сценске уметности са наставом књижевности и прочитати Вукову варијанту бајке *Пепељуга* (такође драму *Пепељуга* Александра Аце Поповића); повезивање и поређење митолошке основе словенских народних бајки са митолошким основом античке трагедије.

3. Појмови драмског стваралаштва

Ученици проширују своја знања о драмској уметности и повезују стечена знања на часовима српског језика и књижевности са драмом у сценској уметности. Именују појмове драмског стваралаштва и објашњавају их: драма и елементи драмске структуре – тема, драмска радња, драмски сукоб, драмски заплет, перипетија и расплет, драмски лик, протагониста, антагониста, чиновни, слике, сцене, дидакалогије.¹

ОБЛАСТ: ПРАКТИЧНИ ДЕО

Програм наставе и учења сценске уметности за први разред гимназија организован је у области практичног дела у 5 тема са кључним појмовима и садржајима и усклађен је са исходима учења за овај разред. Програмом се предвиђа увођење нових појмова и практичних вештина.

Ова област ће се обрађивати на 35 часова. Подељена је на пет главних тема:

- 1) Увод у сценско изражавање,
- 2) Игре улога;
- 3) Елементи драмске структуре,
- 4) Креативни драмски процес за развој садржаја и
- 5) Припрема и сценско извођење.

Свака од ових тема разрађена је кроз неколико подтема.

1. Увод у сценско изражавање

Овај део садржи две подтеме/целине: Драмске игре и вежбе и Елементи сценског изражавања. У првој целини преовлађују активности којима се гради динамика групе и атмосфера погодна за слободно изражавање, док је у другој фокус на овладавању основним извођачким невербалним и вербалним изражајним средствима. Игре и вежбе унутар целина се постепено усложњавају и целине се надовезују једна на другу. За обе целине наводе се препоручене игре и вежбе.

¹ Предложена литература која праги теоријски део Програма и појединачне радионице које следе у практичном делу Програма биће наведена у Практикуму који ће бити објављен као електронско издање јавно доступно на сајту ЗУОВ-а...

Основни задаци: Увођење у различите начине, облике, садржаје и теме драмског и сценског изражавања, самостално и у интеракцији са другима.

Циљ: Успостављање динамике групе, успостављање правила комуникације и рада на радионицама, ослобађање у гласу, покрету и простору, подстицање маштовитости и креативности и развој одговорности и тимског духа. Конкретна искуства у основном сценском изражавању. Развој запажања и способности уобличавања и исказивања утисака и мишљења о драмском и сценском доживљају.

Опис активности:

Часови практичне наставе имају облик радионице. Стога сваки час треба да садржи три целине: 1) уводно загревање, које подразумева припрему, загревање, опуштање и концентрацију; 2) главни део часа, где се садржаји поступно развијају, разрађују и изводе и о њима се разговара; и 3) закључну рефлексију и завршну игру за крај радионице. Ова структура важи за све часове практичне наставе, у оквиру ове, као и свих наредних тема.

Уводни део часа подразумева заједничке вежбе с циљем да се створи осећање групе и успостави поверење, сарадња и подстицајна атмосфера. Загревање обезбеђује и да се ученици преоријентишу са стандардних наставних, на креативне активности у којима се очекује њихов пун психо-физички ангажман.

Радионица по правилу полази из круга у коме сви виде једни друге и заузимају равноправну позицију. Вежбе загревања такође почињу у кругу. Избор вежби треба да омогући заједничко учешће свих ученика, али и прилику за сваког ученика појединачно да се концентрише на сопствени рад и искуство у драмским играма и вежбама. Програм загревања временом треба да се развија и усложњава, увођењем нових вежби.

У главном делу часа уводе се и истражују различити облици и структуре сценског изражавања. На основу подстицаја које припрема наставник, ученици на лицу места осмишљавају и разрађују садржаје, самостално или у сарадњи с другим учеником/ученицима. Ученици треба да овладају и основним начелима сценске комуникације, кроз креирање и извођење језгровитих и кратких сцена: осмишљавање приче од почетка до краја, избор ликова, избор извођачких средстава итд., што ће омогућити каснији развој сложенијих и чвршће структурираних сценских целина.

Након креативног рада обавезно следи рефлексија. Наставник фацилитира разговор: подстиче ученике да искажу своје мишљење, подржава асертивну комуникацију, усмерава дискусију кроз питања, помаже да се издвоје битна запажања и да се формулишу закључци.

Радионица се обавезно **завршава** кратком игром или вежбом у кругу, којом се сумирају утисци и искуства и потврђује напредак остварен на радионици/часу.

Препоручује се да наставник води дневник радионица.

Избор игара и вежби ослања се на богатство и разноврсност извора и подстицаја („као да” игре, изабране традиционалне и народне деचे игре са драмским елементима, различите врсте познатих и посебно креираних драмских игара и вежби за потребе едукативног драмског и позоришног рада и тренинга).

1.1. Драмске игре и вежбе

1.1.1. Игре и вежбе представљања и упознавања:

Игре са именима и поздрављањем у кругу и у простору: игре са лоптом, у покрету и гласу, у простору...

Кратке креативне импровизације које се изводе из иницијалних игара и вежби;

Рефлексије: увод у читање и разумевање сценског садржаја; култура подршке, култура позитивног вредновања, култура самовредновања.

* Кроз рад, постављање радионичких правила и правила комуникације.

1.1.2. Игре и вежбе поверења и сарадње:

Сарадња у кругу;

Сарадња у групама;

Сарадња у паровима;

Креативне импровизације које се изводе из ових игара и вежби;

Рефлексије: развој читања, разумевања и вредновања сценског израза.

* Кроз рад, подстицање маштовитости и слободног изражавања.

1.1.3. Игре и вежбе освајања простора:

Упознавање, истраживање, освајање простора:

игре ослобађања и кретања у простору; вежбе перцепције и описивања простора; вежбе појединачног и групног позиционирања и акције.

Креативне импровизације изведене из игара/вежби. Рефлексије.

* Кроз рад, подстицање свесности о другима и развој 'поделене пажње'.

1.2. Елементи сценског изражавања

1.2.1. Покрет као сценски израз:

Игре и вежбе за артикулацију покрета (брзина, правац, начин кретања); креирање, задавање, опонашање покрета;

Покрет као гест; поступак; радња: загонетке у покрету.

Беспредметне радње индивидуално и групно. Рефлексија.

* Кроз рад, развој концентрације, фокуса и пажљивог партнерског односа

1.2.2. Звук и глас као сценски израз:

Игре са звуком у кругу и у простору:

Креирање звукова и разрада (прашума, рад са ритмовима итд.);

Звучне етиде (са драмском структуром) и разрада.

* Кроз рад, развијање слободе изражавања и умећа и културе слушања

1.2.3. Реч као сценски израз:

Игре с речима у кругу и у простору:

Прикупљање подстицајних речи, слагање реченица, сценски исказ;

Игре с речима: асоцијације, колекције синонима; сценске вежбе (синоними).

Приповедање: у 3. и 1. лицу, персонификација; игре у приповедању.

Дијалог: 'бели дијалози' на основу претходних вежби.

Рефлексије: реч као знак; знак и значење; разлика између сценског и приватног говора; принцип редукције.

* Кроз рад, развој културе говора и културе слушања, развој дикције, артикулације гласа.

1.2.4. Казивање поезије:

Ова радионица би имала за циљ стицање, увежбавање и усавршавање гласовне артикулације, тоналитета, правилног дисања при читању/казивању/рецитовању, уочавање пауза, ритма, логичких акцената, као и додатну способност тумачења и доживљавања поезије на основу правилног, креативног читања/казивања/рецитовања. Избор поетских дела такође може бити направљен избором из програма наставе и учења за Српски језик и књижевност за први разред али и по слободном избору ученика.

2. Игре улога: Откривати себе у игри и драми

Ова се тема наставља на претходну и њена је надградња. Усвојена сазнања и вештине примењују се у драмским играма, вежбама, импровизацијама и презентацијама у оквиру радионица које интензивирају коришћење плана фикције.

Основна методологија која се користи је Драма у образовању, где је учешће у драмским структурама начин учења кроз замишљено искуство. Захваљујући потенцијалу за учење, ове се радионице тематски лако повезују са програмом наставе и учења и пружају богате могућности за успостављање корелација с другим наставним областима. Исто тако, овакве радионице пружају могућност ученицима да у „замишљеним” ситуацијама развију вештине јавног наступа, презентације пројекта, „разговора с клијентом”, „разговора за посао”, дискусије и дебате.

Основне технике која се примењују су „Ученици у улози” и „Учитель у улози”. Игре улога нуде могућности како ученицима тако и наставнику/сараднику, да на плану игре и фикције, из уло-

ге, испробају и изразе различите увиде у развој ситуација у датим околностима. Важно је истаћи да се у оквиру вођења радионице, драмске технике игре улога „Ученици у улози” и „Учитель у улози” подједнако користе.

Радионице се могу реализовати током двочаса или два одвојена часа, или другачијом динамиком, према одлуци водитеља: наставника и сарадника.

Основни задаци: Развој тема и садржаја кроз вођену креативну интеракцију у припремљеним драмским садржајима и кроз изабране драмске форме, средства и изразе. Разрађују се драмски елементи као што су дате околности, ликови, радње ликова (укључујући мотиве и циљеве радњи) и односи међу ликовима.

Циљ: У оквиру утврђених драмских ситуација, развија се спонтано али адекватно реаговање на подстицај, партнерска игра и усклађено деловање у заједничкој активности. Одабране ситуације омогућавају да ученици, кроз развој драмске приче, сагледавају различита гледишта, мотиве и циљеве ликова и усвоје начело мулти-перспективности.

У овом делу се развија и препознавање значења не само у конкретним, већ и у симболичким радњама и, што је посебно важно, откривање улоге метафоре у драмском исказу, посебно када се дотакну универзалне теме и садржаја.

Васпитни циљеви се такође снажно остварују кроз активности у оквиру ове теме. Тежаште у игри улога је на спонтаном уживљавању, доживљавању и проживљавању. Повећава се степен прилагодљивости ученика и отворености за промене. Активно учешће у стваралачким активностима помаже ученицима да – кроз истраживање у свету имажинације – боље разумеју живот, друге особе и свет који их окружује. Истовремено се истражују и освешћују жеље, убеђења и понашања (становишта, мотиви, циљеви и стратегије) самих учесника.

Опис активности:

У оквиру сваке радионице, поштује се описана структура: загревање у уводном делу часа, развој и разрада садржаја у главном делу часа, рефлексија и игра за затварање радионице у завршном делу часа.

У овом блоку до изражаја долази начело да се бирају вежбе загревања које садржајно и у селекцији техника припремају главне активности, а то важи и за завршну игру.

Главни део часа подразумева креативну разраду сценарија драмске игре, кроз примену игре улога као основне технике, али и бројних других техника (залеђене слике, вруће столице, асоцијације, колективна нарација, Форум технике итд.). Сваки сценарио ослања се на одређено тематско полазиште као извор и подстицај за драмску разраду и истраживање: животне ситуације, свет маште, различита литература, лектира, изабрана дела из књижевности и других уметности (ликовни и музички подстицаји, фотографија и др.). Искуства и догађања из стварности или уметности преносе се и разрађују као ситуације на плану фикције на начин „шта би било кад би...” деловања. Ангажман наставника на грађењу уверљивости плана фикције од највећег је значаја.

Активности на плану фикције (драмске игре, импровизације, презентације) се у току часа смењују са активностима на плану реалности (рефлексије и договори који ученицима дају право одлуке, нпр. у ком смеру ће се радња даље одвијати), што је суштински важан поступак за успешно образовно-васпитно деловање овог методског приступа.

Рефлексија у завршном делу часа од изузетног је значаја за успешност овако вођене радионице. Игра улога ученицима пружа снажне утиске и доживљаје; потребно је, према томе, да наставник час планира тако да остави довољно времена да се ови утисци чују.

Завршна игра треба да обезбеди сумирање и закључивање, као и да омогући растерећен и радостан прелазак у свет реалности. И овде се свакако препоручује да наставник води дневник радионица.

У овом сегменту, могу се примењивати следеће радионичарске активности, (а према интересовањима ученика наставник може осмислити и радионице са другим темама):

2.1. Радионица: У игри драме и позоришта

– Тема: Желим да будем

– Извор и подстицаји: Личне приче ученика

– Садржај: Свакодневне ситуације из живота младих у откривању света драме и позоришта.

– Игра улога: Редитељ, Драмски педагог (техника „Учитель у улози“); Група младих, Њихови другови, Родитељи, Други наставници... (техника „Ученици у улози“)

– Ситуације: У свом окружењу, у школи на часу драмске секције, на аудицији у позоришту.

– Ток радионице и драмске технике:

Радионица креће из круга уводним играма и вежбама загревања и концентрације.

Следе игре представљања и увођења у игру улога у кругу и кроз простор, појединачно, у паровима и различитим формацијама стварања мањих група са залеђеним сликама;

импровизације са променама улога; развој ситуација у контексту аудиције у позоришту (за глумце и друге послове у позоришној представи) и састанка драмске секције у школи (за чланове и идеје за заједничко стварање представе на тему из свакодневног живота); креирање малих сцена испуњених жеља. На крају разговор и размена искуства. Затварање радионице кроз активност у кругу.

2.2. Радионица: Право на културу

– Тема: Хоћу позориште!

– Извор и подстицаји: Конвенције о правима детета

– Садржај: Група младих у акцији за позориште у свом граду

– Игре улога: Приповедач, Новинар истраживач, Председавајући састанка на врху (техника „Учитель у улози“); Деца и млади; Новинари; Грађани; Доносиоци одлука; Некадашња деца као одрасли људи (техника „Ученици у улози“);

– Ситуације: У акцији, сукобу и подршци.

– Ток радионице и драмске технике:

Радионица почиње из круга опуштањем и вежбама концентрације, прелазак на вежбе загревања; Игре сопственим именима, игре асоцијација на тему, игре а речима, стиховима, игре на основу картица дечјих права са ситуацијама на тему и залеђеним сликама; визуализација и импровизације на тему „Сада и овде“, вербално и у простору; ланац приче у целој групи; подела на мање групе, развој и одигравање драмских ситуација; поглед у будућност, залеђена слика визије будућности. Разговор и размена искуства. Затварање радионице кроз активност у кругу.

2.3. Радионица: Школска лектура у драмској акцији

– Тема: Мој јунак – Ко је био Бановић Страхинића?

– Извор и подстицаји: час лектуре/народна епска песма „Бановић Страхинића“

– Садржај: Кључни делови песме

– Игре улога: Истраживачи, Грађани, Ликови из песме – Бановић Страхинића, Југ Богдан, Анђелија, Влах Алија (техника „Ученици у улогама“); Главни истраживач (техника „Учитель у улози“);

– Ситуације: Доношење одлука у контрасту између очекивања / диктата традиционалног друштва/морала и личног, хуманог морала

– Ток радионице и драмске технике:

– Загревање и концентрација: Вежбе опуштања, игра промена места у круг са питањима о песми и различитим издањима на основу песме (филм, позоришне представе...). Истраживачи у акцији (ученици у улози), главни истраживач (водителј у улози), истраживање ликова, залеђене слике/ликови, почетак песме/хорски говор, залеђене слике/кључни моменти, монтажа, ланац сцена, сцена која недостаје, крај песме/хорски говор. Разговор и размена искуства. Затварање радионице кроз активност у кругу.²

2 Радионица Школска лектура у драмској акцији на тему „Мој јунак – Ко је био Бановић Страхинића?“ је једна од десет драмских радионица поднакнутих лектиром. Свака радионица траје 45 мин. као један школски час. Радионице су креиране на основу програма наставе и учења за први разред гимназије. Понуђени примери, поред Бановић Страхиниће, обухватају следеће радионице: Гилгамеш, Нојева барка, Ахилова пета, Антигона, Ромео и Јулија В. Шекспира Житије Светог Симеона Светог Саве, Први пут с оцем на јутрење, Лазе Лазаревић, Звездано детињство, Мирослава Антића, Рани јади, Данила Киша. Све радионице су осмишљене с циљем остваривања креативног приступа лектури путем обогативања изабраних наставних јединица радионицама са драмским структурама. Наставник бира радионице према предлозима, интересовању и афинитету ученика или осмишљава нове радионице у складу са понуђеним примерима. Све радионице ће бити понуђене наставницима као радни, приручни материјал у Практикуму.

2.4. Радионица: Игре за глумце и не глумце*

* Ова радионица се може реализовати у више часова и целина.

– Тема: Свет који могу мењати

– Извор и подстицаји: Позоришне слика и Форум позориште

– Садржај: Могућности превладавања притисака и насиља

– Игре улога: протагониста, Антагониста и сведоци, глумци и гледаоци (техника „Ученици у улози“), Џокер (техника „Учитель у улози“);

– Ситуације: Један човек трпи притиске и насиље од стране другог човека, први покушава да реагује, али не успева... Шта може да уради?

– Ток радионице и драмске технике:

а) Уводне игре и вежбе:

Загревање и концентрација са избором игара и вежби из богатог „арсенала“ Позоришта слика и Форум позоришта: Познавати своје тело/Телесне вежбе и вежби чулне осетљивости, индивидуално у оквиру групе, у паровима; Учинити своје тело изражајним / Игре и вежбе изражавања телом; индивидуално у оквиру групе, у паровима, у мањим групама, са целом групом; Вежбе и игре са покретом и кретањем у простору, залеђеним сликама, уз звук, глас, речи; у паровима и мањим групама на тему: притисци/конфликт/тензија (вербално/невербално).

б) Рад на импровизацијама у паровима и мањим групама; слике реалности на тему: притисци/конфликт/тензија; поглед на одигране сцене као живог и актуелни језика (вербалног и невербалног); интервенције кроз технику „слике промене“;

в) Креирање малих сцена са отвореним крајем

– постављање сцена по принципу „модел приче“ и техника Форум позоришта;

Играње сцена креираних у мањим групама са наставником као модератором (Џокер)

Групе играју своје сцене редом пред осталима из групе.

Избор једне сцене са наставником као модератором (Џокер).

Понављање играња изабране сцене. Осталима у групи, као активним гледаоцима, отвара се техника „Стоп, промена!“ могућност да зауставе сцену и интервенишу уласком у сцену, преузимањем нечије улоге и уношењем промене у дијалог како би се разрешио проблем и избегао још већи притисак, конфликт или тензија који су претили да се десе. Остали у сцени треба да модификују своје деловање из улога према новој ситуацији. Иза сваке сцене модератор (Џокер) води дијалог са публиком о предложеном решењу и позива на нове предлоге као могућност „пробе за реалност“ и оснаживања за живот у превладавању ситуација притисака, конфликта и тензија.

Разговор, размена искуства и дискусија. Затварање радионице кроз активност у кругу.

3. Елементи драмске структуре

Ова се тема надовезује на претходну. Структуре које су у претходним деловима вођено и спонтано креиране, у овом се делу аналитички посматрају као склопови појмова које ученици треба да науче да разликују, именују и опишу, те да разумеју и усвоје њихову функцију у целини драмског и сценског дела.

У складу са начелом учења кроз искуство, у овом делу се такође примењују практичне креативне драмске вежбе дизајниране тако да ученицима омогуће да кроз учење у ситуацији, искуствено разумеју и усвоје појмове којима се именују основни чиниоци драмске структуре.

Основни задаци: Практичне вежбе којима се усвајају појмови драмске структуре³

Циљ: Усвајање појмова из драматургије класичног позоришта: драмска **тема** као питање од високе важности за разумевање појма човека и хуманости (морал, избор, слобода, људска права, врлина, љубав, срећа, умеће живљења, смртност...); драмска **прича** као промена стања повезаног са темом (догађај на нивоу целине); драмски **лик** као репрезент принципа повезаног с темом (нпр. освета – праштање (Бановић Страхинића); диктат закона – лична

3 Описи креативних вежби за усвајање основних појмова драмске структуре биће наведени у Практикуму.

одговорност (*Антигона*); племенитост – сила (*Оковани Прометеј*); гордост – скромност (*Цар Едип*, *Агамемнон*, бројне друге грчке трагедије); **протагониста и антагониста** као заступници супротстављених главних принципа; протагониста и антагониста као носиоци **радње и противрадње**; **радње** ликова – свесне, вољне, психо-физичке, покренуте мотивом (*зашто*) и усмерене ка циљу (*због чега*); **усукобљеност** радњи: драмски **сукоб** и предмет сукоба; **споредни ликови** и акционе групе; развој приче кроз развој сукоба; **идеја** као питање за публику; елементи ритма и темпа, стила и жанра.

Опис активности:

Као и у свим радионицама, структуру часа чине уводни, главни и завршни део часа.

Вежбе **загревања** у овом делу могу бити сложеније и захтевније, али обавезно повезане са активностима у главном делу часа, као припремне технике и тематски увод у задатке.

У **главном делу часа** основни садржај су интерактивне вежбе које омогућају ученицима да препознају и схвате елементе драмске структуре. На основу једноставних и јасних задатака који од ученика захтевају да осмисле и изведу креативна решења, појмови се именују, експлицирају и о њима се разговара. Зависно од вежбе, ради се индивидуално, у паровима или мањим групама. Рефлексија се спроводи након сваког блока вежби, односно обраде сваког кључног појма, кроз разговор на нивоу разреда.

У завршном делу часа, наставник сумира појмове и закључке, подстичући ученике да их сами именују и уобличи. Наставник то може учинити и на основу сажетка са објашњењем појмова, које ће делити ученицима.

Елементи драмске структуре обрађују се кроз следеће целине:

1. Тема и прича
2. Лик, психо-физичка радња лика, мотив и циљ
3. Говорна радња, физичка радња и поступак (коришћење простора и предмета)
4. Сукоб и предмет сукоба
5. Идеја, врста и естетика сценског дела

Након што су сви појмови обрађени и усвојени, научено се може утврдити кроз радионичку разраду дела из лектире. Треба одабрати драмско дело јасне структуре и с јасним догађајем, или прозно дело које садржи конкретан догађај, нпр.: Софокле: *Антигона*, Вилјам Шекспир: *Ромео и Јулија*, Лаза Лазаревић „Први пут с оцем на јутрење” или народну приповетку или епску народну песму. По избору наставника и ученика то могу бити и дела античке грчке и римске књижевности обрађена на часовима теорије, нпр. Еурипидова трагедија, Плаутове комедије...

4. Креативни драмски процес за развој садржаја

И ова се тема надовезује на претходну, као поље за примену свега научног кроз целовит, али поступно вођен креативни процес. 'Креативни процес' је термин који се овде користи у ужем значењу, као методолошки поступак у драмском стваралаштву, где развој драмских садржаја и сценских форми тече кроз колективно стваралаштво, путем драмског истраживања и разраде садржаја (импровизације на лицу места). Процес се може водити на основу материјала које предлажу и прилажу учесници у процесу, или на основу унапред одабраног предлошка као што је књижевно дело: песма, приповетка и сл., под условом да тај предлог носи тему важну за учеснике у процесу.

Било да се води на основу личних материјала учесника или на основу предлошка који одабере водитељ процеса, важне одлике процесног приступа остају исте: 1) на почетку процеса није познат исход, тј. није одређен садржај нити облик крајњег резултата; и 2) кроз креативну разраду предлошка, откриће се аутентичне преокупације учесника: њихови ставови, жеље, наде, стрепње, снови...

Истраживачки у својој суштини, креативни драмски процес исходује високим степеном оригиналности садржаја и мотивисаности учесника. Релевантност тема за учеснике и њихова посвећеност раду управо су они квалитети који креативни драмски процес препоручују као облик практичног рада у овој фази упознавања сценских уметности.

Такође, креативни рад снажно и усклађено развија маштовитост, инвентивност, концептуално мишљење, вербалну изражајност и бројне друге способности ученика; добробити креативног искуства обухватају, али и многоме надмашују развој аналитичких и интерпретативних вештина које се претежно развијају радом на готовом драмском делу.

С друге стране, пошто материјали које ученици улажу и стварају имају велику личну важност за њих, процесни рад је осетљив и мора се пажљиво водити. Наставник мора овога бити свестан, како би правовремено увео 'безбедну дистанцу' кроз прелазак на план фикције и на тај начин омогућио групи тј. одељењу да без ризика оствари максималну добробит у смислу стваралачких резултата и учења.

Основни задаци: Осмишљавање, постављање и извођење сцена креираних на основу личних материјала ученика кроз колективни договор и импровизације („дивајзинг”).

Циљ: Примена научног на мале, па све сложеније форме; развој креативног мишљења; развој способности аналитичког и синтетичког мишљења; маштовитост и креативност; развој способности анализе/рефлексије и дораве и прераде резултата. Продубљено искуство у стваралаштву, извођењу и анализи/рефлексији.

Опис активности:

Креативни драмски процес састоји се од низа радионица које се надовезују једна на другу, али појединачно задржавају описану структуру. Начело повезаности припремних, као и завршних, са главним активностима часа и даље је веома значајно.

Садржај главног дела часа – истраживачког драмског процеса – сачињавају креативни задаци који имају за циљ испитивање значења креативних материјала као полазишта и подстицаја за рад, те стварање заокружених драмских и сценских форми на основу њих.

Наставник припрема сценарио за све делове часа, али мора бити и отворен и спреман за могућност да измени предвиђене вежбе или њихов редослед у складу са инспиративним ситуацијама које позивају на промену дирекције рада. И када се то деси, радионицу тј. час свакако треба надале да води ка конкретним резултатима, рефлексији и завршници.

Како почети: Уколико реши да процес води на основу **личних материјала ученика**, наставник почиње позивом ученицима да приложе (донесу и представе) своје материјале. То могу бити предмети, документа или садржаји (музичка композиција, песма, одломак из књижевног дела, слика, друго ликовно дело...) које ученици сматрају посебно важним, као израз одређених вредности. Типично те вредности могу бити: породица, пријатељство, љубав, амбиција, упорност, искреност... И теме које наизглед имају мању општост треба равноправно уважити: путовање, несташлук, хоби...; вредности се једнако крију и у њима.

Ученици вербално образлажу материјале које прилажу (у мери у којој то желе). Затим се група договара и одабира оне материјале које сматра најинтересантнијим за даљу разраду. Овим поступком се врши заједнички избор тема које су важне и блиске ученицима.

Уколико реши да за полазиште креативног драмског процеса узме нпр. **дело из лектире** – песму или прозу, наставник треба да омогући ученицима да сами препознају и одреде тему коју они сматрају важном и да кроз разраду доследно следи њихову одлуку.

Разрада се спроводи тако што наставник даје ученицима задатке који ће водити ка креирању елемената и целине сцена (истраживање тема; вежбе вођене или слободне импровизације индивидуално или у мањим групама; вежбе креативног писања; процес рада на радионицама се може снимати и могу се правити изложбе фотографија, што уједно представља корелацију са предметом аудиовизуелне уметности; развој физичких партитура и мизансцена). Ученици раде кроз договор и групно стваралаштво.

'Безбедна дистанца': Кроз драмску разраду се лични материјали поетизују: преточени у драмске садржаје, они надрастају личну, појединачну вредност и постају поетски садржаји општијег значења, чији аутори и власници су чланови групе. Поетизација материјала успоставља 'безбедну дистанцу': ликови и приче

на плану фикције удаљени су од приватних личности ученика и могу се слободније посматрати и коментарисати. Наставник треба да подстицае размаштавање и надограђивање почетних материјала; удаљавањем од првобитних материјала не само што се добијају квалитетнији креативни садржаји, већ се и штите појединци који су их приложили.

Препоручује се да наставник усмерава и води креативни рад и у вербалним и у невербалним медијима; невербални медији ће веома често дати изузетне резултате.

Резултати разраде се изводе пред разредом и коментаришу кроз рефлексију.

Где завршити: Ток процеса одређен је испитивањем тема. Када се једна тема исцрпи, ту је крај радионици или циклусу радионица.

Наставник може овде да стане, или – ако постоје услови – да настави са истраживањем следеће теме која се појавила током претходне радионице или циклуса. Нова тема може бити прилично удаљена од полазних материјала: она ће проићи из интересовања ученика и ту линију треба следити.

Приликом планирања наредне радионице или циклуса радионица, наставник посматра драмске и сценске резултате настале у претходној радионици или циклусу, као независне (новоприложене) материјале и третира их као полазиште за следећи, методолошки самосталан корак (структура акционог истраживања, али у креативном поступку).

Тако се надаље, кроз вежбе и импровизације у симултаним групама и са целим одељењем, остварују све сложенији задаци креирања драмских садржаја и сценских облика.

Веома је важно да наставник води дневник радионица, како би имао забележене садржаје за наредни део када се најбољи садржаји повезују у целину за јавно извођење.

Етапе у вођењу креативног драмског процеса:

– Прилагање и образлагање личних материјала ИЛИ одабир готовог предлошка

– Одабир тема за разраду

– Поступци креативне разраде (подстицај–креативни рад–презентација–рефлексија–бележење и архивирање резултата–издвајање подстицаја за нови круг)

– Вођење разраде док се не исцрпу теме и/или прикупи довољно материјала за сценско извођење

– Завршна рефлексија с одељењем, рекапитулација и разговор о припреми завршне презентације/представе (предлагање резултата који треба да уђу, препознавање заједничке теме, предлози за решења ...)

5. Припрема за сценско извођење

Ова тема произилази из претходне и представља њено заокруживање и крунисање. Сценски материјал развијен у претходном делу сада се уређује и дорађује за јавно извођење. Ова фаза обухвата све радње и поступке које развој представе подразумева: од креативних, преко организационих и координацијских, до активности на самој представи. Наставник и ученици деле одговорности и блиско сарађују међусобно и са особама у окружењу, на успешној реализацији свих задатака које сценско извођење подразумева.

Основни задаци: Понављање, фиксирање, 'чишћење', унапређивање и увежбавање сценских садржаја до којих се дошло током процесног рада; одабир простора за јавно извођење; припрема сцене, костима и реквизите; вођење тона (и светла и видеа, уколико постоје потребе и услови); осмишљавање и израда промо-материјала; оглашавање; брига о публици; одржавање чистоће радног простора и похрањивање костима и реквизите; могућност снимања представе као завршна корелација са часовима предмета аудиовизуелне уметности.

Циљ: Уобличиће сценске целине за јавно извођење; упознавање процеса припреме и извођења сценског дела; развој знања и способности неопходних за сценско извођење; развој одговорности, тимске подршке и сарадње; искуство јавног извођења и наступа.

Опис активности:

Сценски садржаји развијени кроз креативни драмски процес сада се одабирају, понављају, уређују, фиксирају, записују и увежбавају. Финални резултат не мора бити интегрално сценско дело, већ сцене, краће форме итд., повезане у целину поступком колажирања или монтаже (наставник треба да установи и спроведе принцип по ком се сцене повезују).

Одабира се извођачки простор: то не мора бити школска позорница; нпр. амбијентална решења занимљивија су и препоручују се у овој фази, као прилика за истраживање различитих могућности успостављања односа извођача и публике, позиционирања публике, стварања различитих визура, као и могућности интеракције са публиком. Последње пробе се одржавају у одабраном простору.

Паралелно се ради на припреми сценске опреме, костима и реквизите (за шта треба обезбедити мања финансијска средства). Поред учешћа у стваралачком раду, ученици се опредељују за радне групе/задатке које је неопходно обавити за реализацију сценског извођења: техника, сцена, гардероба, реквизита, маркетинг и ПР итд. Препорука је да наставник ученицима делегира све задатке и да их охрабри да сами налазе решења, по потреби их усмеравајући и пружајући им подршку.

Представа се изводи пред ученицима осталих одељења, друговима, родитељима и другим гледаоцима. Као део процеса учења за све ученике, треба организовати разговор са публиком након извођења, којег ће модерирати наставник, с циљем да подстакне дијалог између гледалаца и извођача, размену мишљења и искустава, критичко промишљање садржаја и извођења итд.

Представу треба играти што чешће (нипошто само на премијери!), чувати је и развијати; за то је потребно да наставник припреми одређену стратегију. Такође се препоручује да драмски текст/скрипт настао кроз процес буде објављен на сајту школе, уз навођење имена свих ученика који су допринели његовом развоју, и илустрован плакатом и програмом и одабраним фотографијама из процеса и представе. Треба допустити слободно преузимање текста од стране других школа и драмских група, уз обавезно навођење аутора (ученика и наставника) и продуцента (школе) у случају инсценирања и извођења.

Интерна рефлексија неизбежно следи и након ове фазе. Као изузетно важан и вредан део целокупног процеса, следи посебна (временски малко удаљена) радионица посвећена рефлексији и евалуацији. Промисљање, самопроцена и процена успешности рада може се водити на различите начине. То може бити кроз слободан разговор о доживљеном, анализа и разговор о стеченом личном и заједничком искуству. Размена искуства о постигнутом и достигнутом може да се води и кроз разне облике синтезе, извештавања, дискусија о сопственом учествовању, начинима решавања задатака, раду у паровима, групама и презентацијама, испуњеним очекивањима, емотивним утисцима, тешкоћама и проблемима у раду, те критичким дијалогом у вези са сценским извођењем, анализом односа, доживљањем деловања у свету игре, драме, позоришта, као и осећањем сопственог стваралачког доприноса у групи, са групом и за групу. Могу да се користе и истраживачки и радионички поступци и комуникација, комбиновањем реалног плана и плана фикције.

Самоевалуацијом и евалуацијом процеса рада и извођења завршава се последња фаза у програму прве године. Резултате свакако треба записати и сачувати за дугорочно праћење.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Поред стандардног, сумативног вредновања које још увек доминира у нашем систему образовања (процењује знање ученика на крају једне програмске целине и спроводи се стандардизованим мерним инструментима – писменим и усменим проверама знања, есејима, тестовима, што за последицу има периодично учење оријентисано на оцену), савремени приступ настави претпоставља формативно вредновање – процену знања током савладавања програма и стицања одговарајуће компетенције. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су добро савладане, а које не, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио за остваривање циља. Формативно мерење подразумева прику-

пљање података о ученичким постигнућима, а најчешће технике су: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказана и сумативно – бројчаном оценом. Оваква оцена има смисла ако су у њој садржана сва постигнућа ученика, редовно праћена и објективно и професионално бележена. Поред овога, вредновање може да буде у неком степену усмерено и на самовредновање ученика, тако што ће он сам себе пратити и процењивати свој ниво ангажованости и мотивације, нарочито на часовима практичног дела. Ученичка оцена сопственог рада може да буде укључена у укупну наставникову оцену његовог напретка и постигнућа и урачуната у коначну сумативну оцену на крају полугодишта или школске године. Може такође бити и критички анализирана и дискутована, јавно на часу.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасним и ефективним требало би унапредити.

АУДИО-ВИЗУЕЛНЕ УМЕТНОСТИ

Циљ учења предмета Аудио-визуелне уметности је развијање стваралачког мишљења и аудиовизуелне уметничке праксе уз примену савремених технологија, као и одговорног односа према очувању културне баштине.

ОПШТА ПРЕДМЕТНА КОМПЕТЕНЦИЈА

Ученик разуме писане, аудио, визуелне и аудиовизуелне садржаје са којима се сусреће у окружењу и стваралачком раду. Примењује мере заштите и правила учиве комуникације приликом активности на интернету. Користи тачне и релевантне податке и информације из различитих извора. Самостално проналази и користи разноврсне подстицаје за развијање стваралачких идеја. Препознаје естетичке вредности и међуповезаност различитих форми и средстава изражавања у аудио-визуелној уметности и повезује их са контекстом. Исказује своја опажања, размишљања, осећања и искуства у вези са свакодневним животом и уметничким изрази-

ма у различитим медијима. Повезује знања и вештине приликом реализације идеја и успешно примењује савремену технологију. Уме јасно да презентује и одабрани идеју или рад прилагођавајући се захтевима ситуације. Развија одговоран однос према очувању културне баштине свог и других народа и етничких заједница, на афирмативан начин исказује свој идентитет и поштује друге културе и традиције доприносећи промоцији сопственог наслеђа, као и интеркултуралности у друштву.

СПЕЦИФИЧНЕ ПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ

Ученик свесно опажа и тумачи функцију, намеру, поруку и утицај садржаја који се објављују у различитим медијима. Способан је да препозна медијску манипулацију и да заузме одговарајући став. Приликом активности на интернету примењује одговарајуће мере ради заштите уређаја, личних података, здравља и свог рада. Поштује саговорнике, кориснике и основне прописе о заштити ауторских права. Критички разматра и процењује поузданост извора података и информација, селекује и систематизује тачне и релевантне податке и информације потребне за истраживачки и стваралачки рад у аудиовизуелним уметностима. Проналази подстицај за развијање стваралачких идеја у природи, окружењу, појавама и процесима у друштву, уметничким остварењима, личностима и сопственом искуству. Познаје изражајна средства аудиовизуелног језика, препознаје манипулацију стварности створену технологијом којом се продукује аудиовизуално дело и може да је именује. Повезује ауторе и њихова остварења, анализира форму и садржај значајних остварења према различитим критеријумима. Успешно врши компарацију искуства из сопственог живота и искуства стеченог кроз конзумацију аудиовизуелних надражаја путем различитих медија. Познаје и користи одговарајућу технологију, процесе и поступке и планира, самостално или тимски, једноставне пројекте у аудиовизуелним уметностима. Одговорно доприноси раду у креативном тиму испољавајући усмереност на сарадњу и квалитет крајњег резултата. Користи основне концепте складног излагања помоћу једноставних аудиовизуелних алата и способан је да одабере форму и начин излагања у односу на циљ презентације и публику. Стекао је навику да прати дешавања и нова остварења у аудиовизуелним уметностима, мотивисан је да се укључи у активности које доприносе очувању и промоцији културног идентитета кроз аудиовизуелне уметности.

Разред	Први
Недељни фонд часова	1 час теорије + 1 час вежби
Годишњи фонд часова	37 + 37 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА и кључни појмови садржаја програма
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	УВОД У АУДИО-ВИЗУЕЛНЕ УМЕТНОСТИ
– демонстрира разумевање појмова у разговору и практичном раду; – пореди искуства из стварног живота са искуствима стеченим путем различитих медија; – користи задате и одабране уређаје, платформе и апликативне програме; – реализује, самостално и у тиму, пројектне задатке у року, према задатим или договореним критеријумима; – користи природу, окружење, уметничка остварења и сопствена искуства као подстицај за развијање стваралачких идеја; – повезује одабране ауторе и њихова остварења наводећи тачне и релевантне податке; – учествује, конструктивно, у разговору о безбедности на интернету; – презентује своја интересовања и нова сазнања трудећи се да заинтересује публику.	Медији (Филм, Телевизија, Радио, Интернет, Видео-игре...) Подражавање (Теоријско објашњење, Историјски развој, Савремена примена) Радња (Сукоб као покретач радње, Време, Простор...) Фотографија (Сличности и разлике у односу на цртеж)
	ИНТЕРНЕТ КАО МЕДИЈ
	Настанак интернета (ARPANET, WorldWide Web и CERN) Начин функционисања (Пакети, Инфраструктура) Платформе (Веб претраживачи, Медијски портали, Сервиси за колаборативни рад, Садржај који стварају корисници) Друштвене мреже (YouTube, Instagram) Безбедност (Приватност, Онлајн комуникација)
	ФИЛМ
	Фотографска композиција (Тачка гледишта, Фокус, Правило трећина, Негативан простор, Предњи план, Позадина, Водеће линије, Контраст, Геометрија, Текстуре) Звук (Дизајн звука и његова корелација са сликом) Кадар (Садржај, Параметри, Дужина, Статични и динамични, Субјективни и објективни) План (Растојања, односно подела према величини објекта) Покрети камере (Швенк и вожња, Зум) Интерпункција (Рез, Оптички трик) Сцена (Јединство времена, Јединство простора) Секвенца (Јединство радње) Књига снимања Сториборд (Превизуализација)

	ВИДЕО ИГРЕ
	Игра (Историјски развој од првих игара до првих видео игара) Елементи видео игре (Играч, Опције, Циљ) Видео игра и филм Начин прављења игре (Прича, Јунаци, Механика, Интеракција, Нивои...)

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Важност изучавања области аудио-визуелног изражавања је есенцијална, јер је то растуће подручје чије специфичности постају све неопходније за рад у савременом окружењу. Овај програм ће ученицима пружити креативни простор и подршку при стицању основних знања и вештина из области медија, филмске уметности, различитих аудио-визуелних форми, видео игара, интернета, као и структуре уметничких занимања из ових области, у складу са непрекидним процесом развоја технологије и дигитализације, којим се и мрежа уметничких деловања проширује. Ученици ће по завршетку четвртог разреда, осим јаснијег избора потенцијалног наставка школовања и избора одсека/смера високог уметничког образовања, стећи компетенције практично примењиве креативности, комуникацијских вештина, индивидуалног и тимског осмишљавања, планирања, припреме и реализације сопствених малих уметничких пројеката у све широј области креативних индустрија.

У циљу квалитетних резултата, неопходно је сагледати целину гимназијског Плана и програма наставе и учења за ученике са посебним способностима за уметност, односно кроз процес наставе усклађивати, комбиновати и корелирати теме програма предмета *Аудио-визуелне уметности* са програмом предмета *Сценске уметности*, као и са програмима осталих предмета чији садржаји ученицима могу да представљају полазишта за креативни рад, кроз све четири године школовања. Имајући у виду да се програм у великој мери ослања на савремену технологију потребно је користити електронске уџбенике у настави и учењу и објављивати на сајту школе (као и на платформама формираним за потребе рада) индивидуалне и тимске радове ученика настале у оквиру креативних процеса које програм обухвата. Препорука је да се ученици током четири разреда континуирано укључују у културно-уметничка дешавања кроз организоване и вођене обиласке институција културе и уметности (Југословенска кинотека, локални филмски, ТВ и радио студији, дигитални студији...) како би потпуније разумели уметничка занимања аудио-визуелне области и припремили се за потенцијалну сарадњу у пројектима (на пример, у трећем и четвртој разреду могу да праве *makingoff* процеса настанка неког филма, ТВ или радио емисије, серијала, позоришне представе... који се реализују при локалним радио и ТВ станицама и позориштима...).

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Наставник креира свој годишњи план рада, оперативне планове, наставне јединице, задатке/пројекте полазећи од циља, исхода за крај разреда и кључних појмова.

У првој колони табеле дати су исходи за крај разреда који се достижу учењем током целе школске године. Оствареност циља и достизање исхода доприносе развоју кључних, међупредметних и предметних компетенција ученика. На основу једног исхода могуће је осмислити више задатака и активности. Такође, један задатак/активност може водити ка достизању више исхода.

У другој колони су називи тема и кључни појмови садржаја програма. Кључни појмови указују на неизоставна знања и полазна су основа за развијање мреже појмова. Поједини кључни појмови су ближе одређени у загради појмовима и препорученим темама за разговор и истраживање.

Часове теорије и практичног рада је потребно планирати као двочас, како би ученици имали времена да повежу теорију и примене је у конкретним ситуацијама.

Приликом планирања наставе исходи за крај разреда могу да се прецизирају у складу са захтевима задатка/активности и да се повежу са међупредметним компетенцијама.

1. Пример прецизирања исхода за једноставну вежбу

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	По завршетку активности ученик ће бити у стању да:	Међупредметне компетенције
– демонстрира разумевање појмова у разговору и практичном раду	– уочи примену и функцију крупног плана на приказаним примерима – размени мишљење са другима о приказаним примерима – креира композицију крупног плана снимајући у учионици или на задатој локацији	Дигитална Естетичка Комуникација

Сложенији проблемски и пројектни задаци воде ка развијању више исхода за крај разреда.

2. Пример оквирног планирања сложеног задатка

Индивидуални пројектни задатак: Аудиовизуелни рад	
Исходи за крај разреда	Међупредметне компетенције
– демонстрира разумевање појмова у разговору и практичном раду; – пореди искуства из стварног живота са искуствима стеченим путем различитих медија; – користи природу, окружење, уметничка остварења и сопствена искуства као подстицај за развијање стваралачких идеја; – користи задате и одабране уређаје, платформе и апликативне програме; – реализује, самостално и у тиму, пројектне задатке у року, према задатим или договореним критеријумима; – презентује своја интересовања и нова сазнања трудећи се да заинтересује публику.	Решавање проблема Дигитална Естетичка Рад са подацима и информацијама Комуникација

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У овом делу дати су предлози за остваривање наставе, понуђени као помоћ наставнику, а од наставника се очекује да и сам испољи креативност приликом избора наставних метода и поступака и осмишљавања задатака и активности ученика.

УВОД У АУДИОВИЗУЕЛНЕ УМЕТНОСТИ

Ову тему је неопходно започети уводом у програм. Потребно је упознати ученике са циљем (сврхом) наставе и учења, специфичностима програма, темама, исходима учења за крај разреда и (оквирно) начином рада у току године. Важно је да разумеју да ће сваки ученик током четири године учења овог програма пронаћи свој индивидуални развојни пут, да се од ученика очекује да преузму део одговорности за сопствени напредак и да се максимално посвете развијању својих потенцијала. Од ученика ће се очекивати да самостално, ван наставе, надограђују кључне појмове (основна, неизоставна знања која развијају у настави) кроз истраживање података и информација из различитих (поузданих) извора, као и да испоље стваралачко мишљење у практичном раду (захтеви ће се постепено повећавати). Пројектни и истраживачки задаци ће се обављати у оквиру задатих рокова, па ће ученици развијати и способност да управљају временом и самостално планирају своје активности и учење.

На почетку године потребно је проверити у којој мери су ученици (појединачно) оспособљени да претражују интернет, процењују релевантност и поузданост извора, података и информација, да анализирају и систематизују информације у електронском облику користећи одговарајућа ИКТ средства (уређаје, софтверске

производе и електронске услуге). У току ове и следећих година, од наставника се очекује да научи ученике како да разликују поуздане од непоузданих извора информација, како да проверавају информације да би се постепено одвицали од коришћења непоузданих *usergenerated* база података. За почетак наставник може да зада ученицима да пронађу податке о неком филму (оригинални назив, година настанка, режисер, глумци, аутор сценарија...) и да наведу који извор/изворе су користили и зашто/како су их одабрали.

Било би добро да наставник разговара са ученицима о томе зашто су одабрали овај смер, да ли већ знају шта би тачно желели да студирају или ће то откривати током гимназијског школовања. Приликом разговора о медијима, потребно је проверити да ли знају која све занимања постоје у аудиовизуелним уметностима (наставник може да зада ученицима да истраже та занимања и да их укратко представе одељењу).

Ученици треба да развијају навику да прате филмска (и друга остварења) тако што ће водити дневник, где ће записивати важне податке о остварењима, а ти подаци ће им бити неопходни као подсетник када се буду припремали за матуру или пријемни испит.

Тема се бави контекстом, односно широм сликом која ће омогућити ученицима да разумеју кључне појмове и њихов значај. Није пожељно превише ширити теорију, довољно је указати ученицима на однос света који нас окружује и света који креирају уметници. Ученике би ваљало упознати са тим да се у аудиовизуелним уметностима под подражавањем стварности често подразумева однос могућег и вероватног, као и јасне мотивације ликова. У том смислу, подражавање стварности у аудиовизуелним уметностима најчешће није циљ, већ средство којим се остварује идентификација са јунаком филма или видео игре. Појмови: *време* и *простор* су изузетно важни да би се на прави начин разумели медији у којима ће ученици радити, овоме је потребно посветити посебну пажњу како на теоријском нивоу, тако и у кратким вежбама попут распоређивања ђака у реалном простору (на пример, у учioniци, одређивање углава из којих ће се нека једноставна радња, као што је шапутање током одговарања, видети из позиције наставника и других ученика, у различитим тренуцима). Потребно је подсетити ученике на појмове које су учили у основној школи: *радња* и *сукоб као покретач радње* уз навођење примера, а ученици могу на часу да смишљају једноставне ситуације као илустрацију тог принципа. Затим, потребно је да напишу кратку и једноставну драмску структуру према Фрајтаговој пирамиди (која ће касније послужити као основа за рад на сториборду). Наставник може да подсети ученике и на значење појмова: *слика* (као видно поље, односно све што видимо), *уметничка слика*, *дигитална слика*, *фотографија*, *цртеж*, *покретна слика*...; *светлост* (као услов опажања и као средство за стваралачко изражавање); *композиција*, *елементи композиције*, *начела компоновања*... и да испланира краће вежбе опажања, како би се проверило да ли сви ученици памте и разумеју појмове. *Ритам* и *темпо* су појмови који су ученицима познати, али је потребно да се још једном објасне у контексту звука, слике, приповедања, кадра и монтаже, односно њихове примене у практичном раду (у овом и наредним разредима).

У оквиру практичног рада ученици могу да цртају и фотографишу, улога наставника је да постави проблемски задатак и прати процес рада.

Препорука је да ученици за крај теме ураде презентације. На пример, могу да представе свог омиљеног аутора (фотографија, филмова, видео игара, ТВ серија...). Потребно је да наставник јасно одреди критеријуме за израду и излагање презентације (број слајдова, однос текста и слике, интензитет боје, одабир безсерифног писма, расположиво време за излагање, навођење извора...). Када се поставља захтев за примену начела компоновања (за слајдове) потребно је одредити која начела ученици треба да примене (ритам, доминанта, контраст...), јер још увек нису оспособљени да успешно комбинују сва композицијска начела. Наставник треба да постави и захтеве везане за садржај. На пример, да уз представљање аутора ученик представи и једног јунака кога је аутор креирао, да истакне сличности и разлике између личности аутора и јунака, да укаже на разлике које проистичу из реалног света и подражавања тог света... Ученици могу да се одреде и за друге форме презентације (плакат, скеч, извештај...).

ИНТЕРНЕТ КАО МЕДИЈ

Предвиђено је да се у оквиру ове теме ученици кратко упознају са основним информацијама о настанку и функционисању интернета (увод је потребно припремити у договору са наставницима информатике), са одговарајућим апликативним програмима, као и са платформама на којима се прегледају и преузимају садржаји и деле радови које ће ученици правити током средње школе, а и даљег школовања. Наставник може да одабере и неке уже специјализоване платформе попут *Artstation*, *Newgrounds*, *Imgur*... Важно је да се одаберу оне које су већ широко прихваћене од стране професионалне заједнице. Оне ће се с временом мењати и сигурно је потребно сваке две-три године освежавати сваки списак тог типа јер је онлајн ситуација врло флуидна.

Када је реч о платформама отвореног типа, као што су Јутјуб и Инстаграм, где се најчешће прегледају, преузимају и постављају садржаји, неопходно је темељније приступити проблему безбедности ученика на интернету. Обавезно је пријављивање својих налога наставницима, како би наставници могли да прате и усмеравају активности ученика у настави и ван наставе. Онлајн идентитети морају бити анонимни и не смеју да открију било шта о ученицима (ни име, ни адресу, ни државу из које су, чак ни да је то што раде део школских активности...). Наставник треба да подсети ученике да користе антивирусну заштиту. Када се прегледају разноврсни садржаји на платформама отвореног типа ученицима су доступни и коментари који их прате, а које не постављају само корисници заинтересовани за садржај, већ и *тролови* (лица која злонамерно провоцирају кориснике), као и стручњаци за манипулације, односно *хибридно ратовање*. Деструктивни коментари провоцирају емотивну реакцију и вишеструко утичу на здравље ученика, као и на учење. Потребно је одвојити време и за оспособљавање ученика да се успешно суоче са овим изазовом, што треба планирати као континуирану активност током четири разреда. За почетак, наставник може да зада ученицима да истраже на интернету савете за заштиту од троловања, које могу да представе одељењу у виду краћег извештаја.

Наставник и ученици треба да предложе и заједно одаберу одговарајуће апликативне програме за обраду фотографије, као што су *Photoshop* или бесплатна алтернатива, као што је *Gimp* и сл. Затим, програме за цртање као што је *CorelDraw* или бесплатна алтернатива *Krita*. Избор апликативног програма зависи од вештина које су ученици стекли у основној школи и ван наставе, па се може очекивати да ће поједини ученици користити једноставне програме, док ће напредни ученици користити захтевније програме. Важно је да избор уређаја и програма не буде критеријум за оцењивање, већ сам процес рада и очекивани резултати.

У практичном раду фокус је на оспособљавању ученика да поставе радове на одабрану платформу, као и развијање вештина сарадње и конструктивне комуникације приликом самопроцене и процене радова. Наставник треба да испланира више једноставних вежби које се односе на креирање и постављање разноврсних садржаја на платформу. Важно је да сваки ученик научи да постави фотографију/цртеж/текст (*непокретну* слику), видео запис (покретну слику, без говора), аудио запис (без слике) и аудиовизуелни запис. Неке од могућих вежби су:

- снимање помоћу мобилног телефона;
- прављење *подкаста* у виду краћег аудио-записа (до 5 минута), где ће ученици говорити о одабраној теми (на пример, *Утисак дана*; *На данашњи дан*; *Научили смо*; *Препоручујем*...);
- креирање Инстаграм налога за одабраног јунака (филма, стрипа, анимираног филма...) и постављање фотографија које би тај јунак одабрао и поставио;
- кратки филмови без дијалога, са максимално два лика, реализовани монтажом у *камери*, односно на мобилном телефону;
- цртање ликова за видео игру;
- писање садржаја (синописа) једне епизоде омиљене ТВ серије;
- снимање краћег видео записа (скеч, рецитовање, краћи извештај и сл.)...

Препорука је да се за крај полугодишта планира представљање завршног рада који ће објединити радове које је ученик урадио током полугодишта. То може да буде, на пример, фото-колаж урађен у Фотешопу (или Гимпу); дигитални *book* (мапа радова, албум радова, портфолио); фото документација која укључује и фотографисање процеса рада; видео снимци...

ФИЛМ

Предвиђено је да се у оквиру ове теме прецизније објасне појмови кроз анализу одабраних примера и једноставне задатке којима се проверава разумевање појмова.

У уводу у тему потребно је рећи пар речи о перзистенцији људског ока, развојку технологије и укратко о историјату фотографије и филма.

Приликом анализирања композиције фотографије потребно је одабрати примере високих естетичких вредности. Наставник може да покаже и примере основних грешака (на пример, нежељени однос фигуре у првом плану и објекта у позадини). Фокус је на елементима и начелима која су посебно важна за композицију фотографије (боја, планови, правило трећине, равнотежа...). Основне информације за наставника и примери се могу наћи на адреси: <https://photographylife.com/>.

Ученици треба да добију основне информације о дизајну звука за радио, телевизију, филм и сценске догађаје, а фокус је на анализи односа звука и слике. Напредни ученици који су посебно заинтересовани за музичку продукцију могу код куће да раде истраживачке и мање пројектне задатке које ће договорити са наставником/наставницима. Звук могу да обрађују у апликативним програмима као што су *SoundForge* или бесплатна алтернатива: *Audacity*.

Треба имати у виду да су ученицима мало познати (или непознати) појмови: *кадар*, *план*, *покрети камере*, *сцена*, *секвенца*..., па је потребно планирати довољно времена да би се појмови постепено објаснили на одговарајућим примерима и да би ученици применили научно у једноставним вежбама. Предвиђено је да ученици снимају мобилним телефонима, а потребно је да на основном нивоу савладају монтажу у програму *DaVinciResolve* или *PremierPro* или бесплатној алтернативи: *Blender 2020*.

Предвиђено је да за крај теме сви ученици креирају сториборд примењујући претходно научно. Прво је потребно објаснити појам *књига снимања* и укратко шта садржи и како се пише. Наставник треба да подсети ученике и да је сториборд саставни део продукције, да уметник који креира сториборд сарађује са режисером и да размишља као режисер, односно да визуелно приповеда (за разлику од ликовног уметника који не ради у креативном тиму и може да ствара без планирања, према осећају). Неопходно је рећи и да постоје филмови за које сториборд није увек погодан алат за превизуализацију. За разлику од стрипа, сториборд није самостално остварење, не користе се облачићи са текстом, већ се ван кадра додају објашњења и информације потребне за снимање (филма, рекламе...). Ученици могу да нацртају сториборд одабраном традиционалном цртачком техником, да користе апликативни програм за израду сториборда, као што је *Storyboarder*, да користе бесплатне обрасце за сториборд... Напредни ученици могу да сниме краћи филм/рекламу према сториборду који су креирали. Важно је и планирати довољно времена да ученици прикажу своје радове и да их анализирају/процене.

Као помоћ за припремање наставе може послужити литература: *Граматика филмског језика* Дениела Ериџона у издању Универзитета уметности и СКЦ (Београд, 1998), оба тома *Лексикона филмских и ТВ појмова* у издању Универзитета уметности и Научне књиге (Београд, 1993), односно Универзитета уметности и Факултета драмских уметности (Београд, 1997).

ВИРТУЕЛНИ ПРОСТОР

Предвиђено је да се у овој теми разговара више о виртуелном простору кроз анализе видео игара и израду једноставног пројектног задатка.

Наставник може да уведе ученике у тему приказујући презентацију о развоју игара коју је припремио у сарадњи са настав-

ницима психологије и информатике (потребно је обезбедити да се садржаји не понављају, већ хоризонтално и вертикално повежују). Затим је могуће задати ученицима (који се пријаве) да код куће припреме кратку презентацију (до 3 минута) о омиљеној видео игри где ће одељењу приказати само основне елементе игре (играч, опције, циљ).

У наставку теме је потребно планирати час за анализу и разговор о разликама између видео игре и филма, о интерактивности и свему што она повлачи за собом у различитим жанровима, од тродимензионалности простора до играча као коаутора. Затим, о начину креирања игре (прича, јунаци, механика, интеракција, ниво...). Ученици могу да раде индивидуалне или тимске пројектне задатке – да креирају једноставне видео игрице (пројекте је потребно планирати заједно са наставницима информатике). Наставник може да упути заинтересоване ученике на бесплатне програме помоћу којих могу заједно да креирају игрицу онлајн, као што је *CraftStudio*.

Као помоћ за припремање наставе може послужити: серија *У мрежи* (https://www.youtube.com/playlist?list=PLmswL1tV17DK6Rp5NU8AtpkaJZ9N9b_O); *Затамњење*, докторски уметнички пројекат проф. Мирка Стојковића у издању Универзитета уметности у Београду (<http://eteze.arts.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/81/doktorski%20umetnicki%20rad%20zatamnjenje%20mirko%20stojkovic%20PDF.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење и вредновање наставе и учења треба да се врши у складу са препорукама о праћењу и вредновању које су дате у *Општем упутству за остваривање програма наставе и учења обавезних предмета* и *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*.

Наставник одређује елементе за процењивање напретка и оцењивање постигнућа у складу са задацима/активностима ученика које је планирао. Неопходно је да наставник постави јасне критеријуме, да редовно информише ученике о циљевима часа/задатка/активности и о томе шта се од њих очекује. Наставник може да сачини чек-листу за процењивање и самопроцењивање коју ће дати ученику/ученицима када се договори индивидуални или тимски пројектни задатак (који ће ученик/ученици радити код куће) или само листу захтева које рад треба да испуни.

Могући елементи за праћење напредовања ученика су:

- 1) Разумевање појмова
- 2) Примена технологије и процеса
- 3) Развијање идеја
- 4) Комуникација и сарадња
- 5) Рад са подацима
- 6) Квалитет продукта
- 7) Однос према раду...

Препорука је да се учење одвија кроз разноврсне задатке и активности, а за сваки задатак/активност потребно је одредити другачије захтеве (елементе за процењивање), како би се обезбедило развијање свих компетенција. Могући задаци/активности су: анализа уметничких остварења у различитим медијима, писање приче, цртање, фотографисање, снимање краћег филма, израда презентације, монтажа, говорни рад, музички рад, аудиовизуелни рад, играње улога... Најбоље је да се за сваки рад одабере до 3 елемента за процену, а која се прецизирају показатељима.

Пример једноставне чек-листе

Ученик:				
Тема:				
Тип задатка: Индивидуални пројектни задатак, дигитална презентација				
Датум:				
Елемент који се процењује	Показатељи	Основни Ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1) Однос према раду	Предаје рад у року			+
	Користи договорени програм и платформу			+
2) Рад са подацима	Користи поуздане изворе			+
	Бира тачне и релевантне податке			+

3) Квалитет рада	Испуњава техничке захтеве			+
	Испуњава захтеве ликовног језика			+
	Испуњава захтеве излагања		+	
Препорука	Излагање је трајало дуже него што је договорено, добро би било да вежбаш наступ мереш време			

Чек-листа може детаљније да се разради тако што ће наставник навести захтеве које је поставио у пројектном задатку. На пример, за техничке захтеве: до 10 слајдова; први слајд садржи назив теме, име и презиме ученика, одељење и датум; последњи слајд садржи изворе података и фотографија; без визуелних ефеката... За тако разрађену листу могу да се дефинишу бодови, а на основу којих наставник може да формира бројчану оцену. Како је потребно доста времена за креирање детаљније чек-листе и њену примену, боље је да се такве листе користе само када се оцењују завршни радови.

У току наставе и учења напредак ученика може да се прати и процењује и без коришћења чек-листе. На пример, разумевање појмова може да се провери краћим разговором са ученицима, као и задавањем једноставних вежби на часу (на пример, фотографирање крупног плана у учионици...).

Пожељно је да ученици раде и самопроцењивање (да пореде и заједно процењују решења проблема, као и да индивидуално процењују у којој мери су испунили захтеве задатка/активности) како би развијали одговорност према сопственом напредовању.

4. НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

4.1. Начин прилагођавања програма предмета од значаја за националну мањину

У настави предмета од значаја за националну мањину (Историја, Музичка култура и Ликовна култура) изучавају се додатни садржаји који се односе на историјско и уметничко наслеђе одређене мањине. Од наставника се очекује да, у оквирима дефинисаног годишњег фонда часова, обраде и додатне садржаје, обезбеђујући остваривање циља предмета, стандарда постигнућа ученика и дефинисаних исхода. Да би се ово постигло, веома је важно планирати и реализовати наставу на тај начин да се садржаји из културно-историјске баштине једне мањине не посматрају и обрађују изоловано, већ да се повезују и интегришу са осталим садржајима програма користећи сваку прилику да се деси учење које ће код ученика јачати њихов осећај припадности одређеној националној мањини.

5. УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ

Ради јачања образовно-васпитне делатности школе, подстицања индивидуалних склоности и интересовања и правилног коришћења слободног времена, школа је дужна да реализује слободне активности, које се спроводе кроз рад у секцијама и ваннаставним активностима. Школа својим Школским програмом и Годишњим планом рада дефинише различите активности у складу са својим ресурсима и просторним могућностима.

Активности треба тако организовати да ученици имају што више могућности за активно учешће, за креативно испољавање, за интеракцију са другим ученицима, коришћење различитих извора информација и савремених технологија. Резултате рада ученика у оквиру слободних активности треба учинити видљивим јер се на тај начин обезбеђује мотивација и задовољство учесника активности. Бројни су начини на који је могуће то остварити као што су: организовање представа, изложби, базара, објављивање на сајту школе, кроз смотре стваралаштва, спортске сусрете и друго.

ХОР И ОРКЕСТАР

Свака гимназија обавезна је да организује рад школског хора, а поред тога паралелно може организовати и школски оркестар, у оквиру обавезних ваннаставних активности. Рад и концертна активност хорова и оркестара значајна је зато што утиче на обликовање културног идентитета школе, подршка је развоју културне средине заједнице, утиче на формирање будуће концертне публике и на тај начин доприноси очувању, преношењу и ширењу музичког културног наслеђа.

Због значаја ових ансамбала за ученике, школу и шире, мора се водити рачуна да се у време одржавања проба не заказују друге активности, односно часови се морају одржавати у континуитету и бити део распореда часова школе.

Певање у хору или свирање у оркестру имају свој образовни и васпитни циљ.

Образовни циљ обухвата развијање слуха и ритма, ширење гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно извођење, упознавање страних језика, литерарних текстова, домаћих и страних композитора, што све води ка развијању естетских критеријума.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – остваривање циљева кроз задовољство у заједничком раду; развијање савесности и дисциплине, концентрације и прецизности, истрајности и личне одговорности, поштовања различитости и толеранције; развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање треме и развијање вршњачке сарадње на нивоу школе, као и способност како се уклопити и као индивидуа стајати иза групе.

Позитиван утицај музике на здравље и развој је општепознат (психолошки, социолошки, емоционални развој), те певање у хору значајно доприноси смањењу стреса, агресивности и побољшању здравља и квалитета живота код ученика.

а) ХОР

Хор може бити организован као мешовити, женски или мушки вишегласни хор, на нивоу целе школе. Часови рада су део радне обавезе ученика који су прошли аудицију за хор. У односу на укупан број ученика, минималан број чланова хора за школе које имају до 200 ученика је 30 чланова, а у већим школама (преко 200 ученика) је 40.

Рад са хором представља сложенији вид васпитно-образовног рада наставника и рачуна се као саставни део обавезне наставе и вреднује се као педагошка норма наставника у оквиру обавезне двадесеточасовне норме са по 4 часа недељно, односно по 140 часова годишње.

Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, народне, пригодне песме савремених композитора. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет вишегласних композиција, а capella или уз инструменталну пратњу. При избору песама треба поћи од процене гласовних могућности, као и од тема и нивоа сложености примарених средњошколском узрасту.

Начин остваривања програма

Хор формира наставник, на основу провере слуха, гласовних и певачких способности ученика, након чега следи разврставање певача по гласовима.

Хорске пробе се изводе одвојено по гласовима и заједно. Програм рада са хором треба да садржи пригодне композиције, као и дела озбиљније уметничке вредности, у зависности од могућности ансамбла.

Садржај рада:

- избор чланова и разврставање гласова;
- хорско распевавање (вежбе дисања, дикције, интонације и техничке вежбе);
- интонативне вежбе (решавање проблема из појединих делова хорске партитуре);
- музичка карактеризација ликова и тумачење садржаја;
- стилска обрада дела;
- увежбавање хорских деоница појединачно и заједно;
- реализација програма и наступа хора према Годишњем програму рада школе.

На часовима хора, наставник треба да инсистира на правилној техници певања. Дисање, дикција и артикулација представљају основу вокалне технике па тако вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене. Услов правилног дисања је и правилно држање тела. Потребно је инсистирати на доброј дикцији (зависно

од стила). Препоручљиво је певање вокала на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје.

Код обраде нове композиције најпре се приступа детаљној анализи текста. Уколико је текст на страном језику, ученици уче правилно да читају текст, изговарају непознате гласове и упознају се са значењем текста. Током анализе текста важно је обратити пажњу и на акцентовање речи и слогова на основу дела такта и мелодијског тока. Даља анализа нотног текста и усвајање мелодија по гласовима, постиже се на одвојеним пробама по гласовима. Већ у овој фази, уз учење нотног текста, треба у учење укључити и динамику и агогику. На заједничким пробама хора, након усвајања композиције у целости, неопходан је даљи рад на интерпретацији дела.

Обрађене композиције изводе се на редовним школским активностима (Дан школе, Свечана прослава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Годишњи концерт...), културним манифестацијама у школи и ван ње, као и на фестивалима и такмичењима хорова у земљи и ван ње.

Препоручене композиције за рад хора

Химне: Боже правде, Светосавска химна, Востани Србије, Gaudeamusigitur

О. ди Ласо: мадригал по избору (Матонамиа Кара)
К. Цезуалдо: мадригал по избору (нпр. Sospiravaimiocore)
Хенри VIII: Pastimewithgoodcompany

Стари мајстори – избор

Ј. С. Бах – корал по избору (Jesu, meine Freude, Herr, Gott, wirlobendich)

Ј. С. Бах/Ш. Гуно – Аве Марија (хорска обрада)
Г. Ф. Хендл: арија Алмире из опере Риналдо (хорска обрада)

Ђ. Б. Мартини: Undolcesanto

В. А. Моцарт: Abendruhe

Л. ван Бетовен: канони GlückzumneuenJahr, AnMälzel

Ф. Грубер: Арианахута

А. Суливан: Thelongdaycloses

Ф. Шуберт – избор (HeiligistderHerr)

Ф. Шуман – избор (GuteNacht)

Ф. Лист – Салве регина

Ђ. Верди: Хор Јевреја из опере „Набуко”

А. Бородин – Половетске игре из опере „Кнез Игор”

П. И. Чајковски: избор духовних песама (Свјати боже), Ручи бегутзвења

Д. С. Бортњански: Избор (Оче наш, Тебе појем, Хвалите господа, химна Кољ Славен)

Чесноков – избор (Тебе појем)

Н. Кедров – Оче наш

А. Ведел – Не отврати лица Твојега

Анонимус – Полијелеј – Хвалите имја Господње

С. С. Мокрањац: Одломци из Литургије св. Јована Златоустог: Тебе појем, Свјати боже, Буди имја, Алилуја; Тропар св. Сави, О светлим празницима; Акатист пресветој Богородици; Ручковети или одломци из ручковети по избору и могућностима хора

К. Станковић: Паде листак, Тавна ноћи, Девојка соколу, Сива магла

И. Бајић/К.Бабић: Српкиња

Кнез М.Обреновић: Што се боре мисли моје (обрада)

Ј. Славенски: Јесењске ноћи

М.Тајчевић: Четири духовна стиха

Џ. Гершвин: Sumertime

Црначка духовна музика: Избор (Nobodyknows; Пижарок)

К. Орф – Catullicarmina (Odietamo)

К. Золтан: Stabatmater

Д. Радић: Коларићупанићу

М. Говедарица: Тјело Христово

Е. Витакр: Лукс аурумкве (LuxAugumque)

Г. Орбан: Аве Марија

С. Ефтимиадис: Карагуна

Т. Скаловски: Македонска хумореска

Д. С. Максимовић: Девојница воду гази, Љубавна песма

Ст. М. Гајдов: Ајде слушај Анђо

П. Љондев: Кавалсвири, Ерген деда

С. Балаш: Sing, sing

К. Хант – Holdoneanother

Ф. Меркјур: Боемска рапсодија, Wearethechampions

Џенкинс: Адиемус

Г. Бреговић: Dreams

Ера: Амено

Непознат аутор: When I fallinlove

А. Ли: Listentotherain

М. Матовић: Завјет, Благослов

В. Миросављевић: Покајничка молитва, Херувимска песма

Ж. Ш. Самарцић: Суза косова

Н. Грбић: Ово је Србија

С. Милошевић: Под златним сунцем Србије

Обраде песама група Beatles (Yesterday...), Abba...

Обраде српских народних песама, песме Тамо далеко, Креће се лађа Француска, коло Боерка...

Канони по избору

б) ОРКЕСТАР

Оркестар је инструментални састав од најмање 10 извођача који свирају у најмање три самосталне деонице. У зависности од услова које школа има, могу се образовати оркестри блок флаута, тамбурица, гудачког састава, хармоника, мандолина као и мешовити оркестри.

Рад са оркестром представља сложенији вид васпитно-образовног рада наставника и рачуна се као саставни део обавезне наставе и вреднује као педагошка норма у оквиру обавезне двадесеточасовне норме наставника са по 4 часа недељно, односно по 140 часова годишње.

Садржај рада:

– избор инструмената и извођача у формирању оркестра;

– избор композиција према могућностима извођача и саставу оркестра;

– техничке и интонативне вежбе;

– расписивање деоница и увежбавање по групама (прстомет, интонација, фразирање);

– спајање по групама (I–II; II–III; I–III);

– заједничко свирање целог оркестра, ритмичко – интонативно и стилско обликовање композиције.

У избору оркестарског материјала и аранжмана потребно је водити рачуна о врсти ансамбла, а и извођачким способностима ученика. Репертоар школског оркестра чине дела домаћих и страних композитора разних епоха у оригиналном облику или прилагођена за постојећи школски састав. Школски оркестар може наступити самостално или као пратња хору.

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

За ученике чије се интересовање и љубав за музику не могу задовољити оним што им пружа редовна настава, могу се организовати додатна настава или секције. У зависности од афинитета, креативних способности или извођачких могућности ученика, рад се може организовати кроз следеће активности:

– солистичко певање;

– групе певача;

– „Мала школа инструмента” (клавир, гитара, тамбуре...);

– групе инструмената;

– млади композитори;

– млади етномузиколози (прикупљање мало познатих или готово заборављених песама средине у којој живе).